

D-168

D O K T O R I É R T E K E Z É S

Rizner Dezsőné

Kékesi Mária

A PATRONÁLÓ TANÁRI TEVÉKENYSÉG SZEREPE
A FŐISKOLAI TANÁRKÉPZÉSBEN

Pécs, 1978.

T A R T A L O M J E G Y Z É K

BEVEZETÉS	Oldal
A dolgozat tárgya, koncepciója, felépítése, a felhasznált módszerek	1
1. A TANÁRJELÖLTEK KÉPZÉSÉVEL KAPCSOLATOS TÁRSADALMI ELVÁRÁSOK	4
1.1. Az ifjúkor periodizációs problémái, élettani és lélektani sajátosságai	12
1.2. Az ifjúkori személyiségfejlődést befolyásoló tényezők	19
1.3. A nevelési folyamat korszerű értelmezése a tanárképzésben	31
2. A PATRONÁLÓ TEVÉKENYSÉG LÉLEKTANI ALAPJAI ÉS PEDAGÓGIAI MÓDSZEREI	39
2.1. A patronáló mozgalom a tőkés és a szocialista felsőoktatásban	53
2.2. A patronáló tevékenység hazai változatai és jellemzői /1952 - /	62
3. A TANÁCSADÓ TANÁRI RENDSZER KIALAKULÁSA FŐISKOLÁNKON /1962-1972/	80
3.1. A párt patronálás és a vertikális szervezetek fejlődése /1973 - /	92
3.2. A patronáló tanári munka ellenőrzése és értékelése	106
3.3. A párt patronáló tevékenység fejlesztésének lehetőségei és feltételei	127
IRODALOM JEGYZÉK	137
MELLÉKLETEK	

B E V E Z E T É S

A dolgozat tárgya, koncepciója, felépítése, a felhasznált módszerek.

Közel húsz éve dolgozom a felsőoktatásban és ezzel párhuzamosan patronáló tanári munkát végzek. Tanuja és részese voltam e tanári tevékenység kialakulásának, változásának, küldarcainak és eredményeinek. 1960-tól napjainkig egyaránt érdekelt elméleti és gyakorlati oldala, lehetőségei és problémái; - a fennmaradását feltétlenül szükségesnek tartó vagy hatékonyságát teljesen kétségbe vonó állásfoglalások. Számtalan, - gyakran meddő vitának tűnő eszmecsere ellenszenvező kollegákkal, közömbös hallgatókkal, egyoldalú vagy bürokrata állami- és KISZ vezetőkkel arra késztetett, hogy magam is kételkedni kezdjek hasznos és szükséges voltában.

A 60-as évek közepétől országosan felélénkült a felsőoktatási nevelőmunkával foglalkozó tevékenység. A KISZ KB 1966 júliusi dokumentumában felkéri az oktatási intézmények állami- és párt vezetőit, a neveléssel foglalkozókat, hogy segítsék elő célkitűzéseinek megvalósítását. A pedagógusképző intézmények vezetőinek országos értekezlete 1966 novemberében az addigi eredmények és felhalmozódott tapasztalatok ismeretében elhatározza a nevelőmunka differenciáltabb, tervszerűbb fejlesztését. Ezzel kezdetét veszi a nevelési tevékenység minőségi változása. 1968-tól az országos felsőoktatási nevelési konferenciák, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutató-

központ kiadványai, a tanárképző főiskolák 1972-ben megjelent Nevelési Programja mind egy-egy újabb elméleti bázisa, segítője a patronáló tanárok eredményesebb munkájának.

Az összehasonlító pedagógia részben a külföldön megjelent szakkönyvek magyarra fordított kiadásával, részben azok összefoglaló feldolgozásával szélesíteni az érdeklődő kollégák látókörét, bővíti elméleti "tapasztalatait."

Végül az utolsó években az egyetemek is, - különösen a közösségi nevelés kérdésével foglalkozó debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem - kutatómunkájuk középpontjába állítják e témát. Tanulmányaik a nevelés rendszere fejlődésének új tendenciáival, - a nevelőképzés tényezőivel, hatásfokával és fejlesztési szükségleteivel foglalkoznak. Javaslatokat tesznek a Nevelési Bizottság, a Tanárképző Bizottság, a "Patronáló tanárok kabinetje" és Módszertani Kabinet létrehozására, illetve működésük szervezési és tartalmi oldalának fejlesztésére.

Az eredményesebb nevelőmunka érdekében 1975 márciusában a XI.pártkongresszus is több, - közoktatásunk szempontjából lényeges gondolatot fogalmazott meg. Ezek közül egyik legfontosabb az a társadalmi igény, hogy tegyük hatékonyabbá a nevelési munkát. E cél elérése új módszereket is kíván, mindenekelőtt a feladatok rendszerének kidolgozását és alkalmazását. Ez egyelőre csak az ifjúsági mozgalomban általános, de minél előbb alkalmazni kell az oktatás-nevelés folyamatában is.

A felsorolt tények alapján úgy érzem, dolgozatom a nevelés aktuális és lényeges területével foglalkozik. 18 év gyakorlati munkája és a témával foglalkozó főbb irodalom ismeretében szeretném bebizonyítani a patronáló tanári munka

jelentőségét néhány ország és hazánk felsőoktatásában - elemezni feladatrendszerét, feltárni problémáit és bemutatni eredményessége hatásfokát javító lehetőségeket, - különös tekintettel a tanárképző főiskolákra.

Dolgozatom felépítése három nagy részre tagolódik:

- az első fejezetben pedagógusképzéssel kapcsolatos társadalmi elvárásokat, - az ifjúkor lélektani sajátosságait, - személyiségfejlődésüket befolyásoló tényezőket szeretném bemutatni; valamint a nevelés tudatosságát, tervezhetőségét, korszerű értelmezését a tanárképzésben. /1. - 1.3./

- a második fejezet a patronáló tevékenység lélektani alapjaival, kialakulásával, szerepével és jelentőségével foglalkozik a külföldi és hazai felsőoktatási intézmények gyakorlatában. Elemzések, összehasonlítások, kritikai és észrevételek segítségével próbálja a figyelmet felhívni korszerű tendenciákra. /2. - 2.3./

- az utolsó rész a patronáló mozgalom konkrét megvalósulását és fejlődésének történetét mutatja be a pécsi Tanárképző Főiskolán, ill. a disszertáns nevelőmunkában. Itt kerül sor a patronáló tanárok helyzetének és munkájának felmérését szolgáló kérdőív adatainak feldolgozására és értékelésére. Végül a további fejlődés lehetőségeit és módjait keresve, ezek érdekében vet fel néhány lényegesnek tűnő gondolatot.

Dolgozatom készítéséhez a következő módszereket használtam fel:

- személyes beszélgetést /explorációt/ folytattam kollegákkal, állami- párt- és KISZ vezetőkkel.

- kérdőíves felmérést /ankét/ végeztem a főiskolán működő patronáló tanárok teljes körében. /60 fő/ A módszer alkalmazásáról részletesen a 3.2. fejezetben lesz szó.
- kérdőíves felmérést, /ankét/ végeztem 24 tanszék körében "A tanszékek és KISZ alapszervezetek együttműködése a főiskolai hallgatók nevelésében" - témában,
- az elméleti kutatás módszerei közül az összehasonlító pedagógia vizsgálata segítségével dolgoztam fel a 2.1. fejezetet.
- a különböző vizsgálati módszerekkel gyűjtött információkat mennyiségileg feldolgoztam és minőségileg értékeltem.

1. A TANÁRJELÖLTEK KÉPZÉSÉVEL KAPCSOLATOS TÁRSADALMI ELVÁRÁSOK

A XI.kongresszus programnyilatkozata felhívja a figyelmet arra, hogy a tudományos technikai forradalom feltételei között a fejlett szocialista társadalom építése nagymértékben megnöveli a társadalmi tudat szerepét és jelentőségét. A társadalmi célok elérésének feltétele, hogy a tudati szféra, a kultúra ne maradjon hátra, alacsonyabb szinten, mert fékjévé válik a fejlett szocializmus építése komplex feladatai megoldásának.

A társadalom előtt álló egyik legfontosabb teendő a felnövekvő nemzedék felkészítése arra, hogy a tudatosan megtervezett jövő mind nagyobb követelményeinek, elvárásainak is megfeleljen. Alapvető közoktatáspolitikai feladat tehát a múlt és jelen értékes tudattartalmainak megőrzése mellett az ismeretek és képességek "bővített újratermelése" és ha-

tékony átadása a jövő "felnőttjeinek."

A tudatformálásnak rendkívül fontos eleme a nevelés, amely céltudatos, tervszerű, szervezett személyiségformálás. A nevelés folyamat, aktív tevékenység, amely a nevelő és a nevelt interakcióinak kölcsönhatását feltételezi, kívánja meg. "A nevelés a növendék tevékenységének, környezetéhez való viszonya alakulásának a nevelési cél szerinti irányítása." /Ágoston, 1976. 37.1./ Ilyen igényű és követelményű tudatformálást a társadalom elsősorban a működő és leendő pedagógusoktól vár. Ezt az igényt kielégíteni és ennek megfelelni a pedagógus - szakembereket képző intézmények, - ezeken belül a tanárképző főiskolák feladata.

A társadalom elvárásainak messzemenő teljesítése feltételezi ezek pontos, részletes ismeretét, - a tanárképzésben való megoldásának lehetőségét és módjait. Ezzel kapcsolatban szükséges: a tanárképzés fogalmának meghatározása; a pedagógus hivatással kapcsolatos új követelmények számbavétele; a valóság és eszmény távolságának, valamint a felsőoktatás feltételezett és tényleges funkciói közötti különbségek vizsgálata.

a./ Napjainkban a korszerűsödő pedagógiai elmélet és gyakorlat a régóta ismert fogalmak tartalmát kitágítja, az össze-mosódó, összekeverhető fogalmakat elkülöníti. Ez a folyamat nem "játék a szavakkal", hanem a fejlődés sürgető igénye. Így bővült az ismeretek rendszeres közvetítését jelentő o k t a - t á s a tanítás egyoldalúan közlő jellege helyett a tanítás és tanulás bipoláris egymással kölcsönhatásban lezajló aktív

tevékenységévé; /Nagy Sándor, 1967. 21./ Így tisztázódott, hogy a n e v e l é s fogalma- és a végre megtalált egységes felosztási alap szerint fő feladatainak két sora - a művelés és művelődés egymásba hatoló folyamatává vált és így nyert önálló értelmet a k é p z é s szó, amely a konkrét nevelési folyamatnak, főképp az intézményes, iskolai nevelésnek az irányultságát jelöli. /Ágoston: 1976./ A fogalom egyaránt használható az általános és a speciális szakmai képzés jelölésére. A képzés szintén bipoláris folyamat, amely a pedagógiai irányítás és a hallgatók önnevelésének kölcsönhatásán alapul.

Ha az oktatás folyamatának végeredménye a tanultság, a nevelése a műveltség, akkor a képzés folyamatáé a képzettség, amelynek tartalmát "egy meghatározott tevékenységi körre vonatkozó szakismeretek, megfelelő készségek, jártasságok és képességek alkotják, amelyekkel a nem képzett ember egyáltalán nem, vagy csak alacsony szinten rendelkezik." /Ágoston, 1976./ "Jelenleg felsőoktatási intézményeinkben szervezett, tudatos és tervszerű erőfeszítés folyik, hogy hallgatóinkban testet öltjön az eszményi mérnök, tanár, orvos, agronómus vagy katonatiszt képe, s ekként belőlük a szocialista értelmiség egy-egy konkrét szakmára felkészült tagja válják." /Zibolen, 1971./

A tanárképző főiskolák első Nevelési Programja /1972/ a szocialista felsőoktatás pedagógiai elveinek figyelembevételével jelöli meg az összefüggő nevelési folyamat követelményeit, tevékenységi formáit és feladatait. Ezzel segíti a főiskolák előtt álló képzési cél: a szocialista tanár személyiségének kialakítását.

A követelményekben foglalt elvárásokat az ajánlott tevé-

kenységi formák segítik megvalósítani, ezek által bontakozhat ki a hallgatók aktivitása, fejlődhet személyisége; - a nevelési feladat, amelyet az oktatóknak és más nevelési tényezőknek kell teljesíteniük a hallgatók fejlesztése érdekében. Ilyen módon valósul meg a képzés bipoláris folyamata: a hallgatók önnevelése és a pedagógiai irányítás egysége. Ez teszi lehetővé, hogy tanárjelöltjeink eljussanak az önképzés olyan szintjére, amely biztosítja, hogy teljesíteni tudják a szocialista társadalom követelményeit.

Az általános iskolai tanárképzés végső célja a jól képzett hivatását szerető és értő pedagógusszemélyiség formálása.

"Kommunista világnézetű és erkölcsű, hivatásukat értő és szerető szaktanárok képzése, akik eredményesen alkalmazható szaktudományi és pedagógiai műveltség birtokában vannak, és az állandó növekvő ismeretek önálló megszerzésének képességével rendelkeznek." /Nevelési Program, 1972. 10.o./

A képzés középpontjában ennek megfelelően a hivatástudatra nevelés áll. A nevelői ^X hivatástudat formálása hosszú ideig tartó folyamat: a pedagógus pálya iránti vonzódás formájában megindul már a képzést megelőző években, intenzíven és céltudatosan alakítható a képzés ideje alatt, alakul és formálódik a munkábaállást követő évek során is.

A hivatástudat kialakulásában meghatározó szerepe van a képző intézményben eltöltött éveknek, ebből is kiemelkedő a hallgatók gyakorlati munkára történő felkészítése. A pedagógus pálya iránti korábbi vonzalmakat csak a pedagógiai gyakorlatban lehet hivatástudattá érlelni, ebben rejlik a gyakorló iskolák jelentősége és felelőssége.

A társadalom elvárásai az újtipusu embert formáló pedagógusok személyiségjegyei vonatkozásában igen magasak.

Ezek között első helyen kell említenünk a szilárd marxista-leninista világnézetet, amelynek alapján a pedagógus kora társadalmának igényeit, haladó eszméit képviseli. További jellemzői: a színvonalas szakmai tudás, az állandó önképzés igénye és képessége, megfelelő közlőképesség az érzelem és akarat kifejezésében és kisugárzásában is, a tanulókkal iránti megértés és szeretet, a tisztelet, a bizalom, a pedagógiai tapintat és optimizmus, az érzelmi kiegyensúlyozottság, a türelmes magatartás, az erős akarat, a bátorság, a sportbeli vagy művészeti jártasság, a jó megjelenés, a kellemes modor, az igazságosság, és határozottság, a derű és a humor is fontos ismérvek, végül, de nem utolsó sorban a lelkiismeretes, pontos becsületes munkavégzés, a rendszeres munka megszerettetése, a közösség, a társadalom érdekében végzett önzetlen tevékenység, a szervezőképesség is ide tartozó követelmények.

A társadalom fejlődése szempontjából nem kétséges, hogy a leendő értelmiségi munkaágak közt a nevelőre egyre nagyobb felelősség hárul. A társadalom nevelő funkciójának kiterjesztése napjaink gyakorlati tapasztalatai. Nemcsak az általános iskolai tanárképzés, hanem az egyetemi oktatás is évek óta azzal a problémával küzd, hogy ahogy az oktatásnak, szakképzésnek megvan a maga sajátos szerepe, szervezete, folyamata, és metodikája, ugyanugy az ehhez kapcsolódó szélesebb nevelési folyamatoknak is meg kellene hogy legyen a maga kiforrott, szervezett színtere és irányítása a felsőoktatási intézmények életében.

"Az egyetemről kikerülők teljes képzési rendszerét úgy kell átalakítani, hogy megfelelő nevelői magatartással, határozott meggyőződéssel, hivatástudattal legyenek képesek a társadalmi igények teljesítésére." /Petrikás, 1973/

A cikk megállapítja, hogy a jelenlegi számos hatótényező a nevelővé fejlesztés feladatait egymástól elszigetelten igyekszik megoldani. Ezzel fennáll a veszélye a hatótényezők ellentétes irányú befolyásoló munkájának is.

"Fontos tehát - írja a továbbiakban - a hatótényezők jobb strukturálása, a mai struktúra teljes rendszerre fejlesztése. Ennek a célnak a szolgálatába kell állítani a képzésben részt vevő tényezőket az egyetemi tanulmányok kezdetétől a végéig." /Petrikás, 1973./

b./ A fejlett szocialista társadalom építésének időszakában új elemek és követelmények jelentkeznek a pedagógusképzésben és hivatásban. Ez elsősorban abban mutatkozik meg, hogy komplex módon kell résztvennie az ifjúság felkészítésében azoknak a követelményeknek eredményes teljesítésére, amelyek a társadalmi munkamegosztásban a szocialista közéletben és a családban jelentkeznek. Meg kell oldania az új tudományos ismeretek gyorsuló fejlődése és a tananyag változtatásával járó ellentmondást, ^{híve} az ifjúság biológiai és társadalmi érése közötti rés folyamatos tágulásával jelentkező ellentmondást, a korszerű technika felhasználását az oktatási folyamatban, az oktató-nevelő munka mechanizálásának veszélye nélkül, végül a társadalmi termelésre és szocialista közéletiségre nevelés, valamint a családi életre, magánéletre való felkészítés minőségi különbségéből, utóbbiak lemaradásából eredő feszült-

ségeket. /Koncz, 1976/

A marxizmus klasszikusainak írásaiban - a történelemben először - a pedagógus már egyértelműen társadalmi, politikai tényező és szociális személyiség, aki helyet kap a társadalom jövőjével foglalkozó tudományos munkákban is. Ha a fejlett szocialista társadalom által felvetett követelmények, felmerülő ellentmondások kielégítésében és megoldásában, az antimarxista és antiszociális tendenciák visszaszorításában számottevő eredményeket akarunk elérni, akkor az oktatás társadalmi termelésben betöltött szerepének, a tanári munka társadalmi hasznának, a jövő tudatos tervezése ismeretének növekedni kell, hiszen ezen tervek megvalósításában a pedagógus-társadalom jelentős szerepet fog betölteni.

c./ A társadalmi célok, elvárások és a valóság közötti ellentmondás távolság kérdésére a következőket kell figyelembe vennünk.

"A tudományos pedagógia feltétele az eszmény és a valóság ellentmondásának, feszültségének egysége, amelyen belül az eszmény a valóság megismeréséből konstruálódik, és attól viszonylagos önállósága ellenére nem szakad el. Csakis így módon lehetséges összhang a nevelési cél és a nevelési tevékenység között, vagyis a nevelési tevékenység így érheti el a maga elé tudatosan kitűzött nevelési célt." /Ágoston, 1976./

Ez a távolság a valóság és cél között viszonylag állandó, szükséges jelenség, amelyet a nevelés eszközeivel lehet ugyan csökkenteni, de a spontán átalakulás gyorsítása és az emberek fejlődése valóságos körülményeinek figyelmen kívül hagyása súlyos konfliktusok forrása volt a múltban és lehet a jövőben is.

d./Ugyanígy ellentmondás feszül a felsőoktatás hivatalos feltételezett és tényleges funkciói között. Mivel a célok, az eszmék, a normatívák a jövőre orientáltak, megelőzik az oktatók és hallgatók elképzeléseit és törekvéseit. Megfigyelhető, hogy a hallgatók felsőoktatásról alkotott elképzelései nem világosak, egyaránt távol állnak a főiskola hivatalos céljaitól és a valóságtól is. Ellentmondásos az a gyakorlat is, ahogyan a főiskola hogyan, milyen színvonalon tudja ellátni kötelességeit, milyen arányban tudja megvalósítani elképzeléseit. Hasonló feszültség forrása lehet az egyetemek által kibocsátott és a munkahelyek által elképzelt, várt szakemberek közötti differencia is. Különbség van tehát az "ideális középiskolai diák" - az "ideális jelölt" - és az "ideális szakember" képe között.

A főiskola koncepcióját megvalósulás közben is számos nem várt reakció, tevékenység, jelenség és folyamat módosítja, ezek nyomán a tervszerűség és a spontancitás terméke lesz végül az, ahogyan megvalósul a felsőoktatás tényleges funkciója.

A szocializmus építése elsősorban a szakképzésre /hivatástudat/ és a társadalmi-politikai nevelésre irányította a főiskolák figyelmét. Sok esetben ezek az intézmények - szándékukkal ellentétben mégsem az életre, a valóság megértésére nevelnek. Elszigetelt környezetben, saját értékrendszerüket és szubkultúrájukat érvényesítve idealizálják a társadalmi-politikai valóságot és ezzel konfliktushelyzetet teremtenek végzős hallgatóik számára, rontják a társadalmi beilleszkedés lehetőségét.

2 Egyre többet olvashatunk arról, - /Loránd, 1975., Győri 1976., Bence 1976., Poszler 1976./ hogy oktatónevelő munkánkban egyaránt a dialektika pozícióit kell erősítenünk.

2 A valóság helyes megismerése csakis a dialektika módszerével lehetséges. A fejlődést a dolgok és jelenségek ellentmondásaira koncentrálva, ezek harcából lehet levezetni. Dialektikai elvként kell kitűzni azt a célt, hogy a dialektikát a gondolkodás vezérmotívumából az ifjúság mindennapos cselekvésének, magatartásának, vezérmotívumává tegyük. Kelemen László a nevelési-nevelődési folyamat egyik alaptörvényeként említi, hogy nincsen nevelés, nincsen személyiségfejlésztés ellentmondások nélkül. /Győri, 1976./ A pedagógia művészetéhez tartozik állandóan új ellentmondások keltése és feloldása. Ennek a permanens folyamatnak legfőbb eszköze a hallgatók öntevékenysége, önnevelése, amely az értelmi-érzelmi-akarati szférára egyaránt kiterjed. A pedagógiai materializmus elve szerint ennek a tevékenységnek a tudatos irányítása, a magasabb igényszint kialakítása, tudatosítása és újabb, magasabb szintű ellentmondások keltése a patronáló tanárok "karmesteri" feladata, "művészi" tevékenysége.

1.1. Az ifjúkor periodizációs problémái, élettani és lélektani sajátosságai

Az ifjúság fogalmának meghatározása és az ifjúkor életkori periodizációja nagyon nehéz és korántsem egyértelműen tisztázott probléma a különböző országok és kutatók elméleteiben.

Az ifjúkornak három tudományos definícióját adhatjuk meg:

a jogit, az orvosités a társadalomtudományit. Az egyes besorolások sem teljesen egyértelműek: részben országonként változnak, sokszor a fejlődés következtében módosulnak.

Az NDK-ban és nálunk büntetőjogilag az ifjúság körébe tartozók 14 évtől 18-évig, - a Lengyel Népköztársaságban pedig 10-17 évig számítanak fiatalkorúnak. Jogilag a felnőttkor tehát általában a 17-18 évvel kezdődik. Nálunk a büntetőjogi felelősséget tekintve a 18.életévben határozzák meg a felnőttkor határát. A joggyakorlat azért különbséget tesz a 18-21 éves fiatal-felnőtt bűnelkövetők esetében. Az állampolgári jogok, a választójog, a házasságkötés joga is a 18.évhez kötött.

Az orvostudomány ifjúkoron a nemi semlegességtől a nemileg funkcióképes organizmusba, - a felnőtt testmagasság és testalkat valamint teljesítőképeség kialakulásába való átmenetet érti. Eszerint az ifjúkor a 10-12 évtől a 16-18 évig tart; a lányok nemi érésé és testi fejlődése egy-két évvel megelőzi a fiúkét. Ezen belül három fázist szoktak megkülönböztetni: a prepubertást, a pubertást és a serdülőkort. Korunk érdekes sajátossága, az akceleráció, vagyis a gyorsított fejlődés. Ez mind a testi, - mind a szellemi fejlődés területén érvényesül, tehát a mai ifjúság testileg-szellemileg korábban érik. Ez a jövőben feltehetőleg fokozódni fog, így felvetődik az említett korhatárok /jogi, orvosi/ megváltoztatásának lehetősége.

A marxista ifjúságkutatás éppen a fenti besorolások egyoldalúsága és labilitása miatt, - ezeket ugyan figyelembe véve, de inkább a társadalomtudományi meghatározás felé ori-

entálódik. Ebből a szemszögből nézve az ifjúság olyan korcsoportot alkot, amelyben közvetlenül előkészítik azokra a feladatokra és normákra, amelyeket mind a társadalom, teljes értékű tagjának teljesítenie kell. Ez elsősorban olyan ismeretek és készségek elsajátítását feltételezi, amelyek birtokában kiválóan képzett szakemberekké válnak, - valamint stabil normáknak megfelelő társadalmi magatartás elsajátítását, integrált személyiség kialakulását.

A fiatalok elé állított követelményszint, az ifjúságot jellemző magatartási jegyek a mindenkori társadalmi fejlődés függvényei. Ezek a követelmények egyre nőnek, lehetséges, hogy a technika és a tudomány fejlődésével néhány évtized múlva az ifjúkort egészen másképpen fogjuk meghatározni és periodizálni, mint ma.

Mindezek alapján az NDK-ban V.Friedrich ifjúkornak a 10-20 közötti szakaszt jelöli. Ezen belül 3 szakaszt különböztet meg, amelyek 14-16-, ill. 20 éves korig tartanak. K.D.Usinszkij ezt az életszakaszt 16-tól 22-23 éves korra teszi, mely rendszerint fiatalabb /középiskolás/ és idősebb /főiskolás/ korosztályra oszlik.

A hazai irodalomban részben a pszichológia periodizációja alapján a 16-17 évtől a 22-24 évig terjedő kort tartják ifjúkornak, részben a szociológia és ifjúságkutatás alapján a 17-18 éves kortól már fiatal felnőttekornak minősítik.

E rövid áttekintés, mindenkit meggyőzhet arról, hogy sem nézőpont sem életkor szerint nem alakult ki egységes álláspont ebben a kérdésben.

A demográfusok szerint az ifjúság a 15-24 éves korcso-
port. Az egészségvizsgálatok adatai szerint a legegészségesebb
korosztály. Az egyetemi és főiskolai hallgatók hazánkban nagy-
részt a 18-24 éves korcsoportához tartoznak. Fiziológiai saját-
osságuk nem sokban különbözik a hozzájuk hasonló korúak
adataitól, tehát alapvető élettani adataik kedvezőek, halálo-
zási arányuk alacsony, megbetegedési viszonyaik jók. /Kevés
krónikus betegség, több hirtelen lefolyású megbetegedés./

A korcsoport fiziológiai adatait nézve a következőket
lehet megállapítani: biológiailag a már intenzíven akcelerált
generációk jegyeit hordozzák. Ennek következtében a testmagas-
ság lényegesen megnőtt. Ez az 1952-es adatokhoz viszonyítva
közel 6 cm. Az ifjúság 56,5 % 173 cm felett van. A tanulókon
termetbeli gyarapodás figyelhető meg, ennek ellenére a test-
súly relatív csökkenő tendenciát mutat. A mellkaskörfogát nem
követi a magasság növekedését megfelelően, 65-70 %-nál külön-
böző ortopéd rendellenességek találhatók. Testtartásbeli hi-
bák 40-50 %-nál fordulnak elő, 23 % belgyógyászati problémák-
kal küzd. Alkati szempontból sok a "hanyag" testtartású, lá-
nyoknál gyakori a felesleges zsírlerakódás. Az állóképességi
megterheléseknél a képességszint alacsony. Megállapítható,
hogy az alkati jellemzők közül a testmagasság pozitív tenden-
ciájú, de a többi mutató /testsúly, Kaup index/ nincs ezzel
arányban. Főleg a lányok gyenge izomzatú testalkattal rendel-
keznek. Mindez a testnevelés számára nagy fontossággal bír,
mert jelzi a hagyományos és játékos testnevelés elégtelen vol-
tát és felhívja a figyelmet a differenciált, edzés jellegű
testnevelés fontosságára. /Kovács-Kovács, 1976/

Egyéb adatokból kitűnik, hogy a főiskolás korosztály életében számos élettani tényező "megnyugodni", "standardizálódni" látszik. A fiziológiai normák tekintetében 20 éves korban eléri a felnőtt korra jellemző szinteket. /Vérnyomás 120/80 hgmm, pulzus 75/min. fehérjemn. 1,5 g/testsúlykg. fehérvérsejtszám 1 mm^3 vérben 7500 körül, alvásszükséglet napi 7-9 óra./

Mentálhygiénés szempontból problémát okoz meghatározni a szellemi teljesítmény "optimalitását", a teljesítőképeség és túlterhelés kérdését. Ennek oka egyrészt az, hogy a szellemi munka rendszerint valamely fizikai munkával is társul. /Ha az olvasás 100 %-os szellemi ténykedés, akkor a főzés 53 %, autóvezetés 35-59 %, pénzsámolás 80 %, írógépelés 78 %, takarítás 9 %/ Más az "alkotó szellemi" munka: tudományos munkát végző vagy művészi teljesítményt kifejtő hallgatóknál. Nem mérhető ez a sebészi munkában, a gyakorló tanításokon stb. A tapasztalatra hagyatkozva a legtöbb figyelmeztető jelzés a vizsgaidőszakokból érkezik. A 25-30 napos 4-6-8 vizsga artista-mutatvány kényszere hozza magával a szellemi kimerültséget, a félévek alatti lógást. Jó példa erre a következő felmérés, amelyet kiváló orvostanhallgatók körében végeztek.

A 4-5 éves életút - követő "Follow-up" vizsgálat megállapította, hogy a szakmailag kiváló orvostanhallgatók évközi tanulása nem haladta meg a napi 1 órát, a vizsgaidőszakban viszont naponta átlag 10,3 órát tanultak. A hallgatók 60 %-a használt a vizsgaidőszakban serkentőt, 10 % serkentő és idegcsillapítót egyszerre, 50 % éjszaka 2 óráig tanult. A szellemi túlmunkát jelentő vizsgatanulás okai részben saját rossz évközi időbeosztásuknak, nagyobbbrészt a célszerűtlen tanrendnek

és tanmenetnek tudható be. Az évközi ellenőrzések racionális rendjével kellene megfordítani ezt a folyamatot, amely során a hallgató lényegében vizsgára tanul és irreális erőfeszítéseket tesz, ezek azonban csak a tananyag időleges rögzüléséhez vezetnek /Vörös, 1970./ Ennek megoldására tett kísérletet a pécsi Orvostudományi Egyetem. A tanítási-tanulási folyamat egységes, egymást kiegészítő rendszerre képzését az oktatók feladatává tette, a gyakorlatban bevezette. /Lezák - Tigyá, 1975./ A főiskolai gyakorlatban az állandó, rendszeres tanulás elismerését, értékelését szolgálják a megajánlott jegyek, ezek azonban a tárgyak és hallgatók elenyésző kisebbségét érintik.

Egyetemi hallgatók körében végzett felmérések szerint /Vörös 1971./ idegrendszeri labilitás mutatható ki, nőtt a magas vérnyomású hallgatók száma a 40-es években 6,4 %, 60-as években 12,8 %. Sok hallgató pszichoneurózisban szenved, egyes csoportokban több az elmebetegségre való hajlam.

A felsőoktatásban résztvevő ifjúság pszichológiai sajátosságai rendkívül érdekes képet mutatnak. Pszichofizikai szempontból az ingerekre gyorsan reagálnak, gyors mozgásúak. A neurodinamikai alkalmazkodás szintje a felnőttekénél lényegesen magasabb. Ha valami, akkor ez képezi a generációs konfliktusok alapját. Ezt fokozza, hogy az ifjúság jellegzetes szubkultúrái a felnőttek számára viszonylag érthetetlenek, gyakran zártságuk folytán elérhetetlenek is. Erre a későbbiekben részletesen kitérek.

További jellemzőik: az önállósulás, a nagyotakarás, az absztrakt eszmeiség, a filozófikus deduktív okoskodás, a nagyvonalúság, a széles körű érdeklődés, fantáziagazdagság.

Ambíciójuk nagy, érzelmi életük differenciált. Alapvető igényük az eszmei önállóság, radikalizmus, megalkuvásnélküliség. A felnőttek tanácsát időnként igénylik, nem fogadnak el kompromisszumokat, erős a dialektikára való készségük, távol áll tőlük a dogmatizmus. Erősen kritizálnak másokat, önmaguk hibáitól letörnek, cinikussá válnak. Nagy összefüggéseket keresnek, lenézik az apró ténykutatást. Nem szeretik az aprólékos, külső fegyelmet. Megvan bennük a társadalom szolgálatának a vágya /Radnai, 1963. - Kelemen, 1966/

Sajátos képet mutatnak ilyen vonatkozásban a kollégiumok. Fiziológiai szempontból itt a zárttság miatt magasabb arányú a fertőző betegek száma /influenza/, - pszichológiailag erős konformizmus alakul ki, gyorsan terjednek a divatok és "pszichológiai járványok", gyorsan kialakulnak a vezérek.

Sokat tudunk tehát a fiatalok élettani-lélektani sajátosságairól, de nem eleget. Nincs válasz az ifjúság különböző előjelű magatartásainak magyarázatára, azokra a jelenségekre, amelyek a szociálista országokban az egyetemi ifjúság ellentmondásos közéleti tevékenységével kapcsolatosak. /Cseh, lengyel, jugoszláv és magyar/. Ezek valószínűleg a szocialista országok "működési zavaraihoz" kapcsolódnak. Alapvető tendencia, hogy világszerte lelassult az ifjúság társadalomba való beépülési folyamata. E jelenségek sürgetően írják elő az ifjúsággal való fokozottabb törődést.

Az egyetemi-főiskolai ifjúság vizsgálata különösen fontos. Hallgatóink, alapos szakmai-ideológiai képzésben részesülnek, általános műveltségük magas. A társadalom minden rétegéből szereznek információkat, sok belföldi élményük van. Nyelveket beszélnek, külföldi rádiót hallgatnak, lapokat, folyóira-

tokat olvasnak, turista útjaikon rengeteg külföldi tapasztalatot szereznek.

A társadalmi-politikai élet különböző áramlataira nagyon érzékenyek és kellő társadalmi érettség híján ezekre sokszor nem megfelelően reagálnak. /Farkas, 1971./

Az oktatáspolitikai és a felsőoktatás számára egyaránt nélkülözhetetlen a fejlettségi szintek, sajátosságok, ismerete, mert a képzési cél megvalósítását biztosító hatékony személyiségformálás elképzelhetetlen a hallgatók tényleges tulajdonságainak ismerete és figyelembevétele nélkül.

1. 2. Az ifjúkori személyiségfejlődést befolyásoló tényezők.

A különböző történelmi korszakokban élő ifjúságról a társadalmi tudatban általában olyan kép alakult ki, hogy többé-kevésbé mások, mint az őket megelőző generáció. Ez a "más" főleg negatív értelmű, elmarasztaló, az egymást követő nemzedékek progresszív gyengüléséről beszél. Mgr Horatius az ifjúság satnyulásáról ír, ez a gondolat évezredekken keresztül visszatér, Vörösmarty hasonló szellemben fogalmaz:

"...puhaságra serényebb gyermekek álltak elő az erősebb, jámbor apáktól..." /Zalán futása - Előhang./

Az ifjúságról különösen a múlt század végétől alakítottak ki negatív képet. A serdülő korosztálynál kapcsolatban merültek fel problémák, az első világháború időszakában a fiúknál, a harmincas években már a lányoknál is. Az ötvenes évek elejétől ez a változás még sokkal általánosabb és kifejezettebb lett.

A fejlett ipari országokban az ifjúság mereven és következetesen szembefordult az idősebbek értékeivel és normáival. A serdülők sajátos szubkultúrát alakítottak ki a maguk számára, amelyet a felnőtteknek egyre nehezebb megérteni. Mégis figyelmet kell szentelni e kérdésnek, mert vázlatos elemzése nélkül nem érthetjük meg az ifjúság jellemzőit sem. Ugyanis a két életkori szakasz szoros kapcsolatban áll egymással, ugyanazok a társadalmi folyamatok hatnak és formálnak mindkét korcsoportban, - így ezt a két korszakot folyamatosan kell elemeznünk.

A múlt század utolsó évtizedei előtt a serdülés ténye nem jelentett különösebb problémát. Sem a középkor, sem az újkor nem állította figyelmé középpontjába. A századforduló körül a serdülő korosztály más lett, a szülőktől való eltérései szembetűnőkké váltak, kialakult vele kapcsolatban a problématudat. Ekkor még csak biológiai magyarázatot lehetett adni, mivel sem az antropológia eredményei sem az összehasonlító - kultúrális módszer nem volt ismeretes.

Először Margaret Mead amerikai antropológusnő hívta fel a figyelmet arra, hogy a primitív népek között a serdülőkör problémamentes, semmiben sem különbözik az élet más korszakaitól. A testi fejlődés nem jár együtt feltűnő pszichés magatartásbeli változásokkal. A kutatók abban is egyetértettek, hogy a különbségek oka nem faji tényezőkben, népcsoportok sajátos lelki alkatában rejlik.

Egyöntetűen megállapították, hogy a serdülés körülményei a társadalmi viszonyokkal függenek össze. Egyszerű kultúrákban jóval egyszerűbbek a felnőttiséggel járó követelmények is. Egyetlen pozíció sincs, amelyhez különösebb képzés vagy tanu-

lás kellene.

A civilizált társadalmak munkamegosztási rendszere igen bonyolult. Sajátos, magasan specializált szakmákat kell megtanulni, hosszan tartó iskolázáson kell átesni, a felnőtt - tevékenységek egy részét csak akkor lehet megtanulni, ha meghatározott képzési folyamatban a tevékenységgel már rendszeres kapcsolatba kerülnek.

Mindez a felnőtttség szociális alapfeltételének, az önálló társadalmi státusnak megvalósítását késlelteti. Ezzel ellentétet teremt a biológiai érettség és a társadalmi érettség között. Ez a serdülő öntudatában belső feszültséget hoz létre, környezetében pedig összeütközéseket az ellentétes elvárások miatt.

Lényeges különbség van a civilizált és egyszerű kultúrák között a család befolyásában is. A rokonságot is összefogó nagy család belső viszonzszerkezete többrétű, mély és bensőséges párkapcsolatok kialakulásának nem kedvez. A civilizált társadalmak kétgenerációs családjában erős kapcsolatot alakít ki, erős függőséget teremt a szülők és a gyermekek között. Ez a kapcsolat lélektani eszköz a szocializációhoz, ezzel képes a szülő gyermekét befolyásolni. A serdülőkorban ennek a kapcsolatformának át kell alakulnia felnőtt, egyenrangú kapcsolatformává. Ez nehéz feladat, szubjektív problémákkal, a viselkedés zavarai jár együtt. - A korábbi generációkban a serdülők magatartásának fő tendenciája az volt, hogy felnőtté, tehát szüleikhez hasonlóvá váljanak. Ezt az azonosulást, identifikációt megkönnyítette a patriarchális családforma, a vallás hatása, a tekintélytisztelet, amelynek révén a viszonylag merev kultúra közvetlenül és változás nélkül öröklődött

át. A lányok és a fiúk öltözködésükben, hajviselésükben, beszédmódjukban és viselkedésükben a felnőtteket igyekeztek utánozni.

Az ipari társadalom, a közlekedés és távközlés gyors fejlődése következtében a nagycsaládok szerepe kisebb lett. Az urbanizáció hatására a rokoni kapcsolatok meglazultak, szétestek. A rendi és osztálykötöttségek felbomlása lehetővé tette a vertikális mobilizáció megindulását, a fiatalok tanulás révén történő felemelkedését. Megnőtt az oktatás jelentősége, a család számára a gyermek a felemelkedés szempontjából fontosabbá vált, ezért kontrollja a gyermek felett lélektani szempontból megerősödött.

A tanulási idő megnövekedése miatt a gyermek hosszabb időn át marad a családban, személyisége lassan érett, de nagyobb bonyolultsági fokra jutott, fokozottabb mértékben lett egyéniség mint korábban. Képzése azonban mindinkább kikerült a család köréből. Egyre nagyobb mértékben érintkezett hasonló korúakkal, kortárs-kapcsolatai bonyolultakká váltak, jobban érvényesültek sajátos, különleges effektusok benne.

A szülőkapcsolatok személyiségfejlesztő, szocializáló befolyása mellett az azonos korúak csoportjai nagyobb teret kaptak a személyiség további fejlesztésében.

A serdülők tudatosabban kezdték keresni helyüket a világban, megnövekedett az érdeklődésük önmaguk iránt. Ugyanakkor bizonytalannabbá is váltak önmagukkal kapcsolatban, nehezen tudták megtalálni céljaikat, értékeiket, - identitásuk nehezebben alakult ki. A saját útkeresés az egyéniség differenciáltsága, a szülői házzal ellentétes csoporthatások, magatartásminták erős belső feszültséget váltva ki a serdülőben, öntudat-

lanul egyre fokozódó mértékben szembefordították szüleivel, - a szülői ház elvárásaival, értékrendjével. - Elszakadásuk mértéke társadalmi rétegenként más és más, de egyes rétegekben szembenállásuk olyan erős, hogy külön csoportokban élnek és sajátos "teen-ager" kultúrát alakítanak ki a maguk számára.

A II.világháború után a nyugati országokban a gazdasági fellendülés hatására, a szocialista országokban pedig a születésszabályozás állami korlátozása következtében demográfiai robbanás következett be. A nagy lélekszám miatt a serdülők /10-16 év/ igen nagy társadalmi erőt képviselnek. A televízió elterjedése a serdülők sajátos szubkultúrájának, a "teen-ager" kulturának az elterjedését is elősegítette. A divatcikkeket előállító iparágak, a szórakoztató ipar éberen követi és kiszolgálja a serdülők izlését. A politikai életbe is bekapcsolódtak, általában a haladó mozgalmak mellé állnak, de a tőkés országokban a maóizmus, a marxizmus, az anarchizmus és még számtalan más, főleg ultrabaloldali nézeteket valló és ezeket eklektikusan keverő nézetekkel találkozhatunk. A szülőkkel és a társadalommal való szembenállás különösen élessé válik, a hippi-mozgalomban. Az önállósulás, az elszakadás legradikálisabb módja az ebben való részvétel. Ezekben a csoportokban az élmény, az extázis elsőbbséget kap a kötelességgel, a hagyományos normákkal szemben. Szorosabb kapcsolatok az azonoskorú serdülővel alakulnak ki, a lányok többsége a fiúkéhoz hasonló szabad, kötetlen életformát akar. A szexualitásnak ezekben a kapcsolatokban növekvő szerepe van, de a közös tevékenységek, együttes szórakozások és pihenési formák is nagy jelentőséget kaptak.

Magyarországon a hatvanas évektől fokozatosan, de igen gyorsan elterjedt a teen-ager kultúra. Szélsőséges jelenségei negatív változatai /kábitószer, szexuális szabadosság, hippizmus/ természetesen nem tudtak kifejlődni a társadalom ellenállása következtében. Szembetűnő szokásaik: viselkedésük, öltözködésük, hajviseletük, zene- és táncigényük nálunk is hasonló a világon már csaknem általánossá váló stílushoz. Hazánkban is szolgálatukba állt az ipar és a tömegkommunikációs eszközök. A divatcikkek, a magnó, a beat - sőt a pol-beat e korosztály igényeit elégíti ki.

Ezekben az esetekben, konfliktusokban tulajdonképpen a gyermekkori szerepek és a felnőttkori szerepek fokozott ütközése figyelhető meg. A társadalmi fejlődéssel párhuzamosan ez a "teen-ager" kultúra új életkori szerepet hozott a serdülők számára. A teen-ager viselkedés megkönnyíti a serdülő számára az átmenetet a felnőttkor felé, a kilépést a gyermekorból.

A családi elsődleges szocializáció helyett a serdülőkorban válik erőteljessé a "másodlagos szocializáció" a kis csoportok hatása a személyiségre. Fejlődése sokrétű: ekkor tanulja meg a felnőtt kommunikáció módjait, új motivációkat szerez, új tevékenységekre kap készítetést. Az én ereje egyre nagyobb lesz, érzelmek, indulatok kontrollja fokozódik, a gondolkodásban a valóság-vizsgálat erősödik.

Az ifjúkorban mindezek a változások és fejlődési folyamatok tovább tartanak. Az ifjúkor kultúrája e hatások következtében és folyamatában, valamivel kevésbé látványosan, de hasonló módon alakul.

Vizsgáljuk meg, hogy a felnőtté-válást a továbbiakban milyen tényezők befolyásolják?

Dolgozatomban ezt a problémát egy másik nézőpontból: a fő tevékenységi forma szempontjából szeretném megközelíteni. Ennek alapján - nyilván vitatható módon - feltételezem, hogy elsősorban - bizonyos koron felül, - nem az évek száma, hanem a társadalomban betöltött szerep, funkció, a fő tevékenységi forma dominanciája dönti el az életkori hovatartozást. Másképpen: az, hogy kialakult-e már az adott korcsoport elemeinek integrált személyisége.

Ahogy az iskola előtti kor fő tevékenységi formája a játék, de különösen az óvodáskorban már feltűnnek és egyre több időt vesznek igénybe a tanulás elemei, úgy az kisiskoláskortól kialakul a tanulás mint fő tevékenységi forma dominanciája és tart a társadalmi termelésbe való bekapcsolódásig: a munka megkezdéséig. Ettől kezdve általában a játék és a tanulás csak mint kiegészítő tevékenységi formák jönnek számításba.

Ahogy tehát "iskola előtti korról" beszélünk, ugyanúgy megkülönböztethetnénk "iskola utáni kort" - vagyis felnőttkort. Mivel a fiatalok munkábaállása időben erősen szóródik, - 16-17 évtől 25-26 évig - máris elképzelhető, hogy ugyanazon korosztály párhuzamosan tartozhat az ifjúkor, illetve a fiatal-felnőttkor kategóriájába.

Vannak olyan tendenciák, amelyek alapján arra gondolhatunk, hogy az "iskola előtti kor" egységes 0-6 éves besorolása is megdől, ha az iskolába való felvétel kritériuma nem a 6.születésnap betöltése, - hanem a sokkal észszerűbbnek tűnő -

iskolaérettség lesz. Ebben a szituációban is feltehetőleg lesznek olyan 7 évesek, akik még "iskola előtti" korban lesznek és olyan 5 évesek, akik már a kisiskolások közé tartoznak.

Mélyebbre szondázva most azt kellene megvizsgálni: a munkábaállás jelent-e, jelenthet-e minőségi különbséget, és ha igen, milyent? Másképpen: mit értünk integrált személyiségen és kialakulása azonos életkorban történik-e?

A 15-24 éves korosztályban, tehát a felsőoktatás felé közeledve, illetve a felső korhatár felé haladva egyre nagyobb arányban élnek egymás mellett azonos korú, a serdülőkorban benne járó vagy éppen azon túljutott fiatalok, akiknek egy része - nagyobb és egyre növekvő létszámban - már a termelő munkában dolgozik, - másik része - kisebb és csökkenő létszámban pedig még tanul.

Felmerül a kérdés: a fő tevékenységi forma /tanulás ill. munka/ változása befolyásolja-e a személyiség fejlődését?

Már az előzőekben érintettük azt a problémát, hogy minden olyan pályához, amely a jövedelem és az előrehaladás szempontjából perspektívát ígér, huzamos tanulás szükséges. Tendenciaként már több országban felvetődött, - így a Szovjetunióban és nálunk is a 18 éves korig tartó iskolakötelezettség gondolata, amely ha gazdaságilag is megalapozást nyer, számottevően felemeli a 18-20 éves korukig tanuló fiatalok számát. A képzés hatásfokának javítása az oktatásgazdaságtan egyik központi problémája. Az oktatás világválsága c. híres könyvében /Coombs, 1971/ megállapítja, hogy az iskolázási arány 1950 utáni nagy növekedése ellenére sem tartott lépést az oktatás iránt mutatkozó társadalmi igény még gyorsabb növekedésével. Legnagyobb probléma a fejlődő országokban van,

ahol még most is 50 % alatt van az elemi iskolába járók aránya, közép- és főiskolai szinten pedig még nagyobb a szakadék. Ez az oktatási igény a jövőben még emelkedni fog, a fejlődő országokban pedig ugrás-szerűen megnövekszik. Az iparosított országokban a középfokú oktatásra fog nehezedni a legnagyobb nyomás, a fejlődő országokban minden szinten nagy lesz.

A tőkés társadalmakban elsősorban a magasabb társadalmi rétegek tagjai sajátítják ki az egyetemeket gyermekeik számára. A család a továbbtanulás motivációit már korai gyermekkortól lélektanilag "beprogrammozza" a fiatalok személyiségébe. A szülők vagy rokon felnőttek magatartás-mintái beépülnek a gyermeki személyiségbe, azzal a törekvéssel együtt, hogy e modellekhez hasonlóvá váljon.

Ez a tendencia a szocialista országokban is egyre nyilvánvalóbbá válik. A nevelésszociológiában olvashatunk arról, a jelenségről, hogy az értelmiségi családok bizonyos csoportjai, - különösen az orvosok, vezető jogászok, műszakiak - a pályaaorientáció során nemcsak a társadalmi réteghez tartozás, - hanem a foglalkozási ág megtartására "átöröktetésére" is törekszenek. Ez bizonyos pályák "bezárkózásához" vezet, ami a társadalmi mobilitás szempontjából rendkívül káros jelenség.
/Kozma, 1974./

Régen a magasabb képzettséget igénylő pályák a családnak sokba kerültek. Ma a tőkésországok többségében is csaknem ingyenes az egyetemek túlnyomó része, sok az elérhető ösztöndíj. Az Egyesült Államokban a szupermonopóliumok beépültek az elit-egyetemekbe. A Rockefeller alapítvány fő jelszava: "Keresd a tehetségeket". Ugyanezen alapszik a Ford,

General Motors, General Electric, Standard Oil és más társaságok egész ösztöndíj-rendszere, beépülése a tudományos kutatások fejlesztésébe, felhasználásába, a legjobb hallgatók kiválasztásába, alkalmazásába. A Lomonoszov Egyetem egyik monográfiája kimutatta, hogy Nagy-Britannia tudományos kutatásainak 85 %-át, az Egyesült Államokénak 48 %-át közvetlenül a felsőoktatási intézmények végzik /Széchy, 1972/

A szocialista országokban mindenféle képzés - gyakorlatilag ingyenes és mindenki számára egyformán hozzáférhető. Ez azonban a valóságban akkor fog realizálódni, ha az iskola majd be tudja tölteni a társadalmi mobilitás biztosításában rá háruló szerepet. Ezt próbálják elősegíteni azok a nevelés-tudományi és oktatásügyi erőfeszítések, amelyek arra irányulnak, hogy a teljesítményeket a környezeti háttértől függetlenül a gyermeki adottságok határozzák meg.

A megfelelő felnőtt magatartásminták hiányában a továbbtanulásra vezető motivációk nem mindig lesznek eléggé erősek. A hagyományos tekintélyelvű és felnőtt centrikus társadalmakban a nagyobb tanulást igénylő pályák hasznossága és társadalmi rangja egyaránt szembetűnő volt. Ma a pályákkal járó lehetőség-különbségek nem nagyok. A társadalmi ideálok különváltak a pályaideáloktól. A jövedelemkülönbségek egy ügyes szakmunkás, egy működő tanár és egy kezdő orvos között nem olyan nagyok, hogy ezek a pályára való felkészülés nehézségeit kárpótolnák. Már a betanított segédmunkások kategóriáiban keresnek annyit a fiatalok, amellyel megszerezhetik maguknak a legfontosabb "státus-szimbólumokat" - a divatcikkeket, technikai eszközöket, szórakozási módokat.

A család lélektani befolyásoló erejére tehát elsősorban akkor van szükség, amikor a felmerülő igények és szükségletek azonnali kielégítésének elhalasztására tanítja és szoktatja a személyiséget. Az erősen kötő családban a viszonylagos gyermeki helyzet következtében a fiatal könnyebben lemond a felnőttiséggel együttjáró kellemes lehetőségekről, tevékenységekről. A tanulásra serkentő lélektani erők szerepe ma fokozódik, mivel az igények kielégítésének tényleges elhalasztása a társadalomban komolyabb probléma és nagyobb teljesítmény, mint bármikor az eddigiek folyamán. Ezek a pszichológiai tényezők régebben közvetlenül hatottak: a tekintély és a környezet elvárásán keresztül, - ma közvetve, rejtve hatnak, az ésszerűség és szabad elhatározás érzése mellett. Külön tudományág foglalkozik azzal a problémával, hogy a fiatalok érdeklődését és alkotó kedvét hogyan lehet felébreszteni és felhasználni.-

A felsőoktatásban tanuló fiatalok is még a szülőktől való elszakadás folyamatában vannak. A főiskolán kialakuló spontán baráti csoportok, a szakcsoportok, alapszervezetek még erősebb csoporthatást gyakorolnak tagjaikra. A szociológusok feltevése szerint ma általános fiatalkori kultúra van kialakulóban, melynek egy része a "teen-ager" kultúra, részben ennek a folytatása a felsőoktatásban részt vevő fiatalok sajátosabb, disztिंगváltabb kultúrája és az ifjúság más rétegeinek is ideillő, jellegzetes megnyilvánulásai.

A fiatalkori kultúra hagyományai messzire nyúlnak: a párizsi, a bolognai és egyéb középkori városok egyetemeinek diáksága, - köztük a magyar egyetemeké is - a maihoz hasonló sajátosságokat mutatott az önálló, haladó vélemény kialakításá-

ban és képviselőjében. Régen azonban a fiatalok a szó szorosabb értelmében hamarabb felnőtté váltak, mint ma, mivel a szocializációs folyamatban az ingerek csakis ebbe az irányba érvényesülhettek, a személyiség fejlődési vonalai hamarabb zárultak.

Ma a továbbtanuló fiatalok személyisége relatívén nyíltabb és fejlődőképesebb, életkorához képest fejletlenebb marad, mint a korábbi generációkban. Az azonosulások a felnőttekkel nem valósulnak meg automatikusan, a fiatalok nem igyekeznek hasonulni a felnőttekhez. Az ifjúkorban a fiatalkori kultúra biztosít egy - most már a serdülők és felnőttek között álló, azoktól független szerepkört és lehetőséget, és ezzel késlelteti a személyiség érését.

Ez a jelenség mindenképpen célszerű, és pozitív, mert a szerkezetében és dinamizmusában nem lezárt állapotban levő személyiség magasabb fejlettségi szintet érhet el, új késztetések könnyebben jöhetnek létre benne, nagyobb a pszichológiai alkalmazkodóképessége új emberi- és társadalmi szituációkhoz.

A személyiség érésének késleltetése a társadalom számára lényeges, mert ennek segítségével tudja biztosítani a megfelelő szakemberek utánpótlását.

Az ifjúkor végének tehát az identitás, az integrált személyiség kialakulása tekinthető.

Pszichológiai szempontból a "funkcionális rendszerek" kialakításáról van szó, arról a folyamatról, amely átmenet az alkalmoszerű magatartásból a habituális, szokássá vált magatartásmódba.

A nevelés célja szerint, az integrált személyiség kiala-

kulásáról van szó, aki magasszintű szükségletekkel és ezek kielégítéséhez megfelelő képességekkel rendelkezik; van munkája, hivatása, közösségi kapcsolatai rendezettek, világnézete meggyőződésévé vált, elérte a helyes erkölcsi magatartás szintjét.

A felnőttség kritériumai tehát az eddigiek alapján a biológiai fejlettség, a pszichológiai, - társadalmi érettség, az önállóság, anyagi függetlenség, élettapasztalat.

Ez a régi korszakokban és a középfokú képzés befejezése után munkába álló fiataloknál a 20. életév táján jön létre - a felsőoktatásban résztvevőknél késleltetett, teljes mértékben csak a munkába állás után valósul meg.

Míg tehát az előbbiek már 20 éves kortól a fiatal felnőttekhez sorolhatók, utóbbiakat az ifjúkoruk között tarthatjuk számon még 23-24 éves korukban is.

Ennek alapján feltételezhető, hogy a fő tevékenységi forma - esetünkben a tanulás - a játék és a munka helyett, ill. előtt - az életkori periodizáció döntő kritériuma, - hogy a nevelhetőség reális lehetőség, "gazdaságos befektetés" még a felsőoktatásban is.

1. 3. A nevelési folyamat korszerű értelmezése a tanárképzésben /Tudatosság, tervezés, szervezés/

Az eddigiek során bemutattuk, hogy az egyén társadalmi beilleszkedésében, szocializációjában résztvevő hatótényezők a család, majd a kortárs-csoportok, mikrocsoportok.

A szociológia és a neveléstudomány képviselői ezzel - részben ellentétesen a családot és az iskolát sorolják ide.

A kérdés tisztázása érdekében a pedagógusok körében vizsgálatot végeztek. /Ferge 1973/ 5 tényező hatását rangsoroltatták /barátok, család, televízió, iskola, ifjúsági szervezet./ A 6 - 10 éves gyerekeknél a család -, a felsőtagozatosoknál a barátok, a család és a tévé után következett csak az iskola - és legvégül az ifjúsági szervezet. Egyéb adatokkal való kiegészítés után végül azt a következtetést vonták le, hogy a pedagógusokban erősen él a tehetetlenség érzése, - a külső világ más hatótényezői mellett eltörpül az iskola, a nevelés hatóereje még a pedagógusok tudatában is.

Ha ez így igaz az alsófokú oktatásban, mennyivel inkább így lehet a felsőoktatásban. Nagy hibát követnénk el, ha nevelőmunkánk szervezési és tartalmi kérdéseiben nem vennénk figyelembe a mikrocsoportok szerepét, hatásrendszerét, normáit. A hallgatók személyiségének hatékony fejlesztése e mikrocsoportok közvéleményének támogatása, együttműködésük biztosítása nélkül nem lehetséges.

A nevelés hatásrendszerében a patronáló tanár viszonya nem merülhet ki és nem szorítkozhat az egyéni tanár-diák viszonyra, kapcsolatra. Ez a "rendszer" eredményeit tekintve elszórt, minimális hatékonyságú, s mint ilyen a legkevésbé "gazdaságos". A leghatékonyabb nevelési szituációt természetesen az jelentené, ha a tanszékeken valódi kollektívák alakulnának ki, - "amelynek egységes szocialista pedagógiai elvei vannak és egységesek az alapvető követelményei". /Ágoston, 1970./ Ez teljesen jogos, elvárható követelmény, de a valóságot figyelembe véve 18 év tapasztalata alapján azt kell mondanom, hogy a felsőoktatásban erről egyenlőre szó sincs és még nagyon sokáig szó sem lehet. /E jelenség vizsgálata nem e dolgozat feladata./

A felsőoktatási intézmények, nevelőtevékenységének legnagyobb problémája az, hogy a pedagógiai befolyásolás lehetősége rendkívül szétoldott, atomizált. A hosszú tanulmányi idő alatt /4-6 év/ a sok tanszék és oktató munkájának integrálása, nevelőmunkájának figyelemmel kísérése majdnem lehetetlen feladat: ez az egyik leggyengébb pontja felsőoktatási nevelésünknek. /Széchy, 1970./

Ezt vallja Szemere György is 1974-ben megjelent cikkében. Kifejti, hogy a valóságban a rendkívül heterogén hallgatóságot rendkívül heterogén tanári kar neveli. Ő is arról beszél, hogy a sok rendkívül elszigetelt és szétszórt nevelési fórum összehangolására lenne szükség és ebben a menedzser szerepét a nevelési bizottságoknak kell vállalniuk.

Ha az elméleti elvárások - amelyek a valóság, a gyakorlat megfigyeléséből, értékeléséből és általánosításából keletkeztek - és a jelenlegi gyakorlat között ilyen nagy szakadék van, akkor meg kell találnunk az áthidalás olyan pilléreit, fogódzkodóit, kis hidait, amelyek a kibontakozás útját jelentik - jelentették már részben a múltban is és szükségszerűen még fokozottabban jelenteniök kell a jövőben.

Kényszerítő erővel lép föl ennél a gondolatmenetnél egy analógia. Lenin egyik utolsó cikke az "Inkább kevesebbet, de jobban". Ebben a proletárdiktatúra előtt álló feladatokról és a szocializmusba való átmenet rendkívül nehéz és hosszú időszakáról ír. "Szilárd kis hidakat kell építenünk" - írja, mert az átmenetek sokaságára van szükség, amelyek együttesen teszik ki a történelmi mértékkel mérhető átmenet láncolatát."

Ha ez megfelelő és jó módszer a politikai és gazdasági életben, mennyivel inkább használható a tudat tervszerű átala-

kítása: a nevelés területén.

Melyek azok a pedagógiai-pszichológiai lehetőségek, amelyek ismerete szilárd bázist jelent felsőoktatási nevelési koncepciónk számára?

Ismét a fő tevékenységi forma: a tanulás jelenti az eligazító iránytűt számunkra. Ez a tanulási tevékenység az általános és középiskolai formájához, tartalmához képest egy minőségileg magasabbrendű ismeretszerző tevékenység, amely egyre fokozódó mértékben jár együtt önálló kutató, alkotó munkával, szakmai - közéleti tapasztalatszerzéssel.

Jan Szczepanski lengyel szociológus "A felsőoktatás szociológiája" c. könyvében külön fejezetet szentel a végzett hallgatók "kimeneti" problémáinak, vagyis annak, hogy a diploma mennyire egyenértékű a megfelelő képzettséggel, hogy hányan végzik munkájukat "jó", az elvárásoknak megfelelően? Az egyetemi, főiskolai oktatás ugyanis soha nem képes "teljes" szakképzettséget adni, a képzés befejezésére a munkahelyen kerül sor. Ha a hallgató nem tud eleget tenni a szakmai-társadalmi elvárásoknak, akkor a felsőoktatás célt tévesztett, vagy legalábbis részben nem teljesíti azokat a feladatokat, amelyek ellátására létesítették.

A dolgozat 1.2. pontjában utaltam már arra a tényre, hogy sok, magasan specializált szakma elsajátításának feltétele, hogy a képzési folyamatban a meghatározott tevékenységgel már rendszeres kapcsolatba kerüljenek. Ezt a feltételt a nevelésen belül elsősorban annak oktatási oldala képes aránylag jó hatásfokkal megvalósítani. A szakmai elmélyüléshez és önképzéshez szükséges tudományos kutatómunka feltételei a felsőoktatási intézményekben adottak, egyre javulnak. A kiscso-

portos oktatás lehetővé teszi a tartalmi és szervezési munka hallatlan finomítását, az egyéni aktivitás és tanulástechnikai eljárások magas szintre emelését. Ezzel kapcsolatban a kaliforniai Stanford Egyetemen működő N.Gage professzor kutatómunkájáról közöl részletes ismertetést Falus Iván /1972/. Beszámol a tanárképzés korszerűsítését szolgáló pedagógiai kísérletekről. Arról, hogy a jó tanár modellezése helyett /modelling the master teacher/ a tanítás modelljét kell megalkotni, /mastering the teaching model/, hogy elsősorban a készségeket és képességeket kell fejleszteni, a szakmai fogásokat megtanítani, amelyeket a technikai készségek /technical skills/ segítségével és a mikrotanítás /microteaching/ során lehet elsajátítani. A visszacsatolás biztosítása, a megerősítés, a kérdésés, a nem - verbális közlések megvalósítása és alkalmazása csak ilyen formában történhet.

Erről a kérdésről már Makarenkó azt vallotta, hogy nevelni /oktatni/ éppen olyan jól meg lehet tanítani valakit, mint számolni, vagy esztergályozni. A tanárképzés ugyanis speciális ismeretek és készségek begyakorlása, mindezek pedig a nevelés technikájának kérdései. /Makarenkó, 1964./

Az oktatás, mint a nevelés egyik területének vizsgálata után állítsuk ismét figyelmünk középpontjába a szűkebb értelemben vett nevelőmunkát.

A nevelési folyamat a társadalom által determinált, a személyiségfejlődésnek tervszerűen irányított tevékenység, - követelmény, - és viszonyrendszere, amely képessé teszi a társadalmi funkciók gyakorlására, a felkészíti a permanens önnevelés állandó végzésére.

E tevékenység középpontjában a közösség-személyiség-közös-

ség szocialista jellegű egymásrahatása áll. A társadalom és a személyiség állandó kölcsönhatásának fejlesztését csak a tevékenységek, követelmények és viszonyok szüntelen közösségi jellegű építésével biztosíthatjuk. Ez az alapja az egyéni irányulások, tulajdonságok, magatartásmódok kibontakoztatásának, cselekvényeik világnézeti, erkölcsi, politikai motiválásának is.

Feladatunk tehát a nevelő jellegű közösségek újszerű hatásrendszerének tanulmányozása. Az egyes közösség elszigetelt hatása ugyanis nem mindig vezet a kollektív gondolkodásmód formálásához. Csak a közösségek egész rendszere képes a szükséges magatartásjegyeket szokásokat és készségeket kialakítani hallgatóinkban. A szocialista nevelőközösség e rendszerek /tevékenység-, követelmény-, viszony/ összhangját biztosítja. Ez nem jelenti a belső feszültségek, ellentmondások és hajtóerők tagadását. Az alacsonyabb szintről a magasabb szintre jutás közösség és személyiség esetén egyaránt csak a felmerülő ellentmondások leküzdésével érhető el. Ilyenek keletkezhetnek a tevékenységek és követelmények, vagy viszonyok között, sőt úgy is, hogy formális elemek, mechanikus cselekvések válnak uralkodóvá. Ez a közösség életének megrekedését s a nevelés hatásainak csökkenését idézi elő.

A nevelési folyamat tervezése

bonyolultabb feladat az oktatás megtervezésénél. Ennek oka egyrészt a nevelés komplex jellege, másrészt hiányoznak - és ez a felsőoktatási pedagógia nagy adóssága - a konkrét tervezés alapját képező neveltségi szint - és eredményvizsgálatok.

A főiskolákon a nevelőmunka 3 fő szervezeti területen folyik:

1. a tanszékeken
2. az ifjúsági bizottságokban
3. a KISZ alapszervezetekben.

A nevelési program valójában a nevelői követelmények rendszerét jelenti, amelyet a társadalmi elvárások ismeretében a nevelőközösségek, intézmények vezetői fogalmaznak meg, állítanak össze, majd a nevelők és hallgatók közösségei aktív közreműködésükkel bonyolult kölcsönhatás folyamatában valósítanak meg.

Ez a folyamat korántsem az elvárások tudatosításából és az ahhoz való mechanikus alkalmazkodásból áll. Az idegrendszer integrációja és sztereotípiája következtében a már kialakult meggyőződések és szokások az egyénben bizonyos egységet biztosítanak és így nem minden hatás lesz egyenértékű. A külső hatás eredményessége függ annak a szervezetnek a belső állapotától, amelyre a hatást gyakoroljuk.

"A külső okok a belső feltételek közvetítésével hatnak.

A külső hatás csak akkor eredményez valamilyen pszichikus effektust, ha mint a prizmán megtörik a szubjektum pszichikus állapotán, gondolatainak és érzelmeinek kialakult rendjén. Minden pszichikus folyamatnak mintegy háttere az ember meghatározott pszichikus állapota. Ez az állapot meghatározza a folyamat lezajlását, s következménye a folyamat megváltozása.

A személyiség a belső feltételek egymásba fonódó összességeként értelmezhető. A külső okok ezek közvetítésével hatnak. Ezek a belső feltételek maguk is a megelőző külső hatásoktól függően alakultak ki.

Az adott személyiségre gyakorolt külső hatások pszichikus eredményét a személyiség fejlődéstörténete belső törvényszerűségei determinálják." /Rubinstein, 1967./

Az általunk kifejtett pedagógiai hatás tehát csak akkor lehet eredményes, ha figyelembe vesszük, megismerjük hallgatóink jelenlegi ifjúkori sajátosságait, az eddig kialakult egyéniséget, azokat a hatásokat, amelyek 18 éves korukig érték őket a társadalom: a család, a kortárs-csoportok, a tömegkommunikációs eszközök, az iskola és az ifjúsági szervezetek részéről és ezek figyelembevételével de ugyanakkor ezeket meghaladva teremthetjük meg a fejlődés legkedvezőbb feltételeit, szervezzük meg hivatásuk elsajátításához a szükséges tevékenységeket.

A magasszintű, sokoldalú társadalmi elvárások teljesítésének feltétele tehát egy olyan fejlett felsőoktatási rendszer lenne, amelynek sematikus rajza, az 1.sz.mellékleten található. Ezen kiemelkedő kulcsszerepe van a Nevelési Bizottságnak, - mert a KISZ. a Párt, a Főigazgatóság, a kollégium, a patronáló rendszer elvi és gyakorlati munkájában koordináló, karmesteri szerepet tölt be: információkat ad és a visszacsatolás útján értékeli és módosít.

Ezzel elvileg adott az a szerv, fórum, amely ... egy felsőoktatási intézmény keretén belül a szűkebb értelemben vett nevelőmunkát szervezhetné, irányíthatná, tartalmi és módszertani segítséggel eredményesebbé tehetné.

A gyakorlatban azonban ez a megoldás nem ilyen egyértelmű. Amíg az oktatás szervezeti keretei régóta szigorúan meghatározottak és ritkán változnak, - addig a nevelő munka te-

rületén meglehetősen anarchia és a megoldások számtalan változata fordul elő. Ezek minden intézményen belül más és más gyakorlatot kristályosítottak ki. A főiskolai nevelőmunka szervezetének és irányításának leegyszerűsített sémájának egyik változatát láthatjuk a 2.sz.mellékleten is. /Bársony, 1976./

2. A PATRONÁLÓ TEVÉKENYSÉG LÉLEKTANI ALAPJAI ÉS PEDAGÓGIAI MÓDSZEREI

Felsőoktatási intézményeink a tanári patronálás elvi kérdéseiben és gyakorlati megvalósításában a nemzetközi helyzethez és egymáshoz viszonyítva is sok hasonló és sok különböző vonást mutatnak.

Egyben a kapitalista és a szocialista országokban is teljesen azonosak a vélemények: a felsőoktatásban a nevelőmunka az oktatással legalábbis egyenrangú tevékenység, - az oktatás a nevelés egyik oldala, - minden oktatónak nemcsak elvben, hanem a gyakorlatban is nevelőmunkát kell végeznie és ennek a munkának - a hallgatók csoportja mellett legjelentősebb tényezője a patronáló tanár. /Mentor, tutor, kurátor stb./

A következő törvényszerűségek felismeréséről van itt szó:

- az ifjúkor a személyiség kialakulásának legdöntőbb, legjelentősebb időszaka,
- a társadalmi elvárások tudatosítása, az egyén készítése ezek "belsővé tételére", elfogadására és megvalósítására a legfontosabb feladat;
- ez nem mehet végbe a közvélemény támogató ereje nélkül,

- ennek kialakításához a tanulócsoporthat valódi és cselekvő közösségekké kell fejleszteni,
- ez spontán nem megy végbe, - csak céltudatos, tervszerű pedagógiai ráhatás: a nevelés segítségével lehet megvalósítani,
- ez a pedagógiai hatás a nevelési célkitűzések irányában ható tudatos, tervszerű és szervezett személyiségfejlesztő hatásfolyamat, melyben elsősorban a személyi hatásoknak van központi szerepe, de nem zárjuk ki a tárgyi közvetítés lehetőségét sem,
- minthogy a különböző egyének pszichikumában történő változás, fejlődés előidézésében döntő a személyi hatás, mindennek előtt a tanár személyisége, mely önmagában is forrása a nevelői hatásoknak.

A nevelés nem szorítkozhat az egyéni tanár - diák viszonyra. A nevelés alapviszonyának a közösségi viszonyt tekintjük, a személyes kontaktust a nevelés alapfeltételének tartjuk.

Ennek jellege minden fejlődési szakaszban változik. Iskoláskor előtt az anya, vagy a játszótárs szerepe dominál. 6-10 éveseknél a pedagógus az abszolút tekintély: vezető és irányító, példakép. Serkülőknél az alapos szaktudás és a kifogástalan emberi magatartás adhat tekintélyt.

Az ifjúkorúak a tanárban a tapasztaltabb munkatársat látják és ennek megfelelő magatartást igényelnek tőle.

A hallgatók és az oktatók között nevelési kapcsolat formájában társadalmi viszony jön létre, akkor is, ha csak oktat, de különösen, ha nevel. Ebben a viszonyban a nevelő személyisége válik a legerősebb személyiségteremtő tényezővé.

Nagylétszámú hallgató esetén megtörténhet, hogy nem ala-

kul ki ez a nevelési viszony, - ezek közül kerülnek ki általában a lemorzsolódó hallgatók.

Az oktatók kedvező személyiségvonásai befolyásolják a hallgatók emocionális életét, egészében érintik pszichés strukturájukat, idegrendszeri épségüket.

A károsító negatív hatások a "tanári ártalom" a személyiségre szintén közvetlenül hat. A türelmetlen, ideges, nyers, - változó hangulatain uralkodni nem tudó pedagógus jelenléte állandó feszültséget teremt, szorongást, túlterhelést alakít ki a hallgatókban.

A tanárok, tanárjelöltek személyiségével kapcsolatos társadalmi elvárásokat a 1.pontban már részletesen ismertettem. Itt most csak a személyiség szuggesztív erejének fontosságát szeretném kiemelni, mint egyik biztosítékát a pedagógiai hivatás eredményes betöltésének.

Különösen szükséges feltétele a szuggesztív a patronáló tanári munkának. - Ha ugyanis az ifjúkorban lévő 18-24 éves főiskolai hallgatók nevelésének leghatékonyabb módszereit igyekszünk megtalálni és alkalmazni, akkor - a teljesség igénye nélkül - elsősorban a meggyőzést és a befolyásolást /vagy szuggesztíót/ kell megemlítenünk.

A meggyőzés a felnövő nemzedékek formálásának legfontosabb módszere, sikerrel alkalmazzák felnőttek átnevelésénél is. Helytelenül sokszor csak az értelemre való hatással azonosítják, holott a megértés átélés nélkül, - az értelmi ráhatás érzelmi nélkül hatástalan.

Eszerint a személyiség nevelését a racionális, az emocionális és az akarati szférára való együttes ráhatás során kell megvalósítani.

A meggyőzés folyamata két vagy több személy /csoport/ nyílt vagy rejtett vitájában megy végbe, amelynek az a célja, hogy kialakítsa a megértés és átélés egységét. E folyamat során a második jelzőrendszer az első jelzőrendszerrel való kölcsönhatásban maximális aktivitást ér el.

Az optimális hatékonyság elérése érdekében a meggyőzés alkalmazásakor több követelménynek kell eleget tenni.

Ezek közül a legfontosabbak - a teljesség igénye nélkül - a következők:

- a meggyőzést a hallgató individuális sajátosságainak figyelembevételével kell folytatni. Ehhez feltétlenül ismerni kell a tanuló igazi életfelfogását, viszonyulását;

- a nevelőnek, ha másokat meg akar győzni, mélyen kell hinnie abban, amit mond. Köztudott, hogy az egymással beszélgető emberek külső jelek /mimika, pantomimika, vokális mimika, intonáció/ alapján megérzik, hogy a beszélő valójában hogyan viszonyul ahhoz, amit közöl, és ahhoz, akivel beszél. /Meta-kommunikáció/.

Ezért igen nagy jelentőségű a meggyőzéstípusú szóbeli ráhatás formája. Az unalmas beszéd senkit sem nevel. Az a ráhatás, amely közvetlenül érinti, izgatja, felrázza, lelkesíti az embert - a szavak, képek és emóciók bonyolult dinamikus rendszere.

A növendék alapos megismerése után meg kell keresni belső ingadozásainak pontjait, melyekben leggyakrabban lejátszódik a motívumok harca, - ez ezekre való koncentrált ráhatás alapján remélhetünk tartós személyiségváltozást. /Ez sohasem azonos a moralizálással!/
?

Meggyőzés útján el lehet érni a tudat, a tevékenység mo-

tívumainak átalakulását, ki lehet alakítani azt a kívánságot a hallgatóban, hogy megváltoztassa életmódját s ezáltal önnevelésre lehet serkenteni.

Az emberek érintkezésének, nevelésének a gyakorlatában a befolyásolás mint a ráhatás eszköze gyakran a meggyőzés egyik oldalaként vagy mozzanataként jelentkezik. Ennek effektivitása növekszik, ha azt a környezet pozitív példája megerősíti.

A befolyásolhatóság az ember pszichikumának egyik sajátossága, - a befolyásolás pedig az emberek tevékenysége és érintkezése során megvalósuló kölcsönhatás egyik folyamata.

Az életben az emberek akarva-akaratlanul állandóan sugalmaznak egymásnak meghatározott nézeteket, magatartási, tevékenységi módokat. A befolyásolás lehetőségén alapszik a divat és a reklám is.

A befolyásolás különféle fajtái ismeretesek. Számunkra elsősorban az ébrenlét állapotában történő szuggesztió és az önszuggesztió jelentősek.

Az ébrenlét állapotában történő befolyásolás reális életjelenség, amely az emberi kapcsolatok minden területén megvalósul. /Pedagógiai, orvosi, termelési gyakorlatban, művészetben, irodalomban/.

Kiemelkedő pszichiáterek és pszichoterápiával foglalkozó orvosok /Forelli, Behtyerev/ értékelve a befolyásolás lehetőségeit, javasolták annak széleskörű alkalmazását a pedagógiában is. Forelli szerint a befolyásolás a nevelés fő eszköze, - a pedagógia jobbik része a helyesen értelmezett és alkalmazott befolyásoláson nyugszik.

Makarenkó a befolyásolást a nevelés általánosan elismert eszközének tartotta. A követelmények támasztásának módszere is ezen alapszik, vagy az a sugalmazás, hogy "a fegyelem megszépíti a közösséget". A kurjázsiak legyőzésében is a tömegszuggesztió játszott fő szerepet, nem a számítás döntött, hanem "a csillogó szemek, hangok, kacajok." /Pedagógiai hősköltemény 1963. 620.o./

Ezt a lehetőséget használhatjuk fel akkor is, amikor az I.éves hallgatóknak ünnepélyes keretek között színes élmények sorozatán keresztül mutatjuk be új munkahelyünket, a főiskolát, és neves tudósok, művészek, szakemberek közreműködésével ébresztjük fel vagy fokozzuk érdeklődésüket, mélyítjük el hivatástudatukat.

A serdülő, az ifjú nemcsak önmaga megismerésére törekszik, aktívan, hanem önnevelését is igyekszik megvalósítani. Ebben az életkorban az önszugesztió az önnevelés eszközeként vagy módszereként szerepel. Életkori szempontból megfogalmazva: az önszugesztió fejlődése fordítva arányos a befolyásolhatósággal.

Az önszugesztió nagyon fejlett Indiában /jóga/ és e módszernek nagy figyelmet szentelnek az USA-ban. A szovjet professzorok foglalkoztak az eredményes önszugesztió feltételeivel. Alkalmazása megköveteli az egyén bizonyos fokú érettségét, a figyelem tartósságát.

A befolyásolhatóság foka nemcsak életkori-, hanem egyénenként differenciálódó jelenség is. A fokozott befolyásolhatóságot a személyiség lelki alkatának sajátosságai, értelmi fejlettségének sajátosságai, jellemvonásai, akaratgyenge-

sége, saját képességeinek lebecsülése határozza meg. Hatással van rá a pszichikum időleges állapota is, izgatott állapotban kiutat keres, hiszékennyé válik. Függs a befolyásoló személy tekintélyétől is, akinek nagy kultúrája, személyes vonzóereje fokozza a szóbeli szuggesztio hatékonyságát.

A nevelés alapfeltételét jelentő személyes kontaktus vizsgálata után a nevelés alapviszonyát képező közösségi viszonyt kell elemzés tárgyává tennünk.

A nevelés közösségi értelmezése a felsőoktatásban és különösen a tanárképzésben mind az ifjúkori személyiségformálás mind a jövőendő életpálya gyakorlata szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Amig ugyanis más szakmákban megkívánható, de nem feltétlenül elvárt - a munkakollektívák kialakításához szükséges vezetési- és szociológiai ismeret, - addig legalábbis elvben - egyetlen pedagógus sem kezdhet tanítani a közösségi neveléssel kapcsolatos tudnivalók és a kialakításához szükséges képességek nélkül.

A különböző nevelőközösségek a nevelés és oktatás folyamatának tehát

- szervezeti formáját adják,
- célja a pedagógiai tevékenységnek
- eredménye a hatékony nevelőmunkának.

Az ember születése pillanatától közösségeknek lesz tagja, társas viszonylatoknak lesz részese. Fejlődése a szocializálódás, beilleszkedés folyamata, a szűk családi közösséghez vezető út bejárása.

A közösség létforma az emberi együttélés legmagasabb formája. Jellemző vonásai: a szervezethez, közös cél, közös

meggyőződés. Vezetése demokratikus, összetartó ereje a közös tevékenység.

Fontos fejlődési törvénye a fokozatos eszmei integrálódás és szervezeti differenciálódás.

Különös sajátossága, hogy benne a lélektani hatás megsokszorozódik, ezzel igen kedvező lehetőség alakul ki a nevelés számára. A fejlett hallgatói közösség kedvező közege lehet az egyéni ráhatásnak, mert egyetértő közvéleményével felerősíti a pedagógiai hatást, elősegíti az egyén magatartásában és tevékenységében a kívánt változás bekövetkezését.

Ez azonban csak abban az esetben teljesül, ha az adott tanulmányi csoport, KISZ alapszervezet valóban eljutott arra a fokra, hogy referencia-csoportot alkot a benne élő egyének számára.

Z/ Ez mind egy hosszú folyamat, amelyet különböző tényezőkkel gyorsíthatunk, de semmiképpen sem várhatjuk spontán kialakulását.

Minden ember, - a hallgatók is - egyszerre többféle kapcsolat fenntartására képesek, de az egy-egy csoporthoz való tartozás élményét nem egyforma intenzitással élik át. Egy adott csoporthoz való tartozás erőssége attól függ, hogy milyen érvényesülési lehetőségeket biztosít az egyén számára.

Amelyik csoporthoz a legerősebb érzelmi szálak fűzik az egyént, amelynek normáival a legteljesebb mértékben azonosul, s amelyikben a legnagyobb méltánylást élvezi, az lesz számára az alapkollektíva, a referencia, vagyis viszonyítási csoport.

Ez a legbecsesebb az egyén számára. Benne nyer védelmet, véleményükre élénken reagál, szabályainak teljesen aláveti magát. A többi csoport nem mérvadó számára, ott csak alkalmaz-

kodik, konfliktusok esetén kerülni igyekszik azokat. Szélsőséges esetben ezek a konfliktusok a személyiségfejlődés zavaraihoz, torzulásához vezetnek, az ilyen egyének "védekező szubkultúrát" alakítanak ki a maguk számára, magatartásuk deviánsává válik.

A tanárképzésben folyó nevelőmunka, a patronáló tanári tevékenység célja és értékmérője annak a nevelési problémának a megoldása, hogy a hozzájuk tartozó alapszervezet ilyen - a személyiségformálást lehetővé tevő, azt csaknem befejező - alapkolektívává, referenciacsoporttá váljon.

A tanulmányi előmenetelre is döntő hatással vannak ezek a kollektívák. A csoportbefolyáson alapuló nevelési technika kidolgozását már Makarenkó is nagyon fontosnak tartotta. A felsőfoku szakemberképzés hatékonysága, korszerű fejlesztése szempontjából felbecsülhetetlen értéke van a pedagógiai folyamatok célszerűségének, tudományos megtervezettségének és szervezettségének. E megállapítás elméleti gyökereit már Makarenkó műveiben megtalálhatjuk és felhasználhatjuk pedagógiai irányító tevékenységünkben. Makarenkó kifejti, hogy a pedagógia a nevelés elmélete a gyakorlati célok felé irányuló tudomány. "Nem nevelhetjük vaktában az embert, nincs jogunk nevelni, ha nem állítunk magunk elé meghatározott politikai célt. Ha a nevelőmunka előtt nem áll világos, minden részletében kidolgozott és ismert cél, akkor apolitikus nevelőmunka válik belőle." /Makarenkó Művei 5.k. 101.1./ "Nekünk jól kell ismerni, hogy milyen az új ember, milyen vonások jellemezzék, milyen legyen a karaktere, világnézete, műveltsége, munkaképessége, munkabírása... Ha ezt tudjuk, ha becsületes pedagógusok vagyunk, ak-

kor arra kell törekednünk, hogy minden embert, minden gyermeket ennek a lehető legjobb megközelítésére neveljünk.... a pedagógiának politikai szükségleteinkből kell kiindulnia, mégpedig dialektikusan. Nemcsak a jelen szükségleteit kell figyelembe vennie, hanem a szocialista építés, a kommunista társadalom szükségleteit is." /Makarenkó Művei 5.k. 323-332.1./ "Munkám tapasztalatai" c. utolsó megnyilatkozásában hangsúlyozza: "Mindig küzdöttem az olyan nézet ellen, hogy a pedagógia az egyes gyermek és az elkülönített, elvontan elképzelt nevelési módszerek tanulmányozásán alapszik. Véleményem szerint a nevelés a pedagógus politikai hitvallásának kifejeződése, más ismeretei ennek segédeszközei." /Makarenkó Művei 5.k. 292.1./ A szocialista értelmiségi szakemberképzés megköveteli, hogy "nemcsak az új nemzedék szakmai képzéséről kell beszélnünk, hanem a magatartás, a jellem olyan típusainak, személyiségének neveléséről is, amelyekre éppen a proletáriátus diktatúrájának, az osztály nélküli társadalomba való átmenet korszakában van szükség. /Makarenkó Művei 5.k. 416.1./

A nevelés elkötelezett pártossága mellett izgalmas álláspontot képvisel a nevelési eszközök megválasztása kérdésében.

"Az eszközök rendszere sohasem lehet holt és megmerevedett norma, hanem mindig változnia és fejlődnie kell" /Makarenkó Művei 5.k. 445 l./ "A nevelés terén a választás és manőverezés szabadságának olyan nagynak kell lennie, hogy az alkotó bolsevik és a meggyőződéses burzsoá neveléséhez esetleg lépten-nyomon azonos eljárási lista bizonyulhat alkalmasnak, mint ahogy téglára, betonra, vásra, fára van szükség akkor is, ha templom, akkor is, ha munkásklub épül. A kérdést nem a

jegyzék megválasztása dönti el, hanem az eszközök egybekapcsolása, egymáshoz viszonyított elrendezése, közös harmonikus iránya s főleg természetes osztálytartalma, vagyis az, ami nem a pedagógiától, hanem a politikától származik, aminek azonban szerves kapcsolatban kell állnia a pedagógiával.
/M.M. 5.k. 427-428.1./

Jelenleg világszerte, - társadalmi rendszerre való tekintet nélkül - a felsőoktatás korszerűsítésének kulcskérdése, fő irányzata a képzés alkotó jellegének erősítése, a jövő hivatás gyakorlására való intenzívebb felkészítés. Ennek érdekében a képzési folyamatban előtérbe kerülnek az önálló szakmai gondolkodásra, alkotó feladatok végzésére szoktatás, szakmai tudományos munkák és művészi előadó tevékenység, pályá- és diplomamunkák készítése, TDK-n és OTDK-n való részvétel. Ezzel párhuzamosan a nevelés feladata a harmonikus, sokoldalú személyiségformálás érdekében áttekinteni és céltudatosan befolyásolni a neveltekre ható összes lényeges folyamatot. "A nevelőmunka elsősorban szervező munka... A nevelőmunkában nincs jelentéktelen apróság... A jó szervezés abban is megnyilvánul, hogy a legkisebb részletet vagy esetet sem hagyja figyelmen kívül. Az apró dolgok rendszeresen, naponta, óránként hatnak, azokból tevődik össze az élet. Ezt az életet vezetni, megszervezni: ez az Önök legfelelősebb feladata."

/M.M. 4.k. 324-325.1./

A marxista neveléstudomány jelenlegi álláspontja tudományosan is igazolta Makarenkó állításait. Igazolt tétel, hogy a nevelésnek lehetnek - és vannak nem felépítmény jellegű, tehát nem osztálytartalmú, viszonylag állandó elemei is, amelyek nem változnak meg az alap átalakulásával, amelyek egyaránt érvényesülnek, illetve felhasználhatók mind a kapi-

talista, mind a szocialista társadalomban /Ágoston 1959/.
Ilyenek: a termelés, az ember termelő tevékenysége, - a nem felépítmény jellegű kulturális javak /nyelv, nyelvtan, term.tud.tárgyak, testnevelés/, végül a gyermek fiziológiai fejlődése, az érés folyamata. "Az a feladatunk, hogy átdolgozzuk az előző korok, a tőkés társadalom nevelésének örökségét is, és felhasználjunk abból mindent, ami a nevelési céljainknak megvalósítását elősegíti." /Ágoston, 1976. 90.1./

Ez véleményem szerint nemcsak a múlt értékeire vonatkozik, hanem a jelenben és jövőben keletkező és eredményeket felmutató minden olyan pedagógiai eszköz megismerésére és felhasználására, amely segítségével hatékonyabban tudjuk elérni képzési céljaink megvalósulását.

Ezzel kapcsolatban elsősorban a csoportlélektani kutatások hasznosítására gondolok, - a rokonszenvi struktúra és értékorientáció összefüggéseinek vizsgálatára főiskolai csoportokban, a szocializáció szerepének megismerésére a személyiség intellektuális és emocionális fejlesztésében, és a viselkedéstudományok egy sor alaposan kidolgozott és ellenőrzött technikájának átvételére és alkalmazására a magatartás befolyásolása és módosítása céljából. Egyrészt a szociometriai felmérések segíthetik a közösség szerkezetének feltárását, másrészt a csoportdinamika eljárásai kínálnak hatékony módszert egy-egy alapszervezet csoport közösséggé fejlesztéséhez és ezen keresztül a képzés céljának megvalósításához, a kommunista szaktanárok neveléséhez. A jövő tanára, aki valószínűleg nem annyira az információk átadója, mint inkább koordinálója, - egy-egy adott vitatéma vezetője lesz, elmélyült csoportdinamikai ismeretek

nélkül nem lesz képes harmonikusan, optimális hatásfokkal együttműködni csoportjával. Ez tanárjelöltjeink leendő osztályfőnöki és mozgalmi munkájára és pártpatronálóink tevékenységére, tudatos pedagógiai irányító munkájára egyaránt vonatkozik.

A csoportdinamika a pszichodinamika és szociálpszichológiai megfigyelések integrálásából és továbbfejlesztéséből alakult ki. Abból a meggondolásból indultak ki, hogy senki sem tud tartósan és kielégítően dolgozni egy csoporttal addig, amíg számára a csoporton belül zajló folyamatok - és saját szerepe ezekben a folyamatokban rejtve maradnak. Franciaországban, Angliában, Hollandiában, Belgiumban, Svájcban és az USA-ban a csoportvezető fontos és hatékony eszközzé vált a folyamatelemzés és az érzékenyebb észlelőképesség begyakorlása, amellyel a saját és mások cselekvésének hatását, jelentőségét érzékelni tudja. Ez nemcsak a kiscsoportokban folyó aktív probléma-megvitatás módszerével dolgozó felnőttoktatás katalizátora, hanem a személyiségváltozás, a politikai képzés nélkülözhetetlen feltétele. A dialektikus, ellentmondások keltésével és azok magasabb szinten való megoldásának igényével operáló oktató-nevelő munka alapvető elvárása, hogy a demokratikus viselkedés és vezetés elfogadott alaperejét: a konfliktusok megoldását tudatosan képesek legyünk irányítani és gyakorolni. Erre a képességre azonban olvasmányokból és elméletekből nem lehet szert tenni. Egyes országokban számos egyetemen szerveznek olyan tanfolyamokat, melyeken az emberekkel közvetlen kapcsolatban lévő más szakmák képviselői is részt vesznek. Túlnyomóan mégis nevelők és más szo-

ciálpedagógiai hivatás képviselői jelennek meg.

Külföldi tapasztalatok alapján Budapesten a Zrínyi Nyomda KISZ-vezetői körében vezettek "Önismereti- és magatartás-elemző" csoportgyakorlatokat. A két és fél év alatt önszabályozóvá vált csoport optimális létszáma 7-8 fő volt, egy-egy ülés időtartama pedig 5-6 óra.

Ugyancsak Budapesten 1968-ban G. Donáth Blanka pszichológus vezetésével az Arany János iskolában kezdtek szervezni személyiség- és közösségfejlesztő önismereti csoportokat. Ezekbe 8-10 tanuló és a tanár-vezetők tartoztak. 1976 őszén pedig egy tanár-önismereti csoportot hozott létre azzal a céllal, hogy munkájukról beszélgetve az abban fölbukkant feszültségek és kérdések elemzésén keresztül jussanak el a szükséges nevelői önismeretig. A pszichológusnő az ilyen fajta tanárcsoportok szervezését lehetségesnek tartja és nagy jövőt lát bennük.
/G. Donát B., 1977./

A patronáló munka rendkívül bonyolult, magasfoku pszichológiai - pedagógiai felkészültséget, képességeket, "művészi foku" pedagógiai tapintatot és tudatos felelősséget igénylő és elváró tevékenység. Nélkülözhetetlen feltételei a tudatos képzettség, az önkéntes, alkotó hozzáállás, a korszerű pedagógiai szociológiai elméletek és technikák ismerete és a megvalósítás kedvező feltétele: erkölcsi és anyagi megbecsülés.

Ha egy adott intézményben sikerül egy olyan patronáló tanári kollektívát kialakítani, amelyik többé-kevésbé a fenti elvárásoknak megfelel, akkor még mindig nagyon sok változótól függ a pedagógiai tevékenység, a társadalmi elvárások megvalósulása.

Ezek a tényezők: a család, a baráti kör, a tömegkommunikációs eszközök, a szabadidő tevékenységek, az ifjúsági

2

szervezetek, az eddig kialakult normák, a vallásos vagy felvilágosult nevelés, az egyén személyiségének fejlettségi foka, "nyitottsága", beilleszkedési készsége.

A főiskola kapuján belépő elsőéves hallgató az esetek többségében a valóságnak kisebb-nagyobb mértékben megfelelő, de mindenképpen eddigi élete legnagyobb, legszélesebb körü elvárásaival, elképzeléseivel kezdi meg tanulmányait, ismerkedik környezetével, a rá váró feladatokkal.

A hallgatók "bemeneti" adottságai meghatározottak, determináltak. A továbbiakban a főiskola nevelési rendszerének hatékonysága, a hatótényezők egybehangoltsága, az alapköllektívák kialakulása, az egységes közvélemény hatóereje és iránya, különösen pedig a patronáló tanári munka mennyiségi és minőségi foka lesznek azok a determináló tényezők, amelyek a "kimeneti" oldal eredményességét biztosítják, - a Nevelési Programban kitűzött cél megvalósítását lehetővé teszik, realizálják.

2. 1. A patronáló mozgalom a tőkés és a szocialista felsőoktatásban

A fejlett kapitalista államok és a szocialista országok felsőoktatásának fejlődése sok - a hazaihoz hasonló, illetve attól eltérő vonást mutat.

Azzal az igénnyel, hogy helyzetük vázlatos áttekintése saját gyakorlatunkat is finomítja, látókörünket szélesíti - először a hasonló jelenségeket ismertetem.

Megállapíthatjuk, hogy a tőkésországok felsőoktatásában is egyre nő a szakképzés mellett az ideológiai, társas, általános nevelő, többoldalú nevelés jelentősége. Dewey és a reform - pedagógiák egyoldalúságain átlépve Amerika, Japán súlyt helyez a modern műveltség átfogó bázis - ismereteinek módszeres elsajátítására. A szupermonópóliumok beépüléséről az egyetemekben már az előzőekben írtam. /1.2./ A folyamat lényegét megérthetjük egy amerikai közgazdász "Az új ipari társadalom" c. könyvéből. "Minthogy az ipari rendszer kerekei között a termelés döntő tényezője a jól képzett és művelt munkaerő, működéséhez elengedhetetlen az erősen fejlett oktatási rendszer." /Gailbraith, 1967./

A Harvard egyetem professzorai a képzés középpontjába állítják a probléma-megoldást, az önálló felfedezést, az alkotást, a képességek kibontását, majd az oktatás programozását, az anyag algoritmizálását, a tanulás önellenőrzését és önvezérlését. Ez az intenzív és mélyreható szakmai képzés sokkal nagyobb hallgatói önállóságot követel, ezt lehetetlen megoldani az általános műveltség szélesítése: az esztétikai, kultúrális és intellektuális nevelés nélkül.

A "multiversity", a sokoldalúság követelményének a "szabad-idős" nevelési rendszer, a "harmadik nevelési mező" céltudatos továbbszélesítésével próbálnak eleget tenni.

A neotomizmus a közösségi társas nevelés előnyei biztosítása érdekében még a makarenkói közösségi nevelés felfedezéseit is átveszi a maga ideológiájához igazítva.

Mindezek mellett törekszenek a kortárs csoportok egymásra hatásának céltudatos felhasználására, a mikroközösségi,

szociometriai, szociálpszichológiai módszerek alkalmazására.

Az angol felsőoktatásnak mélyen gyökerező tradíciói vannak. Különösen fejlett kollégiumi rendszere, diákklub élete, sporttevékenysége. Főleg a diákmozgalmak fellángolása óta tovább erősítették a képzéshez kapcsolódó társas nevelőtevékenységet. A diákvárosokban, campusokban a kultúrpaloták, klubok, sporttelepek mozgalmas életéről külön nevelőgárda gondoskodik.

A társadalomtudományi propaganda erősítése érdekében a nevesebb angol és külföldi művészeket, tudósokat és politikusokat hívják meg vendégelőadónak. Ezek többeszes auditóriumokban tartanak előadásokat és konzultációkat. -

Az angol felsőoktatásban nagy hagyománya van a tutorrendszernek. Szakoktatási feladatokon kívül minden oktatót bevonnak a tutori foglalkozásba.

"Nagy-Britannia egyetemlein megkülönböztetett figyelmet fordítanak a hallgatók nevelésére, a hallgatói mikroközösségek tudatos, manipulált, ideológiailag, politikailag nagyon átgondolt nevelésére. Alapos szervezőmunkával megoldják, hogy minden egyes hallgatónak legyen olyan pedagógiai felelőse aki az első évtől az utolsóig végigkíséri személyes fejlődését, aki erről minden évben és minden félévben nyilvántartást vezet. Így amikor a munkahely képviselői, érdeklődnek, hogy egy-egy végzős hallgató jó-e arra a munkakörre, ahová szeretnék elvinni, akkor az első kérdésük az, hogy milyen a mgatartása, nem az, hogy milyen a tanulmányi eredménye". /Széchy, 1972./

A tutori foglalkozás eredetileg 1-2 diákkal való személyes foglalkozást jelentett. A középkorban a 13-14 évesek felügye-

lője, a 19.sz. közepétől a tutor egyetemi oktató; a college tutora egyben az egyetem oktatója is. /Oktató-nevelőtanár/. A hallgató az első egyetemi fokozati tanulmánya idején nagyrészt egy azaktárgyi tutor irányítása alatt tanul. A tutor a hallgatóval még a felvétel előtt kapcsolatba kerül, részt vesz a felvételi tárgyak kiválasztásában. Megbeszélik az órarendet, előadásokat ajánl. A tutor főfeladata a szakmai oktatás, esetenként az általános tanácsadó szerepét is betölti. A college-k egy részében "moral" vagy "personal" tutort is alkalmaznak. A hallgatók nagy száma miatt a szeminárium-szerű tutori foglalkozás kezd gyakorlattá válni. Az új egyetemeken és pedagógusképző főiskolákon többnyire 8-10 fős csoportokban foglalkoznak a hallgatókkal. /Tóth, 1974./

A tutorokat minden intézményben, karon, évfolyamon külön pedagógiai-pszichológiai szakemberek fogják össze és segítik, fejlesztik a modern pedagógiai, szociálpszichológiai oktatás- és neveléslélektani mesterfogásokra, a Parsons, Moreno, Lewin és más mikróközösségi építési módszerek alkalmazására.

A tutorok minden hallgatóról feljegyzést, "káderlapot" vezetnek, - évenként és tanulmányaik végeztével is minősítik munkájukat. A csoportjaikkal foglalkozó oktatókat team-rendszerben fogják össze és informálják őket a hallgatókkal kapcsolatos észrevételeikről.

A tőkés országok felsőoktatási intézményeiben - a diákmegmozdulások ösztönző nyomására, - a burzsoá demokratizmus megengedhető határai között igyekeznek "beemelni" a hallgatókat az egyetemi- főiskolai vezetésbe. Ez különösen a tanulócsoporthoz, kollégiumok, diákegyesületek önkormányzatát, a diákjóléti, diákérdekvédelmi ügyek intézését érinti.

Közismert, hogy a kapitalista államok gazdasági- társadalmi fejlődése súlyos ellentmondásokkal terhes. A születő új törekvések sokszor a manipulálás céljait szolgálják. Számunkra azonban fontos, és tanulságos, hogy a modern termelőerők, a tudományok és a pedagógiai technika a fejlődés megállíthatatlan irányát jelzik, amelyet gondos tanulmányozás és kritikai mérlegelés után mi is felhasználhatunk, - illetve fel kell használnunk.

A tutor-módszer átvételét javasolta Bognár Rezső a KLTE rektora a felsőoktatási intézmények vezetőinek 1974-es tanácskozásán. Véleménye szerint a kollégiumi nevelőtanári rendszert oktató-nevelő tanári tutor-rendszerre kellene kiépíteni.

Véleményem szerint a képzést leghatékonyabban segítő két vonása e rendszernek, hogy az általuk vezetett mikroközösségek létszáma 8-10 fő, valamint, hogy minden oktató végez tutori munkát.

Az 1973-as felsőoktatási tanácskozáson Kornidesz Mihály hívja fel a figyelmet arra a közismert tényre, hogy "érdemes lenne megvizsgálni, hogy minél magasabb rangú valaki, minél többet tud, annál kevesebbet kell produkálnia az egyetem számára a nevelés, az oktatás területén." /F.T.5.k.1973.90.1./ A hallgatói létszám kritikus határa döntő voltára a 3. fejezetben térek ki részletesen.

A szocialista felsőoktatásban általában több mint egy évtizedes, átgondolt, tervszerű munka folyik az oktatás- nevelés minőségi megújítására, állandó korszerűsítésére.

Ezek az újítások elsősorban az oktatás tartalmának, a képzési módszereknek és a szocialista értelmiségi szakemberek személyiségformálásának a változásában jutnak kifejezésre, valósulnak meg.

A szűkebb értelemben vett nevelés, vagyis az oktatás szempontjából a tanulás összekapcsolása a konkrét alkotó szakmai-tudományos munkával, az előkészítés a permanens értelmiségi önművelésre, a szakmai, gondolkodó és alkotó készségek fejlesztése a régi receptív, reprodukáló oktatáshoz képest sokkal intenzívebben nevel a hivatásszeretetre, az alkotóképességek ösztönzésére.

Ez a fejlődés legjobban a szovjet, a német demokratikus, a bolgár és a román felsőoktatásban mutatkozik meg, illetve halad előre.

A hatékonyabb oktatás megvalósítása érdekében minden országban - nálunk is! - a legfontosabb követelmény a felsőoktatási didaktika modernizálása. A tanulmányi folyamatok optimalizálása, hálós tervezése, a modellezés, a programozás, a modern oktatási eszközök komplex alkalmazása területén a szovjet Archangelszkij, a bjelorusz Molibog és a lengyel Okon professzorok léptek előre. 1971-től a szocialista országokkal szovjet kezdeményezésre több évre szóló tudományos kutatási kooperáció jött létre, a felsőoktatási folyamatok tökéletesítésének kísérletezéseire és tanulmányozására.

A többoldalúan, harmonikusan fejlett, a közügyek intézésében aktív és gyakorlatot szerzett kommunista értelmiség nevelése megvalósítása érdekében a leningrádi Zsdánov és a

moszkvai Lomonoszov egyetem sok éves kísérletei alapján kidolgozták és általános bevezetésre javasolták a felsőoktatási intézmények átfogó, komplex nevelési mintatervét. E minta-program átöleli a főiskolai hallgatók életének fő tevékenységi területeit: a tanulmányi munkát, a szakmai önképzést, az általános művelődést, a társadalmi tevékenységet, a szórakozást és a sportolást.

A tervezet évfolyamokra bontva, a fejlődési fokozatokat figyelembevéve sorra veszi az értelmiségi személyiségfejlesztés minden fő oldalát, a szellemi alkotásra nevelés teendőit, a szakmai gyakorlással egybekötött társadalmi munkavégzést munkás-paraszti közegben.

Mindezt a főiskolai ifjúság nevelésében részt vevő tanácsékek, egyéb tanulmányi szervek, különféle társadalmi szervezetek, szakmai, művelődési, testnevelési, diákjóléti, kollégiumi és más szervek átgondolt munkamegosztásával valósítják meg.

Hasonló évfolyamokra bontott munkamegosztással próbálkoznak Bulgária, Lengyelország és az NDK több egyetemén.

Megszületett a szovjet felsőoktatási intézményekben "a szakmai-társadalmi munka önkéntes fakultása", az úgynevezett "harmadik szemeszter", amelyet maguk a diákok vezetnek.

Ennek keretében szakmai-tudományos hasznót is hozó, rendszeres, hosszabb ideig tartó önkéntes társadalmi alkotó munkát vállalnak a jövő hivatásukkal összefüggő munkahelyen. E tevékenység ösztönzésére rangos kitüntetést is alapítottak a legkiválóbb szakmai, tudományos és társadalmi munkát végző diákok társadalmi elismerésére és jutalmazására.

A nevelési kérdésekben élenjáró leningrádi központi egyetemen a hallgatói önkormányzat alapegységei a tanulócsoportok. Ezeknek mindenütt van az állami és pártszervezet megbízásából egy oktatói kurátora, aki elvtársi tanácsaival segíti a hallgatót a főiskolai évek egész időszaka alatt. Az angol tutorral ellentétben nincs közvetlen beleszólási, utasító joga a csoport közösségi életének alakításába, elsősorban tanácsadó, konzultáns, a választott diákvezetők pedagógiai és politikai segítője. Az évfolyam, szak vagy kar tanulmányi- illetve pártvezetése rendszeres kapcsolatot tart fenn a patronáló oktatókkal, gondoskodik pedagógiai-politikai továbbképzésükről, hasznosítja tapasztalataikat. A tutorokhoz hasonlóan a kurátoroknak is feladata a csoportjukhoz tartozó oktatók pedagógiai összehangolása, állandó tájékoztatása a felmerülő problémákról.

A moszkvai Akadémiai Csoport 1972-ben részletes információt adott ki "a tanulócsoportok kurátorai"-ról. Ebben részletesen olvashatunk a "kurátori intézmény" kialakulásáról, szervezetéről. A kurátorok funkciójának összetétele szervezeti, koordináló, tervezési, aktivizáló, propaganda, pedagógiai és ellenőrzési követelményekből áll. Foglalkozik a kurátorok kiválasztásával, csoportosításával. Részletezi felkészítésük és továbbképzésük módjait: tanfolyamokon, módszertani szemináriumokon pedagógiai, pszichológiai, szociológiai és szociálpszichológiai, adminisztratív, jogi és diákönkormányzati kérdésekkel foglalkoznak. Ismerteti "Az egyetemi diák tankörök kurátori szabályzat"-át. /Általános rész, - kötelességei - jogai-, munkájának összefüggései adminisztrációs és társadalmi szervekkel./

Végül körvonalazza a kurátorok tevékenységét összefogó központ kialakításának tervét, a Kuratori Tanács szerepét, a kurátorral szemben támasztott követelményeket, értékelését és a munkájukra hivatalosan beszámítható időmennyiséget /évi 100 óra/.

A Rosztovi Pedagógiai Főiskola 1970-ben kiadta a "Módszertani ajánlások a hallgatók körében végzendő nevelőmunka tervezéséhez és megszervezéséhez" c. pedagógiai dokumentumot, amely a nevelés általános, évfolyamonkénti és területenkénti munkájával foglalkozik. E dokumentum végén külön fejezetben rögzítik a tudatos pedagógiai irányítást végző szervezet programját. "A patronáló tanárok emlékeztetője" a jövő útját jelző komplex felsőoktatási nevelési terv előrejelzése.

Az NDK-ban G.Roger a szemináriumi csoportot tekinti a közösségi nevelés centrumának és hangsúlyozza a csoportok patronálásában az oktatók személyes felelősségét. Szerinte a patronálás fogalmában két fontos nevelői funkció egyesül, a tanácsadói és a pártfogói és mindkettő a felnőttek közötti segítő jellegű társadalmi kapcsolatokra jellemző.

Az NDK felsőoktatási gyakorlatában a "szemináriumvezető" /Säminarleiter/, másutt a "pedagógiai pártfogó" /Betreuer/ tölti be a patronáló szerepét.

A berlini Közgazdasági Főiskolán "Mentor"-ok tevékenykednek, - ők állami felelősként irányítják a szemináriumi csoportok képzési és nevelési folyamatát.

A német demokratikus főiskolákon kibontakozott - a szocialista brigádok példája alapján, a tanulócsoportok között "szocialista diákközösség" cím elnyeréséért folytatott komplex

verseny. Ez a sokoldalú, színes életű, baráti alkotói kollektívák kialakításáért és a harmonikus szocialista értelmiségi életforma szokásrendszerének meggyökereztetéséért folyik.

További példák részletes felsorolásától eltekintek, csupán arra szeretnék még rámutatni, hogy a szovjet modell lényegesebb megkülönböztető vonása, hogy a hangsúly nem a formális demokratizmus különféle lehetőségeinek variálásán van, hanem a hallgatók tömegeit valóban aktivizáló, cselekvő demokratizmus gyakorlásán.

A hallgatóknak messzemenő beleszólási joguk van minden, a munkájukkal összefüggő lényeges kérdésbe, a rektori, dékáni tanácsok vitáitól, a tanszéki életen keresztül, a diákjóléti, kollégiumi ügyek intézésébe, nevelési programokba. A jogokkal a kötelességeket, - a demokratizmussal a többség által elhatározott cselekvési fegyelmet szorosan összekapcsolják.

Ennek ellenére szovjet viszonylatban is, de különösen a többi szocialista országban a szocialista demokratizmus, az önkormányzás fejlesztése mind elvi modellek, mind gyakorlati kivitelezés szempontjából további fejlesztésre, finomításra, realizálásra szorul.

2. 2. A patronáló tanári tevékenység hazai változatai és jellemzői /1952-től/

A II.Országos Felsőoktatási Nevelési Konferencián 1969-ben Széchy Éva számolt be arról, hogy egy új pedagógiai mozgalom van kibontakozóban. 5-6 éve egymástól függetlenül, alulról jövő kezdeményezésként számos felsőoktatási intézményben szinte egyszerre bontakozott ki a tanulócsoporthoz neve-

lésének megerősítése és rendszeres oktatói patronálása.

"Az élet vetette fel, hogy égetően szükség van felsőoktatási intézményeinkben olyan pedagógiai egységre, olyan nevelői közösségre, amely összefogja, szintetizálja a hallgatókat érő különféle hatásokat, s felszínre hozza az egyoldalúságokat, a helytelen kinövéseket, s a személyiség nevelésének egészét állítja a figyelem középpontjába." /Széchy, 1969/

Kifejti, hogy ezt a funkciót az a közösségi keret tölti be a legnagyobb eredménnyel, amely alapvető terepe a hallgatók főfeladatának, tanulmányaik végzésének s amelynek a fókuszában a legjobban összegeződhet mindaz a hatás, amely a hallgatót a felsőoktatási intézményben éri.

"Nélkülözhetetlen, hogy az eredményes, valóban szocialista típusu nevelőmunkához a pedagógiai munka alappillérévé váljon egy olyan nevelői egység, amelyik szisztematikusan gondját viseli az egyes hallgatóknak tanulmányaik egész időszaka alatt." /Széchy, 1970./

A tanulmányi csoportok oktatói patronálásával új típusú pedagógiai befolyásolási és ellenőrzési módszer van kialakulóban. A patrónusok megbízott vagy felkért elvtársi és pedagógiai tanácsadók. Feladatuk, hogy rendszeres pedagógiai, eszmei, politikai tanácsokat adjanak a tanulócsoport közösségének, vezetőinek.-

E pedagógiai mozgalom első elméleti összegeződései is megszülettek, - 1966-ban a "Nevelőmunka a felsőoktatásban" c. gondolatébresztő kiadvány után különösen az 1968-ban megjelent "Nevelési tapasztalatok a felsőoktatásban" c. tanulmánygyűjtemény töltött be serkentő szerepet a jó nevelési tapaszt-

talatok további gyűjtésére, rögzítésére, rendszerezésére, a felsőoktatási, neveléseméleti és kísérletező munka fejlesztésére.

Ezek a pályaművek szinte a felsőoktatási nevelés egészét, minden fontosabb részterületét átfogták, egyedül csak a tanszéki nevelőmunka vonatkozásában nem született megfelelő színvonalú pályamunka.

Az említett kiadványokkal egyidőben a Felsőoktatási Szemlében is egyre több cikk témája foglalkozott e munkával. Napjainkig mind a könyvek, mind a cikkek száma megsokszorozódott, mennyiségileg és tartalmában is e pedagógiai mozgalom az érdeklődés homlokterébe került. -

Amint látjuk a hazai felsőoktatási közvélemény és a gyakorlat az új mozgalom kibontakozásának időpontját a 60-as évek közepére teszi.

Ezt az általános megállapítást kiegészíti ill. módosítja saját tapasztalatom; én ugyanis főiskolai tanári pályafutásom kezdetén, 1959-ben már egy jól működő csoportrendszert és KISZ Szervezetet találtam a Pécsi Pedagógiai Főiskolán.

Ebbe a munkába rövidesen, működésem első évében - 1960 februárjában - bekapcsolódtam. Legelső csoportom létszáma az eltelt 18 év legideálisabb csoportlétszáma: összesen 5 fő történelem-ének szakos hallgató volt. Máig sem tudom, hogy a sok azonos vonás - én is hasonló szakokon végeztem és életkorban is közel voltam hozzájuk, - vagy a kis létszám eredményezte azt, hogy gyorsan kialakult a baráti légkör, az igazi munkatársi együttműködés.

Rövid kapcsolatunk - mivel ők már III.évesek voltak és ez akkor a főiskola utolsó évfolyamát jelentette - valóban "együtt-működés" volt a tanítási órák alatt, énekkarban, tanítási gyakorlatban, kiránduláson. Mint csoportvezető tanár, - ahogy akkor neveztek bennünket - közvetlenül az állami vezetés alá tartoztam, főleg szakmai és szociális jellegű problémákat kellett megoldanom, amit ők baráti szeretettel és tisztelettel viszonyoztak. Értékes nevelőkké váltak, munkájukat azóta is eredményesen végzik.

A csoportvezetés gyakorlatához már ekkor korszerű elméleti útmutatást és gyakorlati példákat találtam. Meglévő feljegyzéseim közül a legelső és egyben legkorábban keltezett - meglepő módon "A tanulmányi csoportokkal való foglalkozás a Szegedi Pedagógiai Főiskolán" - című cikk kivonata. /Ágoston, 1952./

Ebben a Szerző a közvélemény kialakításának fontosságáról ír, arról, hogy ennek a segítségével lehet a tanulmányi és fegyelmi problémákat megoldani.

Már 1952-ben megállapítja: az elsődleges közösségek a tanulmányi csoportok.

"A tanulmányi csoport az a kisebb szervezeti egység, amely egyedül képes gondosan törődni tagjaival, számontartani fejlődésüket, csiszolni, alakítani jellemüket. Csak ez a kisebb csoport képes megszervezni a közösség hatását az egyénre, az egyén beillesztését a közösség életébe." /Ágoston, 1952/

A "közvetett pedagógiai hatás elve" megvalósítása érdekében szükségesnek tartja, hogy a tanszékek is foglalkozzanak a csoporttal, csoportvezetőkkel.

A Pécsi Pedagógiai Főiskolán folyó politikai nevelőmunkáról 1958-ban Korcsmáros Iván - a szocialista erkölcsi nevelésről 1959-ben Komlósi Sándor ír, majd ugyanebben az évben Lugossy Jenő: "Köznevelésünk néhány időszerű problémája" c. cikkében - az előző szerzőkhöz hasonlóan hangsúlyozza a pedagógusjelöltek hivatástudatra nevelésének fontosságát.

A csoportvezetői munkáról, a közösségi nevelés tapasztalatairól, a KISZ és a pedagógus képzés kapcsolatáról 1960-ban és 1961-ben újabb cikkek jelennek meg. Ezek már jelzik az általános iskolai tanárokkal szemben támasztott pedagógiai - mozgalmi - társadalmi igényeket és módokat keresnek és ajánlanak kielégítésükre.

Gertig Béla 1961-es évkönyv-cikkében arról ír, hogy a pécsi főiskolán a csoportrendszer és a csoportvezető tanári munka közel 10 éves /!/ múltra tekint vissza. Kifejti, hogy a csoportrendszernek köszönhető a főiskolai nevelőmunka eredményesebb volta, ismerteti a szocialista társadalom igényeit a pedagógusokkal szemben, majd egyértelműen kijelenti:

"E feladatok megoldására nekünk oktatóknak, csoportvezető tanároknak kell felkészítenünk hallgatóinkat." /Gertig, 1961/

Tudomásom szerint csoportjából többen felelősségteljes állást töltenek be: megyei úttörővezető, megyei KISZ-titkár, megyei szakfelügyelő, középiskolai tanár, esti egyetemi- és főiskolai tanszékvezető vált egykori hallgatói közül.

A testvér-főiskolák gyakorlatát természetesen nem ismerem ilyen részletesen. Feltételezhető, hogy a tanárképzés egységes irányítása következtében általában a pedagógiai főiskolákról, de különösen a Pécsi Tanárképző Főiskoláról szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy széleskörű publikáció nélkül, de neve-

2
lési gyakorlatában annál hatékonyabban, csaknem 10 évvel megelőzte az egyetemeinken és egyéb főiskoláinkon többnyire csak az utóbbi évtizedben kialakult gyakorlatot.

Ez természetesen nem zárja ki, hogy más intézménynél hasonló helyzet alakulhatott ki, - azt sem jelenti, hogy a mai gyakorlat elnevezésében, tartalmában, módszereiben ne lenne más, korszerűbb, sokrétűbb, hatékonyabb és célravezetőbb, mint abban az időben volt. Ez mindenkor az általános társadalmi helyzet és tudat fejlődésének függvénye. A csoportrendszer, csoportvezetés akkor és ott ugyanolyan fontos szerepet töltött be, mint itt és ma a patronáló szervezet.

Már előzőleg utaltam arra a tényre, hogy a jelenlegi Tanárképző /Pedagógiai/ Főiskolák gyakorlatában még az 50-es években kialakult a csoportvezető tanári rendszer. Ágoston György, Gertig Béla idézett cikkei, kollégákkal folytatott beszélgetések és saját főiskolai hallgató koromból való élményeim egyértelműen megerősítik azt a képet, hogy az általános iskolai tanárképzéssel foglalkozó oktatók munkájának mindig központi kérdése volt a nevelés, a nevelhetőség, a nevelővé képzés problémája.

Ez a terület kezdettől fogva személyes kontaktus kialakulásának lehetőségét jelentette hallgatók és tanár között. A tanulmányi kirándulások és országjárások, énekkari szereplések és sportversenyek, szakestek és színházlátogatások, - a sok közös élmény és együttes tevékenység megnyitották a közösséggé válás felé vezető utat. Ezek a lehetőségek azonban idő hiányában nem tudtak kibontakozni, beérni. Az 50-es évek közepéig a 3 éves főiskolai képzésből a hallgatók csak 2 évet töltöttek

az intézmény falai között, harmadéves korukban gyakorlóéves tanárjelöltként működtek különböző iskoláknál. Itt nemcsak a munkahelyi közösségbe való beilleszkedés, az anyagi-, a lakás-, és párválasztási gondok, a szakmai továbbképzés, osztályfőnöki, úttörő és szakkörvezetői problémák, - hanem az államvizsgára való felkészülés gondjai jelentettek - különösen a kétszakos jelölteknek a mai hallgatók által el sem képzelhető terhelést.

A gyakorlóév tehát végső soron a közösség kialakulásának objektív akadályává, gátjává vált, - így a legjobb szándékú tanári hozzáállással, hallgatói aktivitással induló szakcsoportok sem tudtak eljutni az elsődleges közösségek szintjére, mivel már a 2. év utolsó félévében a gyakorló iskolai tanítások és az álláskeresés került figyelmük központjába.

Ezt a feltételezést támasztja alá az a tény is, hogy amikor az 50-es évek második felében áttértek a kétszakos hároméves képzésre, a csoportvezető tanári munka hatékonysága és eredményei jelentősen megnöttek. A lehetőségek mellett már i d ő is volt az alapkollektíva kialakulására, a főiskola életében való tevékeny részvétel mellett már megjelentek az első intézményen kívüli társadalmi munkavállalások is./Kulturkapcsolat létesítése bányászfiatalokkal./

A csoportvezetői munka irányítása és ellenőrzése még egyértelműen az állami vezetés kezében volt, tanulás és oktatás-központú szemlélet uralkodott, a csoportvezetőket elsősorban a központi rendelkezések végrehajtó eszközeként tekintették. A legjobb csoport jutalmazására alapított vándorzászló odaitézésének kritériuma is csaknem kizárólag az abszolút tanulmányi eredmény volt. /Vagyis nem az első félévhez viszonyított javí-

tás nagysága számított mérvadónak, az egyes szakpárok aránytalan vizsgaszámáról nem is beszélve/. A középiskolás osztályfőnöki szemlélet, a direkt vezetés, a túlzott gyámkodás az egyik oldalon, - a jó munkát végző csoportok gúnyos szemlélése, a közömbös vagy ellenséges szembenállás, sokszor nemcsak a hallgatók, hanem kollegák részéről is a másik oldalon: ezek voltak a kialakuló csoportélet buktatói, hatékonyságát, eredményeit meghiúsító tényezői.

Az 1957-ben megalakult KISZ Szervezet ekkor még szervezési problémákkal, az eszmei zürzavar leküzdésével, a szervezet politikai jellegének és munkájának problémáival küzdött. Meg kellett nyernie a hallgatók bizalmát, az oktatók megbecsülését, - ki kell alakítania a mozgalmi munka stílusát és módszereit, mindez abban az időben korántsem volt problémamentes, könnyű feladat.

A csoportok és alapszervezetek jelenlegi azonosítása, a mozgalom vezető szerepének biztosítása ekkor még elképzelhetetlennek tűnt. Ez a gondolat és gyakorlat az Oktatói KISZ alapszervezet megalakulása után kezdett "testet ölteni", valóra válni.

Ez azonban már csak a 60-as évek első felében realizálódott, erről részletesebben a következő fejezetben szólok.

Az egyetemek közül először Zana István /1961./ számol be a Budapesti Műszaki Egyetemen 1959 óta kialakulóban lévő csoportmunkáról. Rámutat arra, hogy a vidéki hallgatók nagyfokú lemorzsolódása, az önálló életforma kialakításának nehézségei, a kortárscsoportok rossz hatása miatt volt szükség a csoportvezetői rendszer bevezetésére.

A hallgatók véleményével is alátámasztja érveit. Ez a fajta együttműködés az összetartozás érzését fejleszti ki bennük, emberi problémáik megoldására kapnak tanácsokat, - ez azonban csak akkor lesz életképes kapcsolat, ha a tanárnak lesz ideje erre a törődésre és a tanácsadás nem válik "lelkizéssé".

A kezdeti lépések ösztönösségét láthatjuk megnyilvánulni az oktatókkal kapcsolatos elvárásokban:

1. - legyen politikailag szakmailag jól képzett
2. - szeresse az ifjúságot
3. - higgye, hogy alkalmas e munkára és eredményesen végzi el azt.

A baráti bizalom légkörének megteremtése ma is a legelső követelmény, a valóban eredményes nevelőmunkának azonban még számtalan más kritériuma van.

A Debreceni Orvostudományi Egyetemen az 1964/65. év óta van csoportpatrónusi rendszer. Munkájukról egy 1967-es jelentésben a következőket olvashatjuk:

"A patrónusok tevékenysége ma az órán kívüli nevelőmunka legfontosabb legeredményesebb formája. A patrónusok munkáját a hallgatók is rendkívül nagyra értékelik és igénylik, mégpedig sokak hiedelmével ellentétben a IV. és V. éven is."

Az 1967-től megjelenő publikációkban nyomon követhetjük a patronáló mozgalom elterjedését és gyakorlatát a többi egyetemeken, pl. a Marx Károly Közgazdaságtudományi, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen is.

Az elnevezés körül hosszas viták folynak, nem a szó alakja, hanem a vele járó asszociációk miatt. Az "osztályfőnök,

csoportfőnök, nevelőtanár" megjelölés a középiskolai gyakorlat és autokratikus vezetés jegyeit hordozza magán, a "csoportfelelős oktató" is olyan helytelen asszociációkat válthat ki, mint-ha a csoport előrehaladásáért nem volnának felelősek tagjai és a KISZ-szervezet is.

A pedagógusképző intézményekben "tanácsadó tanári" rendszer működik, változó elnevezéssel /állami csoportvezető, csoportfelelős/. Munkájukról részletesebben a következő fejezetben lesz szó.

1968-ban az első országos felsőoktatási nevelési konferencián vált általánossá a "csoportpatrónus oktató" megnevezés, amely a szocialista pedagógia elveinek megfelelően határozta meg az oktató pártfogó, ösztönző-támogató szerepét. A konferencia szorgalmazta a nevelés intézményes állami segítő hálózatának kiépítését. Irányelvei leszögezték: a tanulócsoportha a hallgatók nevelésének alapvető közösségi formája. A csoportpatrónus oktatók személyenként is foglalkozzanak a tanulócsoportha tagjaival, problémáikkal, fejlődésükkel.

Érdekes és mai gyakorlatunk továbbfejlesztése szempontjából is gondolatébresztő tanulmány jelent meg ugyanebben az évben a Felsőfokú Külkereskedelmi Szakiskola igazgatójának tollából. "A pártszervezet szerepe és munkamódszere a nevelőmunka segítésében és irányításában" /Bársony, 1968./

Ebben kifejti, hogy a hallgatóknak a felsőoktatási intézmény közösségébe való beilleszkedésük segítésében a döntő szerep az ifjúsági szervezeté, ez azonban nem teszi nélkülözhetővé az oktatók felelős nevelői beavatkozását sem. Elismeri, hogy minden oktató rendelkezik önkéntelenül, példája által, kedvező esetben tudatosan is - nevelői befolyással. Valamennyi

oktató köteles is nevelőmunkát végezni, különösen a szakmai képzés, a hivatástudat erősítése területén. A legtöbb oktató azonban csak felszínes kapcsolatban van a hallgatók többségével. A nevelőmunka hatékonyabbá tételére bevezetésre került a csoportfelelős oktatók rendszere.

Ez először pártmegbízatásnak számított, később tisztázódott, hogy a nevelőmunka éppugy pedagógus kötelesség, mint az előadások megtartása, tehát nem kezelhető csupán "társadalmi munkaként." Ezért a csoportfelelősök irányítását és ellenőrzését, mint értékelendő állami feladatot, a tanszékvezetők hatáskörébe utalták. A csoportfelelősöket, az igazgató tájékoztatja feladataikról félévenként a tanszékvezetőkkel közösen tartott megbeszéléseken. A nevelőmunkát a pártszervezet továbbra is figyelemmel kísérte, egyúttal pártmegbízatásnak tekintette. Az igazgatósággal közösen gondoskodott róla, hogy a nevelőmunkában legjáratosabb oktatók kapjanak ilyen feladatot. Törekedett a "felvezető" rendszer megvalósítására. A nevelőmunkának a KISZ szervezeti kereteivel való koordinálásáról a pártszervezet gondoskodott.

Ugyanennek a gondolatának a szerző 1973-ban is hangot ad. Még élesebben fogalmaz, amikor a KISZ szerepéről beszél a felsőoktatási intézményekben.

"A főiskola nem korlátozhatja működését kizárólag az oktatás területére, és nem adhatja ki a nevelőmunka fontos területeit "albérletbe" a KISZ-Szervezetnek" /Bársony, 1973./

1969-ben Csukás István számol be a csoportfelelősi tanári rendszer tapasztalatairól a JATE Bölcsészettudományi Karán. Ő is kifejti, hogy a hallgatói önállóság elvével nincs ellentét-

ben, hogy az oktatók jól átgondolt, sokoldalú nevelőtevékenységet fejtsenek ki az ifjúság körében. Az alapszervezetekben folyó kollektív jellegű munkát a felsőoktatásban az egyénekre irányuló nevelői tevékenységnek kell kiegészítenie. Ehhez alaposan meg kell ismerkedniök a csoportfelelősöknek minden személlyel, aki csoportjukhoz tartozik. A tanszékekkel való szorosabb kapcsolat kiépítését szorgalmazza. Ösztönöz a felmerülő problémákkal való tudatos szembenézésre /vallásos befolyás, párt szerepe a kult.életben/.

Kifejti, hogy a kari nevelési bizottság szerepe a csoportvezetői munka koordinálása, a tanszéki nevelőmunka figyelemmel kísérése, szakmai-ideológiai viták szervezése, a kollégium patronálása és a csoportfelelősi hálózat irányítása. Ebben a munkában együttműködik a Párttal és a Kari KISZ Bizottsággal. Véleménye szerint csak így biztosítható a hallgatók nevelésének elengedhetetlen elvi és módszerbeli egysége.

Ugyanebben az évben Kelemen László számol be "A közösségi nevelés helyzete és problémái a Kossuth Lajos Tudományegyetemen" címmel a Debrecenben folyó nevelőmunkáról. Gondolatai közül most csak az e téren jelentkező elvárásokat szeretném kiemelni. Fontosnak tartja a kommunikáció megfelelő csatornái és a döntések demokratikus fórumainak kiépítését; a közösségi nevelés és az egyéniség szabad önkifejlődése dialektikájának megvalósítását. Javaslatot tesz Tanárképző Bizottság, Módszertani Kabinet és "Patronáló tanárok kabinetje" létrehozására tapasztalatcsere, egységes irányítás, összehangolás és továbbképzés céljából.

Problematikusabban tárja fel ugyanezen az egyetemen a nevelés helyzetét 1970-ben Petrikás Árpád. A KISZ csoportokkal

kapcsolatban elmondja, hogy ezek elsődlegesen nem a nevelés funkcióját töltik be, jellemzőjük a politizálás túlzottan absztrakt értelmezése, a formális követelmények, a programszegénység, a tanulás kizárólagos volta, a III.évfolyamtól a diffúz jelleg, az információszegénység, a visszajelentés hiánya, az érdektelenség, a közömbösség.

Az eléggé negatív helyzetből a szerző is kiutat keres. Hangsúlyozza a pályára való felkészítés fontosságát, a tevékenység orientált szervezését.

Cikkének őszinte, a valóságot igazán és sokoldalúan bemutató hangja, valamint a mi főiskolai gyakorlatunk ellentmondó volta 1971 elején válaszcikk megírására késztetett. Arra a kérdésre próbáltam feleletet találni és - saját alapszervezetem gyakorlatából - választ adni, hogy "Hogyan formálódik egy KISZ alapszervezet közössége?" /Rizner Dezsőné, 1971./ Ebben azt vizsgáltam, hogy milyen célok kitűzésével képes a KISZ mozgósítani, mobilizálni a hallgatóság zömét és milyen módszerekkel segíthetik a tanácsadó tanárok ezt a munkát. Az elméleti célok és azok gyakorlati megvalósításának részletes bemutatása után fejtegetésemet a következő gondolatokkal zártam:

"A fenti néhány adalékkal talán sikerült bebizonyítanom, hogy a KISZ alapszervezetek, mint közösségi formák fölött nem járt el az idő, és lehet sőt kell is olyan tevékenységi területeket keresnünk, amelyeken keresztül megvalósíthatjuk a tartalmas közösségi életet, az eredményes együttműködés formáit hallgatóinkkal." /Id.mű 370 l./

Ezt a gondolatmenetet fejleszti tovább Petrikás Árpád /1973/ "A nevelőképzés tényezői, hatásfoka és fejlesztési szükségletei" c. már idézett cikkében. Így ír: "Fontos a nevelőkép-

zés egyetemi modelljének korszerű meghatározása. Nem lehet abszolutizálni az Eötvös-kollégiumi szűk körű káderképzést, sem az ennek látszólag ellentmondó főiskolai gyakorlatból fakadó munkát. Egyesíteni kell belőlük a használható elemeket." -

Visszatérve az eddig követett időbeli sorrendhez még 1970-ben látott napvilágot Garami László: "Ahogyan az egyetemi hallgatók látják"... c. rendkívül jelentős mélyinterjú - módszerrel készült vizsgálata, amelyet munkatársaival a debreceni Orvostudományi Egyetem végzős hallgatói körében az oktató-hallgató viszonyról készített. Ezt a hallatlan széleskörű, egzakt és mélyreható felmérést nemcsak ismernie - hanem megfelelően adaptálva a helyi sajátosságokra, - el kellene végeznie minden felsőoktatási intézménynek. A hétoldalas kérdőív 32 kérdésének megválaszolására átlag 98 percet fordítottak, alanyai a hatodéves végzős hallgatók voltak, - akiknek már minimális volt az oktatóktól való függőségük. A teljes névtelenség biztosítása következtében a hallgatók többsége rendkívül egyenesen, őszintén nyilatkozott. Előfordult az is, hogy a kérdéseket "pontosítani" akarták.

Igy például annál a kérdésnél: "Tudja-e melyik oktató kommunista?" visszakérdeztek: "Kommunista vagy párttag?"

A kérdőív első része közvetlenül az oktató-hallgató viszonyra, a személyes kapcsolatokra vonatkozik. A második a szakmai ismeretanyag elsajátítása iránt érdeklődik, a harmadik a hallgatók ideológiai-politikai, általános műveltségbeli igényeiről igyekszik képet szerezni. A negyedik rész azt kutatja, milyen volna szerintük az egyetemi demokratizmus ideális modellje. További részletezés helyett álljon itt a kérdőív 27.pontjára adott válasz:

27.	Közös nevezőn áll-e az oktatói kar:	igen %	nem %	nem tud- ja %
	1. Oktatási kérdésekben	19	78	3
	2. Nevelési kérdésekben	36	52	12
	3. Emberi magatartásban	20	70	10
	4. Az Okt.-hallg.viszony megítélésében	16	80	4
	5. Orvosilag	52	36	12
	6. Ideol.-pol-i kérdésekben	23	61	16

/Id.mü. 169.1./

A táblázat adatai sokatmondók, nem szorulnak külön magyarázatra.

A hallgatók a csoportpatrónusi rendszer legaktívabb szakaszának a III. és IV. évet jelölték meg. Az V. és VI. éven már bekövetkezik a csoportkötelékek lazulásának ideje.

Ez a megállapítás - és az általános gyakorlat is el-
lentmond Pataki József /Mosonmagyaróvár/ 1972-ben megjelent
cikkének, amelyben arról ír, hogy a csoportpatronálás az I. II.
évfolyamon jól bevált, de utána meg lehet szüntetni. Minősítést
azonban a csoportpatrónusnak kell írni, - de hogyan, ha megsza-
kad a kapcsolat a 2. év után.

Nagy Sándor /1973/ "Tanár-diák viszony a tanárképző
főiskolán" címmel fejti ki gondolatait. Véleménye szerint a ki-
alakuló jó kapcsolat egy folyamat eredménye, amelyben a vezető
szerep a tanáré, de kulcsa a diák kezében van. A tanár felelős
a hallgatók tanulmányi, politikai, erkölcsi, világnézeti fejlő-
déséért, de a hallgatók nagykorú állampolgárként lépnek be a fő-
iskola kapuján, partnerként, munkatársként kell a felelősségben

is osztozniuk.

Erősen vitára készítő cikk jelent meg Gyetzai András /1974/ tollából. Arról ír, hogy a BME Közlekedésmérnöki Karán bevezették a kurátori mozgalmat, olyan módon, hogy a kar valamennyi oktatója 1-2 hallgatót kap, kizárólag az I.éven. Véleményük szerint 25-30 főt megismerni, velük személyesen törődni megoldhatatlan feladat. Ezzel lehetővé válik, hogy magánbeszélgetésekkel segítsenek az I.éves hallgatók stressz állapotának leküzdésében.

Vitathatatlan jó oldalai mellett a kurátori mozgalom ilyen megoldása a közösségi viszonyok és nevelés objektív gátjává válik.

Kardos Jánosné /1975./ "A patronáló tanári munka a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán" c. cikkében arról számol be, hogy ezen a főiskolán kidolgozták a patronáló tanári munka követelményrendszerét és módszereit. Ez az írásos anyag 3 nagy fejezetre osztva a patronáló tanári rendszer céljával, feladataival és az oktatáson kívüli nevelőmunka területeivel és módszereivel foglalkozik részletesen. Az igazgatóság az Oktatási-Nevelési Bizottság vitája alapján 10 pontból álló határozata pontosan körvonalazza az elvárásokat, a patrónusok jogkörének kiszélesítését, erkölcsi-anyagi megbecsülésük módjait.

1975-től általános igényként jelentkezik a témával foglalkozó irodalomban az eddigi tapasztalatok alapján integrált és differenciált nevelési gyakorlat végzése. "A nevelési terv tanulságai" c. cikkében Csukás István /1975./ e program új vonásairól ír. Egyrészt a feladatok pedagógiailag átgondolt rendszere, másrészt a végrehajtásért felelős szervek, oktatási egységek, személyek által kialakult megfelelő szervezeti hálózat

fontosságát hangsúlyozza. Megállapítja, hogy a nevelési feladatok rendszerbe foglalása, a tervszerű átgondolás a közvéleményt erősen formálta, alakította gazdagította a nevelésmódszertani közgondolkozást, tudatosította a nevelési tényezők kölcsönös összefüggését, az oktatáson belül és azon kívül érvényesülő hatások szerves egysége. Szemléltette, hogy az egyes évfolyamok speciális feladatai az 5 év alatt egységes folyamattá állnak össze. A Nevelési Program jelentőségét a tervszerűbb, hatékonyabb nevelőmunkára való ösztönzésben látja és abban, hogy mozgósít a felsőoktatás pedagógiai kérdéseivel való foglalkozásra.

Némedi Lajos /KLTE, 1976/ a tanári hivatásra nevelés tényezői közül ötöt kiemel - szaktudomány, világnézet, neveléstudományi, módszertani és gyakorlati képzés - és megfogalmazza az öt tényező integrálásának feltételeit. Arra a következtetésre jut, hogy az egyetemi tanárképzést át kellene alakítani, közeledni kellene a tanárképző főiskolák gyakorlatához, információcserét és együttműködést kellene megvalósítani ezen intézmények között.

Kandidátusi értekezésében Koncz János /1976/ is olyan egységes pedagógusképzési modell mellett foglal állást, amelyet a kiképzett pedagógusokkal szembeni társadalmi követelmények egységes elvei határoznak meg. Ennek érdekében az egyetemi tanárképzés fontos feladatának tartja a pedagógusképzés "profiltisztítását". Egységes pedagógusképzést javasol több szempontból: nappali tagozatokon történjen a képzés, egységesnek kell lenni a szaktudományi, világnézeti, pedagógiai elméleti és gyakorlati felkészítés legáltalánosabb követelmé-

nyeiben, egységesnek kell lenni a pedagógus társadalom mind magasabb szintű önreprodukciója megvalósításában.

Amint látjuk, az erővonalak rendeződnek, közös cél felé tartanak. A különböző egyetemeken és főiskolákon csaknem egyidőben országos felmérő munka indult a hallgatóság világnézeti-, politikai-, erkölcsi arculatának jellemzésére és fejlesztésével kapcsolatos teendők számbavételére. /Dake-Parti 1975., Orosz, 1976, Bessenyei-Némedi 1975., Pécsi Tanárképző Főiskola 1976/. Ezek megpróbálják tettenérni a pozitív és negatív befolyásoló tényezőket, meghatározni a fő jellemvonásokat, ezek kialakulását elemzik és javaslatokat tesznek a KISZ szervezetnek a politikai arculat formálására.

Ezek a felmérések egymástól függetlenül, de mégis azonos módon hallgatóinkat 4 nagy csoportba sorolják.

Aránylag a legkisebb százalék /13 %/ alkotja az elkötelezett, politikailag aktív réteg. A közömbösök 77 %-át egyrészt a jóindulatú, aktivizálható hallgatók, másrészt az individualista elkülönülők nehezen elhatárolható csoportja adja. Az ellenszenvezők 10 %-a között találhatjuk azokat, akik csak a magánélet jelenség szintjéig képesek eljutni, a jobbos-balos eltolódókat és a nyíltan szembenállókat egyaránt.

Ezek a felmérések arról győznek meg bennünket, hogy a nevelés hatékonyságáról, a képzés társadalmi céljainak eléréséről, a patronáló tevékenység fontosságáról és felelősségéről nem lehet eleget beszélni és főleg tenni jelenleg és a jövőben egyaránt.

A patronáló tanári mozgalom hazai helyzetének, irodalmának vázlatos áttekintése után szeretném a Pécsi Tanárképző

Főiskolán folyó patronáló tanári tevékenység 15 éves fejlődését, jelenlegi helyzetét, eredményeit és az előtte álló feladatokat bemutatni.

3. A TANÁCSADÓ TANÁRI RENDSZER KIALAKULÁSA

FŐISKOLÁNKON /1962-1972/

A Pécsi Tanárképző Főiskola Oktatói KISZ-alapszervezete 1962 novemberében - a pártszervezet és az állami vezetés javaslata alapján - azzal a feladattal bízta meg vezetőségét, hogy dolgozza ki a csoportvezető tanári rendszer továbbfejlesztésének tervét. E javaslat alapján az állami vezetés helyett a fiatal oktatók alapszervezete vállalta a csoportvezető tanári munka elvégzését, irányítását és ellenőrzését.

A vezetőség az irányelvek alapján elkészítette a tervezetet, majd 1963 februárjában az Igazgató Tanács a pártvezetőség és a KISZ VB jóváhagyása után, módosításokkal elfogadta.

Az új tanácsadó tanári rendszer nem jelentett szakítást az 1952 óta jól bevált csoportvezető tanári rendszerrel. Szervezeti keretét és tartalmi tapasztalati anyagát megőrizve, általános célkitűzése is azonos módon a hallgatók kommunista tanárrá nevelése maradt.

A változás lényege, - ami az új elnevezésben is kifejezésre jutott - a m ó d s z e r b e n volt. A tervezet a csoport autokratikus vezetése helyett a demokratikus irányítás, az elvtársi, baráti kapcsolat kialakítását, a hallgatók önállóságának fokozását tűzte ki célul.

Miután a hallgatói KISZ-szervezet ezekben az években már

létszámát tekintve átfogta a hallgatók egészét, lehetővé vált a nagylétszámú alapszervezetek többszöri decentralizálása révén, hogy a munka fő területe a KISZ csoport legyen.

Ezzel az eddigi tanulmányi csoportok az esetek többségében egy-egy KISZ-alapszervezetté váltak, a csoportvezető hallgató egyúttal az alapszervezet KISZ titkára-, a "KISZ tanácsadó tanár" pedig a főiskolai ifjúsági mozgalom aktív részese lett.

Ebben a változatban a tanácsadó tanári megbízás az alapszervezeti taggyűlés feladata és minden KISZ tagra kiterjed, aki a főiskola oktatói-nevelői státusában dolgozik. Mivel az oktatói KISZ alapszervezet tagjai koruknál fogva legközelebb állnak a főiskolai ifjúsághoz, leginkább ismerik a KISZ célkitűzéseit, munkamódszereit, - ezek alapján feltételezhető, hogy számukra lesz a legkönnyebb a KISZ-csoportokkal való szoros kapcsolat megteremtése. Ezért a vezetőség olyan kellő tapasztalattal rendelkező fiatalabb oktatók felkérésére gondolt, akik már eddig is eredményesen vezették egy-egy csoportot és ezt továbbra is szívesen vállalják. Ezek szerint a munka jellege: állandó KISZ-megbízatás, párt és állami feladat, amely elsősorban a KISZ csoportok szilárdabb közösséggé formálódását van hivatva elősegíteni.

Mivel a tanácsadó tanári rendszer csak egy része az egész főiskola nevelési rendszerének, az oktatói KISZ által történő ellátása nem jelentheti azt, hogy önmaguk képviselhetik egy tanszék nevelési kötelezettségeit, csökkentve ezáltal a tanszék többi tagjának felelősségét.

Ellenkezőleg - a tanácsadó tanárok munkájának hatékonysága csak a tanszékek tartalmasabb nevelőmunkája alapján bon-

takozhat ki.

A tervezet részletesen foglalkozik a tanácsadó tanárok feladataival. Ezek közül egyik legfontosabb a szoros kapcsolat tartása a csoportjához tartozó tanszékekkel, tájékoztatás és segítségkérés, valamint a felmerülő tanulmányi és fegyelmi problémák tisztázása, a hallgatók érdekvédelme céljából. Ez abban az időben egyáltalán nem jelentett könnyű feladatot. Egyrészt a három szakos tanárképzés akkori gyakorlata, másrészt a tanácsadók többségének fiatal volta nehezítette az egyenrangú partnerként való fellépést az idősebb, magasabb beosztású oktatókkal, vezetőkkel felmerült vitás kérdések, csoportproblémák megoldásában.

Az oktatók korából és beosztásából eredő egyenlőtlenség úgy tűnik, ma is probléma. Az előző fejezetben idézett debreceni orvoskari felmérésben a 193. oldalon olvashatjuk a következőket:

"A patronáló oktató feladatait körvonalazó alapelvek gyakorlati végrehajtásáról alapos felmérés, tudományos elemzés még nem készült. Az alapelvek maximalisták. /Lásd: A diákközösség öntevékenysége a felsőoktatásban. 1969. 25.1./ Végrehajtásukhoz még függetlenített ember is kevés volna. Az elvek nem számolnak a szerkesztőik által ismert tényleges helyzettel, például azzal, hogy a többnyire tanársegédi beosztásban lévő csoportpatrónus nemigen "járhat el", ha "visszásságokat tapasztal" a magasabb beosztásban lévő tanszékvezetőnél, sőt még azonos beosztású kollégájánál sem, anélkül, hogy helyzetét lehetetlenné ne tenné." -

A valóságnak jobban megfelelő és így eredményesebben teljesíthetők azok a tanácsadói feladatok, amelyek a KISZ-cso-

portok segítségével és a kollégiumi élet megismerésével kapcsolatosak.

A munkatervek összeállítása, a minősítések, szociális juttatások közös megbeszélése, a csoportgyűléseken való aktív, de nem irányító részvétel, a pártépítés elősegítése, a baráti kapcsolat megteremtése, a közös kirándulások, társadalmi munkák, a kollégiumban és albérletben lakó hallgatóknál tett látogatások, egyéni beszélgetések mind-mind kiváló alkalmak a nevelési célkitűzések megvalósításának.

A tervezet a csoportszervezés feladataival is foglalkozott. Javaslatot tett arra, hogy a 20-25 fős KISZ alapszervezetek kollégiumban lakó tagjai lehetőség szerint egy-egy /lány ill. férfi/ szobaközösséget alkossanak, így ez is elősegítené a közösségi élet kibontakozását.

Ez a probléma teljesen napjainkig sem oldódott meg. Objektív akadályai vannak /szobák nagysága, hallgatók változó összetétele/ de a vertikális KISZ-csoportok létrehozása, bizonyos szakpárok egy-egy tanszékhez való tartozása remélhetőleg a kollégiumi szobaközösségek kialakításakor figyelembe vehető lesz.

A tanácsadó tanári rendszer szervezése, irányítása és ellenőrzése, - ahogy már az előzőekben is említettem az oktatói KISZ-alapszervezet feladatává vált. Adminisztratív módszerek helyett ezen a területen is a soronlevő feladatok összefogására, a tapasztalatok összegyűjtésére, közkinccsé tételére került sor. A tanácsadókat a hozzájuk tartozó hallgatók évfolyama szerint négy csoportra osztották. Soraik közül kerültek ki az évfolyamfelelősök, akik az oktatási időszakban havonta egy alkalommal az adott évfolyamon dolgozó kollegákkal munka-

értekezletet tartottak.

A felsőbb irányító szerv egy héttagú kabinet volt, amelyben az évfolyamfelelősökön kívül az állami- és pártvezetés, valamint a KISZ VB képviselője vett részt. A havonta megtartott munkaértekezleten az egyes évfolyamokon szerzett tapasztalatokat és a következő feladatokat tárgyalták meg.

A tanácsadók munkájának értékelése a félév utolsó taggyűlésén történt, ahová a nem KISZ-tag tanácsadókat is meghívták. Mivel ez a munka KISZ-, illetve pártmegbízatásnak számított, és mivel az oktatói KISZ-alapszervezet felettes ellenőrző szerve a KISZ VB és a pártszervezet, - javasolták, hogy a tanácsadók közvetlen felelősséggel, beszámolási kötelezettséggel a fenti szerveknek tartozzanak.

Ugyanakkor kérték, hogy az állami szervek, a tanszékek észrevételeiket, ellenőrző kötelezettségeiket közvetve gyakorolják, az alapszervezet KISZ vezetőségén keresztül. Ez a vezetőség tesz javaslatot végül a tanácsadók premizálására és a hagyományos, április 4-i vándorzászló odaítélésére.

A tanácsadó munka tehát elsősorban KISZ feladat, társadalmi-, és oktató-nevelő munka.

A bevezetett új rendszer alapján működött a testület egészen 1972-ig. Az első években a szemlélet megváltoztatása, különösen az idősebb kollegák esetében, nehezen ment. A nem KISZ-korú tanácsadók, - mert a hallgatók létszámának állandó növekedése miatt /1972-ben már 1300 főnél több/ szükség volt segítségükre - sértőnek, munkájuk lebecsülésének tartották az irányítás és beszámoltatás új gyakorlatát. Mások az eddig túlzott szigorral, autokratikusan működő állami ellenőrzéstől való

"megszabadulást" láttak az új rendszerben és - ellenhatásként "lazítottak", szabadjára engedték magukat és az ifjúságot. A döntő többség azonban a megkönnyebbülés, fellelegzés után lelkesen, nagy erővel és sok ötlettel fogott munkához.

A tanulmányi eredmények emelésén és a munkafegyelem javításán kívül különösen a főiskolán kívüli szakmai társadalmi munkavégzés kibontakozása jelentett minőségi változást. A fizikai társadalmi munka ugyanis a nyári építőtáborok központi szervezése folytán eddig is megvalósult. A szakmai társadalmi munka viszont sok önálló kezdeményezést, áldozatvállalást kívánt KISZ-csoportoktól és tanácsadóktól egyaránt. A háromszakos képzés mellett, különösen azokon a szakokon, ahol az órákra való felkészülés állandó gyakorlást, edzést kívánt, - komolyabb teljesítményt, színvonalas műsort csak a szabadidő teljes "feláldozásával" lehetett elérni, összeállítani.

E munka folyamatát - eredményeit és kudarcait szeretném a következőkben saját tevékenységem tükrében bemutatni.

1961-64-ig egy ilyen háromszakos magyar-orsz-ének szakos KISZ alapszervezet tanácsadója voltam. Hallgatóim több mint 40 órás heti óraszámmal dolgoztak. Képességeik és eredményeik közepesek voltak. Kiváló KISZ titkáruk és aktív vezetőségük már a II.évfolyam elejére lelkes, kedves baráti közösséggé formálta őket. Sok vasárnapi kirándulás a Mecsekbe és a megye közkedvelt kirándulóhelyeire /Siklós, Komló, Sikonda, Harkány, Szigetvár, Abaliget/ tette őszintévé, természetessé a hangulatot. Ezeken a kirándulásokon családom is részt vett. /Férjem a főiskola KISZ titkára volt/ Így szinte családias kapcsolat alakult ki ezekben az években hallgatóimmal, amely

akkor a körülményekből természetesen adódott, ma már csaknem utópiának tűnik.

Már a II.évfolyam első félévében önálló prózai, - ill. zenei műsor adására vállalkozott a csoport, amelyet a helyi szovjet alakulatok klubjában az Orvostudományi Egyetem klubjában, a II.évfolyam kollégiumi estjén meg is tartottak. Ebben az évben vettük fel a kapcsolatot egy szocialista község: Csönkamindszent KISZ-szervezetével, amelyet a következő évben is fenntartottunk. Az ismerkedési est után közös farsangi műsort adtunk a falu kultúrtermében, nyáron fizikai társadalmi munkát végeztek hallgatóink a tsz földjén, 1962-ben pedig már ők adták elő Moliere Fösvényét. A KISZ akkori lapja, a Baranya Ifjúsága 1961. 3.számában közölt képes riportot az első műsoros estről.

"A falu közművelődéséért" akció mai célkitűzései és propagandája számomra ismét a 15 évvel ezelőtti gyakorlat helyességét bizonyítja. Az általános iskolai tanárok többségére a falunak van szüksége, nem lehet tehát elég korán megismertetni őket, különösen a városból érkezett hallgatókat - a falu mai légkörével, életével, szokásaival.

Egyik ötlet azután a másikat szülte. Mivel a társadalmi ünnepélyek szervezése abban az időben meglehetősen kezdetleges volt és a csoportból össze tudtunk állítani egy kamara-vegyeskart, több alkalommal szocialista temetéseken illetve névadó ünnepélyeken szerepelt alapszervezetünk. Ezek a jövő népművelőinek, kulturházvezetőinek szárnypróbálgatásai voltak.

Harmadéves korukban találkozót rendeztünk a főiskolán a hallgatók szülei részére. Ez elég nagy derűtséget váltott ki

- nem a szülők vagy a hallgatók, hanem a kívülálló csoportok és oktatók részéről. A találkozónak ugyanis - valóban elég szerencsétlenül, a szülői értekezlet nevet adtuk, holott valójában a főiskola - és csoport életének és műsorának bemutatásáról volt szó. Így aztán - középiskolai asszociációkat váltva ki, noha a maga nemében igen sikeres akció volt, többet nem próbáltuk megismételni. Meg kell itt jegyezni, hogy ez egy két napos program volt, ahová a szülők nemcsak a közelből, hanem Sopronból és Miskolcra is eljöttek.

A tanulmányi munkában, az erkölcsi magatartásban, vagy betegségek miatt természetesen menetközben sok probléma adódott, de ezeket az erős és egységes közvélemény segítségével sikerült leszerelni vagy legalábbis elszigetelni. A csoport szankcióival rendkívül erősen fegyelmezte tagjait, így még az is előfordult, hogy a vezetőségénél egy-két hallgató érdekében nekem kellett a "jóléti szolgálat" képviselőjeként, közbenjáróként fellépnem. Negyedéven a minősítéseket az előkészítés után 5 órán keresztül vitatta, módosította az alapszervezet tagsága, korántsem a szépítés, hanem az igazság kifejezése céljából, - és ez több hallgatónál "szigorúbb" minősítést eredményezett.

Az évek során több hallgatóval, a csoport két házaspárjával is személyes kapcsolatban maradtam. 1972-ben az akkori másik KISZ alapszervezetemmel 2 napos csoporttalálkozót szerveztünk számukra, ahol a 16 főből 12 fő megjelent és a főiskola klubjában a három szak tanárainak jelenlétében számolt be eddigi tevékenységéről. Most őket köszöntötte műsorral az ének szakos alapszervezet és baráti beszélgetés keretében fe-

leltek utódaik, az akkori tanárjelöltek sokféle kérdésére.

1964-68-ig egy újabb alapszervezet tanácsadó tanára lettem. Most már kétszakos képzésre tértek át a főiskolákon és az oktatók KISZ-alapszervezete rendkívül aktívan hatékonyan, tartalmi munkáját és módszereit finomítva tevékenykedett. Az évfolyamfelelősök sokoldalú, lényegretörő munkájának egyik bizonyítéka a 3.sz. melléklet, amely egy 1965 októberében tartott tanácsadó tanárok beszámolójának szempontjait tartalmazza.

Az 1964/65-ös tanévben a következő szakképzésekből álló alapszervezetet kaptam: orosz-ének, történelem-ének, német-ének, matematika-ének és még ehhez a következő évben szimpátia alapon csatlakozott az orosz-testnevelés /!/ szak. Már az indulásnál nehézségek adódtak: lehetetlen volt KISZ gyűlés, kirándulás számára olyan időpontot találnunk, ami mindenkinek megfelelt volna. Végül mégis sikerült a "menetrendet" biztosítani, a kirándulások, politikai témájú vitakörök, klubestek, szereplések, a bolyi KISZ építőtábor, a csillebérci úttörőtábor a baráti légkör kialakulásának kedvezett. A kritikus, a közösségi élet szempontjából legnehezebb II.év azonban már a széthúzó tendenciák, az ellentétes tanszéki elfoglaltságok és érdekek irányában hatott.

Klubestek, kollégiumi estek, zenekari rendezvények, orosz irodalmi estek jelentették a társadalmi tevékenységet. Kiemelkedő KISZ titkár, aktív vezetőség nélkül a csoport jóvátehetetlenül szakképzések szerinti halmazokra esett szét. Külön-külön legtöbbjük tehetséges és szorgalmas hallgató volt, de a közösségé válás fokára talán csak az orosz-ének szakos 7 főből ál-

ló csoport jutott el. Egyedül ők rendeztek 5 éves találkozót és tartják egymással a kapcsolatot.

Két tanulságot vontam le a történetekből: a közösség kialakulásához homogén, legfeljebb két szakpárból álló és 14-16 főnél nem nagyobb alapszervezet szükséges, valamint olyan tanácsadó tanár, aki idejének jelentős részét különösen a legkritikusabb II.évfolyamon a hallgatók között tudja tölteni. E feladatomnak második kislányom születése miatt nem tudtam kielégítően megfelelni.

Az előbbi feltételek teljesültek következő alapszervezetem megalakulásakor. 1968-72-ben orosz-ének és történelem-ének szakosokból álló 18 főt számláló alapszervezet tanácsadója lettem. A II.év közepére olyan KISZ titkár, vezetőség és közvélemény alakult ki, amely az egész tagságot mobilizálni tudta. 1970 októberében a pécsi Széchenyi Gimnázium KISZ-szervezetével folyamatos szakmai társadalmi munkát biztosító patronálási szerződést kötöttünk. Az alapszervezet minden tagja - egy hallgatónő kivételével, akit később a főiskoláról való eltávolítástól is alig lehetett megmenteni - részt vállalt ebben a munkában. A történelem szakosok többsége politikai vitakörök vezetését, a jó karvezetők énekkari munkát, az oroszok a hátrányos helyzetű tanulók korrepetálását vállalták. Ez időben heti 2-3 órás elfoglaltságot jelentett a tanítást megelőző igen jelentős szakmai gyakorlatot. Ezt a II.éven úttörőcsapatok patronálása előzte meg, de nem ennyire általános, folyamatos formában.

Az előző fejezetben említett cikkemben részletesen elemeztem, hogy ezt a munkát, mivel abban szakmailag is érdekelve

éreztek magukat - hallgatóim milyen felelősséggel, telkesé-
ssel végezték. A középiskola igazgatója és KISZ-vezetősége szó-
ban és írásban is értékelte munkájukat. Köszönő levelüket a
főiskola vezetőségének is elküldték, a hallgatók számára a
főigazgató és a csúcsitkár értékelő mondatai és kézfogása
legalább olyan emlékezetes lesz, mint az április 4-i vándor-
zászló és a vele járó anyagi jutalom. Meg kell jegyeznem,
hogy a fokozott elfoglaltság - főiskolán belül is számtalan
alkalommal szerepeltek szakesteken, orosz emlékesteken, ki-
állítások megnyitásán - nem járt a tanulmányi eredmény rom-
lásával. Az első félévhez viszonyítva a gyenge képességű
orosz szakcsoport 5 tizedet /3 - 3,5-re/, a jó képességű tör-
ténészek pedig 2 tizedet /3,6 - 3,8-ra/ javítottak átlagukon.

Aktivitásuk, önállóságuk, felelősségérzetük fejlődését
figyelve bizonyítottam láttam a tanácsadó tanári rendszer
új módszerének, gyakorlatának helyességét a képzés céljai
és hallgatóink személyiségfejlődése szempontjából is.

Az 1971-es év májusában került sor az ének-zene-tanszéken
működő KISZ alapszervezetek beszámoltatására a főiskola ál-
lami- és pártvezetése előtt. A 6 évvel ezelőtt készült jelen-
tés minden túlzás nélkül megfelelt egy mai, vertikális szer-
vezetről összeállított beszámolónak. Tanszékvezetőnk is a
mai csúcspatrónus szerepében számolt be - ahogy később egy
évig valójában az is volt.

Mivel az összes ének szakos hallgató a mi tanszékünkhöz
tartozott, a szervezeti keret már akkor készen állt, csak a
"névadás" volt hátra. Tartalmi vonatkozásban is megfelelt a
mai vertikális gyakorlatnak.

A beszámoló témakörei a következők voltak:

1. KISZ gyűlések tematikái /politikai, ateista, hiv.tud./
2. Közös alapszervezeti programok, tevékenységi formák
3. Egyéni megbízatások, érdeklődési körének megfelelően
4. Szakmai munka segítése, érdekvédelem.

Az ellenőrzés módját és a végzett munka értékelését is kidolgoztuk: mindkettőt az alapszervezet saját maga végezte, a tanácsadó tanár is csak egy tagja volt a kollektívának. A politikai vitaköröket, a fizikai dolgozók gyermekeinek korrepetálását, a karvezetési tevékenységet a csoport vezetősége látogatta esetenként a középiskola KISZ tanárával, igazgatójával. Egy 10 pontos skála alapján 2-2 tag a csoporttal egyetértésben - vagy vitázva - minőségi értékelést adott az egyes tagok munkájáról, ennek megfelelően részesültek erkölcsi-anyagi elismerésben vagy elmarasztalásban. Ezek csökkenő értelemben a következő fokozatok voltak:

- 10 - önálló tervező-szervező-végrehajtó munkát végez
- 9 - irányított tervező-szervező-végrehajtó munkát végez
- 8 - önkéntes sokrétű társadalmi munkát végez
- 7 - kötelező társadalmi munkaakcióban vesz részt
- 6 - diákköri munka, pályamunka, spec.koll.
- 5 - ált.emberi magatartás, közösséghez való viszony jó
- 4 - egyéni feladatok minőségi elvégzése
- 3 - rendezvények előkészítő munkáiban részvétel
- 2 - munkafegyelem - aktivitás, önállóság
- 1 - amatőr művészi tevékenység

E rangskála "súlyozottsága" vitatható, de legalább valamilyen értékelést, mérést elvégeztünk vele, a legértékesebb

és a KISZ-be nem való egyének világosan elkülöníthetők voltak már akkor, amikor a felfüggesztésről még senki sem beszélt.

A hallgatók egyéni teljesítményéről évről-évre pontosan vezetett munkanapló nemcsak az ösztöndíjak reális és jóformán vita nélküli odaitélését tette lehetővé, hanem a végző hallgatókról készített jellemzések alapos és színvonalas együttes elkészítését. A hivatástudatra nevelés hihetetlenül gazdag alkalmai /14-16 különböző lehetőség/ bőven kamatoztak a pályakezdés után: egyetlen közismert politikai daloson kívül az alapszervezet minden tagja közép- vagy általános iskolában tanít, nem hagyta el a pályát, többen egyetemen tanulnak tovább.

3.1. A párt patronálás és a vertikális szervezetek fejlődése /1973-tól./

A tanácsadó tanári rendszer bevezetésétől harmadik alapszervezetem kibocsátásáig csaknem 10 év telt el. Elméletének és gyakorlatának továbbfejlesztése az MSZMP KB ifjúságpolitikai és oktatáspolitikai határozatai, valamint a KISZ VIII. kongresszusának határozatai alapján ismét napirendre került. Dolgozatom következő részében az 1973-ban bekövetkezett változásokról és az ezzel kapcsolatban végzett felmérésem eredményeiről számolok be.

A főiskola párt és állami vezetése 1972-ben kísérleti jelleggel, 1973-ban véglegesen bevezette a KISZ-alapszervezetek patronálásának új rendjét: a párt patronáló tanári rendszert.

Ahogy már az előzőekben említettem, az utóbbi években

született párt- és KISZ határozatok szükségessé tették a KISZ pártirányításának magasabb színvonalra emelését és új módszerek alkalmazását az alapszervezetek és az állami vezetés kapcsolatában.

A dokumentumok a következő elvárásokat tartalmazták:
Társadalmi szempontból növelni kell az egész nevelőmunka, de különösen a világnézeti - politikai nevelőmunka hatékonyságát, Szervezeti szempontból minden oktatónak /!/ aktívan és rendszeresen részt kell vennie az intézmény alapvető nevelési feladatainak megvalósításában - fokozni kell a nevelőmunka összhangját a különböző szervezeti egységek és mozgalmi szervezetek között, - egyre nagyobb lehetőséget kell biztosítani a hallgatói önkormányzat, a hallgatók aktív cselekvésén alapuló önnevelésének kibontakoztatásához.

A párt patrónusok feladatai jórészt azonosak az eddigiekkel, két gondolatot mégis ki szeretnék emelni. Az első: segítenie kell a vezetőséget helyes egyéni megbízatások kialakításában, a másik, szintén nagyon lényeges vonás: személyesen foglalkozzék a kollektíva legértékesebb tagjaival, akik meg tudják határozni vagy befolyásolni tudják az alapszervezet állásfoglalását, munkáját.

Munkamódszerei továbbra is a pedagógia - politikai tanácsadás -, a vita, meggyőzés, figyelemfölvívás. A csoport alapos megismerése feltétlen szükséges követelmény az esetleges problémák megelőzéséhez.

A patronáló tanárokat a pártalapszervezetek és a KISZ VB javaslatára támaszkodva a Párt VB és a főigazgató bízza meg. A megbízatás 4 évre szól. E feladattal minden párttag megbízható, a megbízást visszautasítani nem lehet. A patro-

náló munkával megbízható pártonkívüli oktató is. Munkájukat a párt alapszervezetek ellenőrzik, évente legalább egyszer be kell számolniuk valamelyik pártfórumon /vezetőségi- vagy pártcsoport ülésen, taggyűlésen/.

Az egységes nevelési hatásrendszer kialakítása és biztosítása érdekében, felismerve az első hatások, élmények meghatározó erejét, a KISZ Bizottság a felvételi vizsgáktól az első félév végéig megszervezte az I.éves hallgatók bevezetését a főiskolai életbe. A felvételi vizsga előtt kérdőívet küldenek ki, a vizsgán elbeszélgetnek a jelöltekkel és róluk véleményt írnak. A tanévkezdést megelőző héten előkészítő tábort szerveznek valamennyi I.éves hallgató számára.

Itt a közös munka és a délutáni közös program keretében ismerkednek meg egymással, a főiskolával és Péccsel a hallgatók. 10-12 fő mellé egy-egy III. vagy IV.éves hallgató: a s z e n i o r van beosztva. Ezek a főiskola legjobb magatartású, szervezőkészségű és tanulmányi eredményű hallgatói közül kerülnek ki. A csoportot az egész első félévben segítik, konkrét tanácsokkal látják el. Tájékoztatják tapasztalataikról a patronáló tanárt, illetve az első félévben együttműködnek vele. Javaslatokat tesznek a leendő KISZ-vezetőkre, felelősek az I.éves alapszervezetek munkájának színvonaláért.

A patrónusok irányítása, tájékoztatása a Párt VB ifjúsági felelőse, a pártbizottság ifjúsági bizottságának tagjai és a főigazgatóság részéről történik. Részt kell venniük a KISZ-szervezet vezetőképző tanfolyamának egyes előadásain, tájékoztatókon és a KISZ-munkával kapcsolatos írásos doku-

mentumokat kell megismerniök.

A változással kapcsolatban kialakult vita hatására a PB Ifjúsági Bizottsága napirendre tűzte, megvizsgálta a párt patrónusi rendszer működésének tapasztalatait és a továbbfejlesztés feladatait /1975/. Az elemzés során a következő megállapításokat tette:

1. Tartalmi tapasztalatok: az eszmei-politikai nevelőmunka intenzívebbé vált minőségi és mennyiségi /vitakörök megnövekedett száma/ szempontból egyaránt. Segítik az évi munka megtervezését, a szakmai jellegű társadalmi munkák szervezését, az ösztöndíjak odaitélését. Többségük fontos feladatának tekintette a közösségek kialakulásának segítését az alapszervezetek kollektív munkája alapján. Hiányosságok elsősorban a szakmai- és munkafegyelmi követelmények állításában, az aktív politikai vitákba való bekapcsolódásban, a kezdeményezőkézség-, és a kiemelkedő hallgatókkal való személyes törődés hiányában mutatkoztak. Ezek ellenére fejlődés volt az alapszervezeti munka tekintetében.

2. Munkájuk módszerére az esetek többségében a gyakorlatban eddig is bevált politikai eszközök /vita, meggyőzés, figyelemfölvívás/ a jellemzők, ezenkívül - a megfogalmazott elveknek megfelelően - az, hogy "a segítség mindenekelőtt az alapszervezet választott vezetőinek adott eszmei-politikai, pedagógiai módszertani tanácsokat jelentsen." /1975. 2.o./ A patrónusok többségének a csoport egészére kiható nevelőmunkáját a közvetettség, a vezetőség közvetítésével történő megvalósulás jellemzi. Ennek megfelelően a vezetőséggel tartanak rendszeres kapcsolatot.

A gyakorlat hiányosságai egyrészt abban mutatkoznak,

hogy a hallgatók nem keresik a patrónust, csak végső esetben, - nem tájékoztatják megfelelően a felmerülő problémákról, - Másrészt, mivel a patrónus nincs személyes kapcsolatban a csoport tagjaival nem érti az alapszervezet belüli viszonyokat, nem tudja megoldani a felmerülő problémákat. Ezek kiküszöbölésére a kétoldalu tájékoztatás /KISZ titkárok és patrónusok/ megjavítását vélik célravezető módszernek. Gyakori hibaként említi a beszámoló azt is, hogy a pártpatronálók egy része a KISZ-alapszervezet önállóságának megsértésétől félve akkor sem foglal határozottan állást fontos kérdésekben, amikor az feltétlenül szükséges lenne.

Az összegezés végül, az eredmények és hibák feltárása után megállapítja: "A gyakorlat azt bizonyítja, hogy e módszerbeli változások következtében a párt patrónusi rendszer jobban megfelel a hallgatói önkormányzat fejlődésének, a KISZ-alapszervezetek - főiskolai nevelőmunkánkban - megnövekedett szerepének." /1975. 3.o./

3. A jelentés a következőkben a pártpatrónusok pártállás szerinti, személyi összetételének változására tér ki.

	Tanácsadó tanárok 1970/71 tanév		Párt-patrónusok 1975/76 tanév	
párttag	30 fő	50 %	38 fő	58 %
P.kivüli	30 fő	50 %	28 fő	42 %
Összesen:	60 fő		66 fő	

Csúcspatronáló: 11 fő, ebből 10 párttag.

A párttagok számarányának növekedését jelentősnek itéli meg a tartalmi pozitívumok elérésében. A vezetőség szerint ezek az oktatók informáltabbak, munkájukat politikusabban,

fegyelmezettebben látják el. Ezért a jövőben a párttagok arányának emelését kell megvalósítani. Pártonkívüli oktatók megbízását csak politikai fejlődés lehetőségének biztosítása, ill. kiemelkedő személyi alkalmasság esetén javasolja. Csúcsvezetőségek patrónusainak kivétel nélkül párttagot kíván. Életkor tekintetében nem tesz semmiféle megszorítást.

4. A párt patrónusi szervezet helyét és szerepét vizsgálva a főiskolai nevelőmunka rendszerében az állami-, a tanszéki-, és a tanszékvezetői, valamint a kollégiumi feladatokra tér ki. Rámutat a szemléletbeli, működésbeli, ellenőrzésbeli zavarokra, ellentmondásokra. Javaslatokat tesz a KISZ alapszervezeti, - a tanszéki-, és a kollégiumi nevelőmunka összehangolására, az oktatók és patrónusok tevékenységének egyeztetésére, az új rendszerrel szemben kialakult fenntartások feloldására.

5. Végül a patrónusi rendszer szervezetéről elmondja, hogy a pártalapszervezetek és a csúcspatrónusok lényegesen hatékonyabban tudják átfogni a 66 patrónus tevékenységét, mint korábban az ifjúsági bizottság. Mind az információcsere, mind az ellenőrzés szempontjából a korábbinál jobb lehetőséget biztosít. - A patronálók tulnyomó többsége megfelelőnek tartja a tájékoztatást, a felkészítést, az írásos segédanyagot. - A PB. javasolja, hogy patrónusainknak többet kell tenniük felkészültségük önálló fejlesztése érdekében, ezt ifjúsági sajtóbibliográfia közreadásával kívánja segíteni. - Leszögezi, hogy a jövőben a munkájukat kiemelkedően jól vagy kiválóan rosszul végző patrónusok megfelelő elismerésben, vagy elmarasztalásban részesüljenek.

A főiskola pártvezetősége még az 1975-ös évben a patrónusok rendelkezésére bocsát egy részletesebb, pontosítottabb írásos anyagot, amelyben sokoldalúan elemzi, határozza meg a párt patrónusok munkájának tartalmát, módszereit és irányítását. Ebben már a kialakult új vertikális rendszer követelményeinek megfelelően írja le a szervezeti felépítést / 8 társadalomtudományi és 4 természettudományi csúcspatrónus/ a kiválasztás szempontjait, az ellenőrzés módját.

A párt, az ifjúsági bizottság és az ifjúsági alapszervezet hallatlan felelősségérzete, színvonalas mozgalmi nevelőmunkája, a kommunista tanárképzés céljainak megvalósítására tett elméleti-gyakorlati erőfeszítései - véleményem szerint - országos tekintetben is élenjáróak, mintaadóak.

Messzemenően elősegítették és megvalósították a párt és a KISZ együttműködését a fiatalok szocialista neveléséért vállalt felelősség tekintetében és ebbe a tevékenységbe bevonták a pártalapszervezeteket és a pártpatronáló tanárokat egyaránt.

E munka jelentőségét igazán a vertikális szervezetek fejlődése, - a közművelődési és kollégiumi munka felvirágzása és az általuk elért eredmények mutatják. Ezek vázlatos, - bemutató ismertetése után térek vissza a patronáló rendszerrel kapcsolatban - úgy vélem az eddigekben már eléggé kirajzolódott elméleti-gyakorlati problémákhoz.

A KISZ-szervezet 1973-as és 1976-os küldöttértékezekre elkészített Beszámolójából egy rendkívül tudatos, intenzív, sokoldalú folyamat képe bontakozik ki. A szervezet előtt álló célok és a valóságos helyzet ellentmondásainak őszinte feltárása az elemzés "nyitánya". Megállapítja, hogy a KISZ a VIII. Kongresszus óta bekapcsolódott a felsőoktatás valamennyi

feladatának megoldásába, a főiskola életének irányításába. A szakmai társadalmi munka szerepe megnőtt, javult az oktatók és hallgatók kapcsolata. Nőtt a politikai-közéleti aktivitás, szélesedett a politikai nevelőmunka bázisa. Az 1400 hallgatóból 8-900 dolgozik rendszeresen. Az 1972/73-as tanév I.félévében létrejött a tanszéki képviselői rendszer. A kollégiumban magasszintű nevelőmunka folyik a diákönkormányzat irányításával.

Ugyanakkor kritikusan leszögezi: "Lényegesen kisebb azoknak a száma, akik öntudatosan dolgoznak társadalmi rendszerünk erősítése érdekében." /1973. 3.o./

"Nehéz pontos képet rajzolni hallgatóink politikai arculatáról, mert véleményüket elsősorban szűkebb körben lezajló vitákon fejtik ki." /1973. 10.o./

"Hallgatóink jelentős része sem önmagával sem társaival szemben nem tekinti alapvető kritériumnak a materialista világnézetet, a szocialista gondolkodásmódot." /1973. 5.o./

Megállapítja, hogy sok a kritizáló, de nem dolgozó hallgató, ezeket ki kell zárni a KISZ-ből. A tanulást közügyé kell tenni, az alapszervezetek fegyelmező-segítő erejét ki kell használni. A szakmai-társadalmi munkák pedagógiai - pszichológiai nevelő lehetőségét jobban kell tudatosítani, a kollégiumban, az alapközösségek belső életében lényeges változásra van szükség, mivel "a kollégiumi alapközösségek a hallgatók megismerésére és formálására kivételes lehetőségeket biztosítanak." /1973. 15.o./

Megállapítja, hogy a KISZ VB és a Kollégiumi Bizottság együttműködése jó, de "a KISZ alapszervezetek és a kollégiumi alapközösségek tevékenységének tudatos összehangolásra kevés

példát találunk." /1973. 14.o./

Bejelenti, hogy a kémia tanszéken már 4 éve működő vertikális szervezethez hasonlóan 2 éves kísérleti jelleggel létrehozták az idegennyelvi és testnevelő vertikális KISZ szervezetet. - Ez, - ahogy már az előbbieken az Ének Tanszékkel kapcsolatban is említettem - az évfolyamok szerinti azonos szakos alapszervezetek egyik szakjuk szerinti tanszékhez való rendelését jelenti. Az új szervezettől hatékonyabb szakmai-társadalmi és politikai munkát várnak, jobb kapcsolat kialakulását az azonos szaku, de különböző évfolyamu hallgatók között, jobb tanszéki képviseleti munkát, több hallgató bevonását a vezetésbe, és az irányítás-ellenőrzés adekvátabb módját.

A végzős tanárjelöltekkel kapcsolatban a beszámoló a differenciált mozgalmi foglalkozás mellett dönt: a gyakorlati képzést és a pályakezdetést segítő rendezvények szervezését és tapasztalataik átadását az I.éves hallgatóknak. Végül javaslatot tesz - a kísérletek pozitív eredménye esetében, - a vertikális rendszer bevezetésére a 1974/75-ös mozgalmi évben.

Az 1973/74-es tanév végén a kísérletben résztvevő vertikális szervezetektől befutottak az elemző értékelések. Ezek többségükben igazolták, beváltották a hozzájuk fűzött reményeket. Különösen pozitív volt a kémia-vertikális eredménye, ahol külön kiemelték a pártpatrónusokkal való jó, sokrétű és intenzív kapcsolatot elvi és gyakorlati kérdésekben egyaránt. Ennél a vertikálisnál kiváló volt a tanszékkel való kapcsolat, mintaszerű az információáramlás és visszacsatolás, a beszámoltatás és ellenőrzés. A sokféle társadalmi munka és ezek értékelése megkönnyítette az ösztöndíjak odaitélését. Egyedül - szerintem törvénytörően - a szakpár másik tanszékével

kapcsolatban merültek fel állandó problémák. /Emlékeztető: nem valósult meg a nevelési kapcsolat, mint társadalmi viszony!/
szony!/

Mindezek alapján a vertikális szervezetek tevékenységéről szóló beszámoló /1974 június/ már a következő általánosítások levonására vállalkozott:

- a szakok alapján szerveződő egységekben hatékonyabban bontakozhat ki a szakmai jellegű társadalmi munka és az ehhez kapcsolódó politikai munka;

- közvetlenebb és rendszeresebb kapcsolat alakul ki az I. és felsőévesek között

- e rendszerben erősebbé válik a KISZ- alapszervezetek és a tanszéki oktatók kapcsolata;

- több hallgatót kell /és lehet/ magasabb szinten bevonni a vezetésbe. Így a társadalmi igényeknek megfelelően több nálunk végzett leendő tanár lesz képes ifjúsági vezetői feladat ellátására.

- 4-8 alapszervezet összefogása, irányítása könnyebb, az ösztöndíjbesorolás realisabb;

- az alapszervezeti titkárok felelőssége megnő, ellenőrzés, beszámolás gyakoribb. Feltételezi és elvárja, hogy "e formában a pártpatrónusi rendszer, a csúcsvezetőségek patronálása még hatékonyabbá kell, hogy váljon." Ez jelenleg változó. Hiányosságként említi a "másik szak" elhanyagolását, az alapszervek közötti tapasztalatcsere elmaradását, egyes felsőéves csoportok és tanszékek negatív "példáját". Végül javasolja az áttérést a vertikális rendszerre 1975 tavaszától.

Az 1976-os beszámoló méltatja a KISZ KB 1974-es áprilisi Határozatát és ecseteli az ennek nyomán bekövetkezett változásokat. A bevezetett vertikális rendszer 12 csúcsszervezetének munkáját elemzi. Az egyéni feladatvállalás és ezek értékelése két alkalommal történt meg, ezek önkritikus, pezsgő légkör kialakulását jelezték.

A vertikális szervezeti forma bevezetése óta beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Minden vertikális egység kialakította a saját profilját és ennek megfelelően dolgozik, - de egymással nincsenek kapcsolatban. A kevesebb alapszerv munkáját jobban összefogják a csúcsszervezetek, de ellenőrző tevékenységük még nem kielégítő.

- A hallgatók politikai aktivitása "csúcsonként" változó, hézagos a tájékozottság, kevés a felkészült, bátor vitapartner, felszínesen látják az összefüggéseket. Növelni kell a KISZ vezetők elméleti, filozófiai felkészítését, ennek segítségével erősíteni vitakészségüket, politikai tájékozottságukat.

"A jövőben kellő segédanyag birtokában sokkal inkább az aktív vitára kell törekednünk, szemben az előadásokkal amelyeket passzív befogadóként hallgat végig a KISZ-tagság" /1976./

Kényszerítő erővel lép fel egy csoportdinamikai megállapítás ennél a gondolatmenetnél. Ime:

"Az egyetemi oktatásban és szakmai továbbképzésben szerzett tapasztalatok, világosan megmutatják, hogy az előadás nemcsak hogy kevés, valóban beépíthető tudást közvetít, hanem a személyiség fejlődésében is jelentős hiányossággal jár, ami nem utolsósorban veszélyes politikai következményeket is maga után von." /Brocher, 1975./

- Negatív jelenség még a kívülről kritizáló hallgatók magatartása, és a felszínes "mozgalmár" hallgatók élre kerülése az alapszervezetekben. Fontos, hogy a tartalmas, a közösség előtt tekintéllyel rendelkező hallgatókat válasszák be a vezetőségbe, és ezeknek aktív támogatást nyújtson a tagság. A párttagjelöltek ajánlója is az alapszervezet legyen.

- Megállapítható, hogy 4-5 év óta kb. 6-700 hallgató, a főiskolások 50 %-a végez állandó szakmai- társadalmi munkát. Sok jelöltnél nem a tanulás, csak a diploma megszerzése a cél. Finomítani kell a tanszéki képviselők munkáját, a tanácsba delegált hallgatók visszajelző tevékenységét. Emelni kell a kollégiumi alapközösségek munkáját, jobb kapcsolatot kell kiépíteni a pártpatrónusokkal.

- Az eddigi eredményeket fémjelzi az 1974-ben megszerzett Kiváló Kollégiumi cím, az Aranykoszorus Klub cím és a KISZ-szervezet két alkalommal elnyert KISZ KB Vörös Vándorzászlaja.

Az 1973/74-es tanévben én is egy új alapszervezet: a magyar-ének szakosok patronáló tanára lettem. Csoportom tagjai már ilyen "bevezetéssel" lettek a főiskola hallgatói, - a gyakorlatban ez annyira bevált, hogy csak a legnagyobb elismeréssel tudok szólni róla. Előző alapszervezeteimnél rendszerint fél évig tartott amíg az egyének írásbeli anyagát egyeztettem a valósággal, mivel a realitás helyett sok esetben a főiskolára való bejutás vágya, illetve ennek elősegítése vezette a jellemzések íróinak tollát. Most a szeniorokkal való elbeszélgetés után már nagyjából a valóságnak megfelelő kép alakult ki róluk, amelyet még tovább finomított a hallgatókkal való egyéni beszélgetés. E módszerrel lényegesen megrövi-

dült az akcióképes vezetőség, a szervezőképes KISZ titkár személyének a kiválasztása. A hallgatók többsége őszintén csodálkozott, hogy a főiskolán ilyen intenzív KISZ életet talált. Előző alapszervezetem gyakorlatához hasonlóan megkezdtük az egyéni vállalások rendszerének kidolgozását, amelynek első félévben a csoport felét /12 fő/ sikerült megnyernünk.

A KISZ 1974 áprilisi határozata nyomán az új tanévben minden tag bekapcsolódott az egyéni feladatvállalásokba. /Fő munkaterületünk különböző középiskolás kollégiumok kulturális patronálása lett. A szervezésben a város népművelői és kultúrház igazgatói voltak segítségünkre. A tanév során 8-10 alkalommal irodalmi-zenei műsort adtak az alapszervezet tagjai és vendéghallgatók a kollégiumok diákjainak./

A mozgalmi évet záró márciusi taggyűlést többórás előkészítő munka előzte meg. A vezetőség előterjesztése alapján a 24 főből álló alapszerv 6 tagot tanácsolt el egy évre a KISZ-szervezetből. Ezen a viharos, de nagyon hasznos taggyűlésen derült ki, hogy a formális működés helyett valóban elérkezett az egyéni felelős cselekvés ideje.

Az előző félévben mind tanulmányi mind mozgalmi téren "jó" rendűen induló és nagy reményekre jogosító kollektíva fejlődése a 2.félévben olyan léket kapott, olyan szakadékba zuhant, amelyhez foghatót eddigi pályafutásom során még nem tapasztaltam.

1974 tavaszán a különböző művészeti együttesek /3 ének-kar és zenekar/ felkészülése és különböző időpontban való utaztatása a munkafegyelem teljes lazulását, a csoport többségének egy- vagy több tárgyból való krónikus bukását, a tanulmányi eredmény állandó csökkenését vonta maga után. Ez a

helyzet a városi énekkarokba, a színházi kórusba és egyéb helyekre való kijárással az évek során egyre rosszabbodott. A vezetőség egysége felbomlott. A nagyhangú "mozgalmárok"-kal szemben, akik stréber "pedálozásnak" minősítettek mindenféle tanulást, a szorgalmas, de szerényebb hallgatók passzivitásba vonultak. A KISZ titkárt, - tipikus jelenség - aki fellépett a visszahúzó erők ellen, bűnbaknak kiáltották ki és leváltották. Sem a tanszék, - mert nem érezte feladatának, - sem az akkor kialakulóban lévő vertikális szervezet támogatást nem nyújtott, nem lépett fel a képzési cél megvalósítását is veszélyeztető jelenség ellen. A közösség széthullott, mielőtt hatóképes lett volna. Kiváló személyiségek szakmai - művészi szempontból nagy sikereket értek el, de a minden szempontból megfelelő új KISZ-titkár és vezetősége már csak a formális feladatoknak tudtak eleget tenni. A legmagasabb szociometriai státussal rendelkező "mozgalmárunk" eredeti első félévi jeles eredményét meghazudtolva még a IV. évfolyamon is több tárgyból megbukott, párttag hallgatónk pedig az egész alapszervezet részéről teljes rokonszenvi elutasításban részesült.

Saját szerepem is rendkívül negatív volt ebben a folyamatban. A hanyatlás láttán egyre erősebb követelésekkel léptem fel, de a vezetőség egysége híján ezt nem tudtam elfogadtatni. A konfliktusok élezésében igyekeztem a csoport és a kollegák lelkiismeretét felébreszteni, ez azonban csak néhány hallgatót rázott fel passzivitásából. A "mozgalmárok" jelentései nyomán a pártvezetőség beszámoltatott és elmarasztalt túlzott beavatkozásomért. Ettől kezdve a konfliktusok elkerülésére törekedtem, a pályájukra lelkiismeretesen készülő hallgatókkal való foglalkozást tekintettem feladatomnak.

Ezek az évek serkentettek önvizsgálatra, önkritikára, olyan elméletek és gyakorlatok keresésére, amelyek feltehetőleg a jövőben elkerülhetővé teszik hasonló helyzetek kialakulását.

3.2. A patronáló tanári munka értékelése és ellenőrzése

Dolgozatom előző fejezeteiben már részletesen ismertettem azokat az elvárásokat, amelyet a társadalom, az állami- és pártvezetés, a KISZ, a tanszék a párt patronáló tanárokkal szemben elméletben és gyakorlatban támaszt.

Egyetlen dokumentum sem feledkezett meg pontosan körvonalazni e munka irányításának, ellenőrzésének módját, a beszámoltatás különböző alkalmait és formáit.

Számtalan fórum vitatkozik azon, hogy ez párt vagy állami feladat, vagy mindkettő, - hogy kötelező nevelőmunka vagy társadalmi elfoglaltság, - hogy megbízatás vagy választás alapján működjön.

Kidolgozták követelményrendszerét, kijelölték módszereit, szabályozták hatáskörét és felelőssé tették az alapszervezet fejlődéséért.

Most már a nemzetközi és hazai helyzet és irodalom ismerete alapján összehasonlításokat is lehet tenni, tanulságokat levonni e munkaterülettel kapcsolatban.

Egy dologról azonban - kevés kivétellel - minden fórum megfeledkezett, vagy legalábbis nem mutatott kifejezett érdeklődést az elmélet és gyakorlat fejlesztése, finomítása iránt.

Ez az egy terület - meglepő módon - a patronáló munka értékelésének lehetőségei, módjai, eszközei.

Azért írom, hogy "meglepő módon", mert amikor egy tanár órát vagy előadást tart, cikket, könyvet ír, hangversenyen lép fel vagy edzői tiszttel tölt be, egészen természetes módon veszi fel vagy adják át az elvégzett munkáért járó fizetést vagy honoráriumot, - és ezen senki sem csodálkozik. Sokszor nem is végeznek minőségi értékelést az elvégzett munkával kapcsolatban, hanem tényszerűen tudomásul veszik a megtartott órák, a megírt oldalak számát vagy a csapat kudarcát az edzői munka ellenére is - és kifizetik a járandóságot.

A patronáló munkával kapcsolatban azonban a legtöbb helyen fel sem merült a reális kontroll és az árnyalt értékelés kidolgozása, megvalósítása.

Erre utal Szendrey István /1969./ is, amikor az egyetemi patronáló munkáról megállapítja: "Érdemesebb letenni egy dolgot az asztalra, mint egy 10-15 fős csoporttal órákat, napokat egyénileg foglalkozni."

Valóban, ha nincs arra lehetőség, hogy viszonylag reálisan le tudjuk mérni egy alapszervezet fejlődésében a patronáló tanár szerepét, a befektetett energiát, akkor - negatív értelemben - azokat jutalmazzuk, akik ezt a munkát "az értékelésnek megfelelően" végzik: vagyis sehogyan. Ugyanakkor nevetségessé tesszük azokat, akik ennek ellenére lelkiismeretesen teljesítették vállalatukat. Az ilyen "értékelés" egyre rosszabb eredményeket szül, - ezen az elvárások fokozásával, a mérce magasabbra emelésével nem lehet segíteni.

Figyelembe kell venni azt is, hogy ezt a munkát általában

a fiatal oktatók végzik. Mivel ez az elfoglaltság rendkívül idő- és munkaigényes, így a lelkiismeretes oktatóknak kevés idejük marad a szakmai megbecsülést és jövedelmet biztosító tudományos kutató, - és a szerződéses munkákra.

Ha olyan oktatók válnak patronálóvá, akik nem szívesen végzik ezt a munkát, nincs kellő nevelői érzékük, nem érdekli őket a hallgatók fejlődése, nincs idejük a számukra, nincs kellő politikai érettségük, pedagógiai felkészültségük, akkor többet árthatnak mint használhatnak a nevelés ügyének.

A patrónusi megbízásnak megtisztelő jellegűnek kell lennie. Meg kell akadályozni annak a közvéleménynek a kialakulását, hogy csak az kap megbízást csoportpatronálásra, aki igényesebb feladatok végzésére nem alkalmas. Vállaljanak részt a legtekintélyesebb oktatók is e feladatokból, vonják be csoportjukat kutató és gyakorlati munkájukba.

Azoknak a patrónusoknak, akik az elvárásoknak megfelelően, sőt azon túl is szívvel-lélekkel végzik e munkát természetes kívánsága és igénye, hogy - megfelelő ellenőrzés után - pedagógiai elismerésben, erkölcsi- anyagi megbecsülésben részesüljenek.

Ez kifejeződhet - többek között óraszám - kedvezményrel, pályázat benyújtásában, célprémium kiírásában, /létszámkorlátozás nélkül/, a jutalmazás különböző módozataiban.

A berlini Közgazdasági Főiskolán működő "Mentor" tevékenységét az intézetek munkabeosztásának tervezésekor havi norma szerint az I.évfolyamon 65 órában, a II.évfolyamon 30 órában, a III.évfolyamon 30 órában veszik figyelembe. A mentor-munkát az oktatási tevékenységgel azonosként értékelik.

A kurátoroknál, mint már említettem évi 100 óra számítható be erre a tevékenységre. A budapesti Külkereskedelmi Főiskolán a csoportpatrónusi nevelőmunka elismerésének pályázati rendszere alakult ki. Az a patrónus, aki úgy érzi, hogy megbízatásának kielégítő színvonalon tett eleget, munkabeszámoló benyújtása alapján pályázhat 1.000.- Ft jutalomra. A jelentést kéttagu bizottság bírálja el és tesz javaslatot a jutalmazásra.

Ha a pályázat publikálásra is alkalmas az intézmény nevelőmunkájáról szóló tanulmányként külön is premizálható. A nevezett főiskolán 1968 óta 21 jutalmazott csoportpatrónusi pályamunka készült.

A pályázatokon keresztül az oktatók megismerik egymás munkáját, módszereit. A pedagógiai elismerésen kívül ez a tapasztalatcsere és a továbbképzés kiváló eszköze.

Az igazi nyertes és "jutalmazott" azonban a hallgatóság és a főiskola, mert az ilyen foku emberi törődés, az idegrendszer egészét igénybevevő sokrétű és felelősségteljes munka forintokkal és szavakkal meg nem fizethető, ki nem fejezhető nevelői "értéktöbbletet" jelent.

A valóságnak megfelelő, igényes értékelés alapja a körültekintő és tárgyilagos ellenőrzés. Számos felsőoktatási intézmény gyakorlata szerint ez két csatornán keresztül történhet.

Elsősorban a tanszékek hivatottak erre. Az oktatók munkáját, így nevelőmunkáját is a tanszékvezető irányítja és ellenőrzi. Ehhez az szükséges, hogy figyelemmel kísérje az oktató ~~patron~~áló tevékenységét, ellássa tanácsaival és rend-

szeresen beszámoltassa tapasztalatairól. Minden félévben egy-két patrónus tanszéki értekezleten számol be tevékenyége eredményeiről, problémáiról. Az ellenőrzésekhez segítséget nyújt a csoportról készült zárójellemzések szinvonala, - a csoport részvétele szakmai - művészeti tevékenységben, társadalmi munkában, - a munkás-paraszt hallgatók fejlődése stb.

A tanszékvezetőknek az oktatók munkájának értékelésekor, - minősítés, jutalmazás, kitüntetés, előléptetés, - messze-menően szem előtt kell tartaniuk és hangsúlyozniuk az illető patronáló tanári teljesítményeit.

A csoportpatrónusi rendszer irányítója és koordinálója - szintén az általános gyakorlat szerint - a nevelési bizottság, a következő felépítés alapján.

A csoportpatrónus oktatókat évfolyamonként /ill. szakonként/ célszerű összefogni egy közülük kiválasztott évfolyamfelelős megbízásával. Pontos információközvetítő és koordináló szerepet tölt be, kapcsolatot tart a csoport-patrónusok, a nevelési bizottság, és az évfolyam KISZ vezetőségével. Tanácsal, tájékoztatással, útmutatással, visszajelzéssel szolgál a három pólusnak, - a legfelkészültebb csoport -patrónusok közül ajánlatos kiválasztani.

A neveléssel foglalkozó bizottságok között legjelentősebb a szűkebb értelemben vett "nevelési bizottság", amelynek feladata elsősorban a csoportpatrónusi rendszer irányítása és ellenőrzése az évfolyamfelelősökön keresztül, valamint az oktatók, pedagógiai-pszichológiai irányú továbbképzése.

Az ilyen funkciójú nevelési bizottság elnöke az intézmény nevelőmunka terén legkompetensebb vezetője, tagjai az évfolyamfelelős oktatók, más ide kapcsolt nevelési feladatok

megbízott felelősei, a párt- és a KISZ-szervezet delegált képviselői.

Az ellenőrzés leginkább alkalmazható módja a beszámoltatás. Ez a tanszékvezetők feladata. A nevelési bizottság is kérhet éves, féléves írásbeli beszámolót a patrónusoktól, a KISZ-titkároktól és véleményezést a KISZ VB-től. Ez legegyszerűbben kérdőívek segítségével történhet, amelyek anyagát az évfolyamfelelősök összesítik, értékelik és a nevelési bizottságokban ismertetik.

Ez az ellenőrzési mód kiegészítve a patrónusok pályázati rendszerével az ellenőrzés megoldásának egyik legeredményesebb gyakorlata.

A Pécsi Tanárképző Főiskolának az eddig vázolt általánosnak tekinthető gyakorlattal szemben - néhány azonos vonást kivéve - az említettől eltérő ellenőrző - értékelő módszere alakult ki. Ez a megelőző, 1962-72-es időszak gyakorlatából - úgy érzem - törvényszerűen következett.

A tanácsadó tanári munka irányítása és ellenőrzése, - ahogy azt az előző fejezetekben láthattuk, az oktatói KISZ-alapszervezet feladata volt. 1973-ban ezt a szerepet a párt-szervezet vette át, szintén ismertetett okokból. Az évfolyamfelelősök helyett a párt humán és reál alapszervezetének ifjúságfelelősei fogják össze a párt patronáló tanárokat. Szakpárok alapján elosztva hozzájuk tartoznak a pártonkívüli patronálók is. Ők tartják a kapcsolatot a KISZ- és pártvezetőséggel, a patronáló tanárokkal mind a négy évfolyamon. A beszámoltatás a párt különböző fórumain történik évente egyszer.

Ez azonban nem minden patrónust érint, kivéve az I.évfolyam-

lyam patronálóit. Továbbképzés, tapasztalatcsere szervezett formában nincs, - esetenként az időszerű feladatokról adott tájékoztatást a KISZ VB titkára, illetve az előző titkár, aki négy éve patronáló tanár.

Az azonosság az általános és a helyi megoldás között főképpen a tanszékvezető szerepének vonatkozásában van. Én legálábbis a saját tanszékemen ezt tapasztaltam. A patronáló munka állandó figyelemmel kísérése, problémákkal törődés, beszámoltatás, a munka értékelése az ismertetett gyakorlathoz hasonló.

A legnehezebb helyzetben a párt ifjúságfelelősei voltak, mivel 30-35 főből álló patronáló tanári szervezetet kellett átfogniuk, ellenőrizniük, értékelniük. Nehézségeikhez képest rendkívül precíz, lelkiismeretes, bár kimerítő munkát végeztek. A vertikális rendszer bevezetésével szerepüket a csúcspatronáló tanárok /12/ vették át.

Az ellenőrzést szolgáló, értékelést segítő, - és az eddigi megállapításokat számokban illetve százalékban is tükröző kérdőíves felmérést végeztem az 1973/74-es tanév második felében. A patronáló tanári beszámolóhoz 60 kollegám nyújtott értékelhető adatokat. A felmérés végzése során kialakult beszélgetésekben sokan adtak kiváló javaslatokat, tettek kritikai megjegyzéseket, egészítették ki az ismerv-változatokat saját gyakorlatukból.

A kérdések többsége alternatív és zárt, néhány esetben nyílt - a könnyebb kvantifikálás érdekében. A felmérés egy változat, egy minta más, - lehet, hogy jobb megoldásokhoz képest, de ilyen kérdőív alkalmazásával is sok következtetést lehet levonni, javaslatot lehet tenni az ellenőrzés - értékelés vonatkozásában.

Csoportpatronusi beszámoló

/Az 1973/74-es tanév/

A hallgatók létszáma: 1.450 fő

Párt patronáló tanárok		információt	
		adott	nem adott
Társtud.alapsz.	35 fő	34	1
Term.tud.alapsz.	29 fő	26	3
Összesen:	64 fő	60 fő	4 fő

/A 4 fő arányosan oszlik meg az évfolyamokon, nem számottevő/

Patronáló tanárok	I	II.	III.	IV.
Megoszlása évfolyamonként	25 %	22 %	33 %	20 %

A kérdések részben a patronáló tanárok helyzetével

/A - 16-20. pont/ részben munkájával /B - 1-15.pont/ foglalkoznak. /4.sz.melléklet/

A

Helyzetük felmérésével kapcsolatban elsősorban arra kerestem választ, hogy hány éve végzik ezt a munkát, hányan érzik önként vállalt feladatnak, hányan rájuk erőszakolt munkának, és "is-is" alapon- megbízásnak.

/L. 4.sz.melléklet/

16/a - 60 főből szívesen végzi patronáló munkáját 56 fő - 90 %

Év	fő	%
1 - 4	31	51
5 - 8	14	23
9 - 14	15	26

Módja	fő	%
önként	18	30
megbízás	40	67
kijelölés	2	3

Tekintettel arra, hogy a kérdőív a pontosabb válaszok reményében névvel - aláírással ellátott, így némi "szépítés"-sel kell számolnunk.

Ha igaz az, hogy a 60 főből csak 4 fő nem végzi szívesen ezt a munkát, ebből is csak kettő a valóban "ellenálló", akkor a helyzet igazán kielégítő. Feltűnően sok a "kezdő" patronálók száma, - segítségük, továbbképzésük egyik legfontosabb gondja lehet a vezetőségnek. Szükségesnek tartják-e és milyen téren?

Erre válaszol a 19. kérdés.

16/a - 60 főből szükségesnek tartja a továbbképzést

49 fő - 81 %

Fajtái:	fő	%
Tapasztalatcsere	35	41
vezetéselmélet	18	22
politikai	14	17
ideológiai	9	11
lélektani	5	6
pedagógiai	3	3

/Egy-egy tanár több területet is megjelölt./

Két kérdés a kialakult "légkört" próbálja "letapogatni". Kiegészítik egymást - egyik a saját helyzetéről, másik a "felettes" szervekről alkotott véleményre kíváncsi. /Ismét fennáll a szépítés veszélye!/
17. - Megfelelőnek tartja jogainak és kötelességeinek, felelősségének és megbecsülésének arányát:

60 fő	fő	%
igen	37	61
nem	23	39

Az "elégedetlen" 39 % felrója, hogy túl sok más elfoglaltság van, hogy elismerés helyett csak felelősségrevonás, számonkérés, beszámoltatás van, hogy a jogokat és kötelességeket "közös szintre" kellene hozni, hogy a kötelességeket "pontosítani" kellene, a megbecsülést fokozni és hogy a hallgatók mulasztásait ne a patrónus számlájára írják.

A "felettes" szerveket már kevesebben merik bírálni, mint a személytelen "helyzetet". Ebben a pontban a "szépítés" kifejezetten tetten érhető.

18. - Felettes szerveinek értékelését a patrónusi munkával kapcsolatban a 60 főből nem tartja megfelelőnek 15 fő - 25 %. Az előző 23 fő "elégedetlenből" tehát maradt összesen 15 fő, aki ezt is bevallja.

Milyen téren várnak javulást?

Kivánságok	fő	%
erkölcsi elismerés	15	30
anyagi elismerés	13	26
célprémium	11	22
önkéntesség	7	14
óraszámcsökk.	4	8

- 48 % tehát kifejezetten anyagi ösztönzésre "vár",
- 30 % szakmai megbecsüléssel együtt kívánja ugyanezt, /mivel több tényezőt lehetett választani/
- Elenyésző a megbízással szemben állók száma /7 fő/, bár itt "indirekt módon" a 16-os kérdésben feltűnt "ellenálló" 4 fő már 7-re gyarapodott.
- óraszámcsökkentést összesen 4 fő kérne, a jelenlegi helyzetben, azt hiszem, a kollegákkal szemben a legnagyobb "erkölcstelenség" lenne az órák átadása.

20.- Arra a kérdésre, hogy a közösség kialakulása szempontjából milyen létszámú csoportot tart ideálisnak, a következő választ kaptam:

Létszám	fő	%	Összesen %
10 - 15	17	28	80
16 - 20	31	52	
21 - 25	10	16	20
25 fölött	2	4	

Az 1973-ban kiadott: "Az I. éves hallgatók bevezetése a főiskolai életbe" c. anyagban ezt olvashatjuk:

3/b. Az alapszervezetek létszáma 20 - 36 fő között mozoghat. Kivételes esetekben 12 fős csoport is alkothat alapszervezetet./!//

- A szeniorok viszont 10 - 12 fő mellé vannak beosztva.
- Egyetlen patronáló írta azt, hogy a létszámnak "nincs jelentősége". A 80 % tisztában van a kritikus határon felüli létszám káros hatásával és 10-15-ös létszám optimális voltával különösen az egyéni törődést igénylő felsőoktatásban.

B.

A következő kérdések a patrónusok munkáját próbálták "lefényképezni". -

- Itt célszerű a 13-as kérdés elemzésével kezdeni, ebben ugyanis kiderül, hogy a patrónusok milyen szervektől kaptak, valamint honnan várnak munkájukhoz több segítséget.

13.

Szervezet	Kapott		többet vár	
	fő	%	fő	%
Pártszervezettől	49	82	11	18
<u>Nevelési Biz-tól</u>	10	17	<u>50</u>	<u>83</u>
Tanszékvezetőktől	56	93	4	7

Fenti kép a gyakorlatból természetesen adódik, javításra igen, de magyarázatra nem szorul.

- Mielőtt a további kérdéseket elemezném, szeretnék egy előző évben végzett reprezentatív felméréséből vett adatsort beilleszteni.

- Arra a kérdésemre, hogy a hallgatóság szükségesnek

tartja-e a munkájában a patrónus részvételét, a következő válaszok érkeztek:

%-ban kifejezve:

Évfolyam	I.	II.	III.	IV.	Átlag
igen	64	63	48	33	52 %
nem	36	37	52	67	48 %

- Arra, hogy milyen téren igényli a csoport a patrónusi segítséget ezt írják:

7.- Hallgatók válasza /19/

Patrónusok válasza /7/

Fajtái:	Átlag %	Átlag %
Ötletadás	21	30
előkészítés	20	12
szervezés	17	14
kivitelezés	11	11
ellenőrzés	13	16
értékelés	18	17

A hallgatók több segítséget várnak az előkészítő, szervező munkában, azonosak az elvárások a kivitelezés, megvalósítás és az értékelés területén: - az "ötlettermés" és ellenőrzés vonalán szeretnének jobban önállósulni.

A kérdések egy része a hallgatók megismerésének problémája köré csoportosul. /14-15/

Milyen módon /módokon/ ismerte meg a patrónus hallgatóit? - erre válaszol a következő táblázat: /több tényezőt is vál./

14. - /60 főhöz viszonyítva/

Megismerés módja	fő	%
Oktatási órán	36	16
KISZ gyűlésen	43	20
csoportrendezvényen	33	14
egyéni beszélgetés	41	18
szociometriai felm.	3	2
személyi anyag elolv.	27	12
szeniori beszámoló	14	7
vezetőség információja	26	11

A szociometria technikája még ismeretlen, noha használata könnyen megtanulható és információi igen értékesek. Sajnálatos, hogy hallgatóik személyi anyagával az oktatók több mint a fele nem ismerkedett meg és hogy szintén alig több mint fele tanítja csak alapszervezetét.

15/b - Arra a kérdésre, hogy készített-e írásbeli feljegyzéseket hallgatóiról a 60-ból 47 fő /78 %/ felelt igennel.

15/a - Patrónusi tapasztalatait azonban csak 5 fő - /18 %/ publikálta.

/Felsőoktatási Szemle, Dunántúli Napló/

Mivel 15 fő már több mint 10 éve foglalkozik csoportokkal, bőséges tapasztalati anyag gyűlhetett fel, amely pályázat kiírása vagy egyéb ösztönzés hatására további publikációk írására készíthetné a kollégákat.

A hallgatók megismerésének egyik leghatékonyabb eszköze a kirándulás.

10. - A 60 patrónus közül 37 volt csoportjával kirándulni.

Idő szerinti megoszlás:

Napok száma	1	2	3	4	7
Alapszervek száma	18	8	3	3	5

Ha meggondoljuk, hogy az egy napos kirándulások többnyire csak egy mecseki sétát, esetleg "pincenézést" jelentenek, akkor igazi kirándulásról a csoportok alig egyharmadánál beszélhetünk, ami nagyon sajnálatos jelenség. Lehetséges, hogy ezen az ajándék autóbusz fog segíteni a jövőben? Reméljük!

- Jóval szélesebb azoknak a tanároknak a köre, akik valamilyen kultúrális rendezvényen hallgatóival együtt vett részt:

11. -

Fajtái:	fő	60 fő 100 %	
irodalmi est	22	36	/Egy oktató többet is megje- lölhetett/
színházi előadás	18	30	
szakest	13	22	
hangverseny	7	12	
fesztivál	6	10	
előadás	6	10	
filmvetítés	5	8	

- A hallgatók megismerésének mélységét mérték azok a kérdések, amelyek az alapszervezetekben élő hátrányos helyzetű, kiemelkedő tehetségű és a tanulmányi munkájukban lemaradó hallgatókkal foglalkoztak.

1/a - A hátrányos helyzetből indult vagy abban élő problema-
tikus hallgatók száma:

Évfolyam	I.	II.	III.	IV.
Hallgatók száma	64 fő	75 fő	71 fő	37 fő

A hátrányos helyzetűeket a patronálók a következő té-
nyekben látják:

1/b -

Kiváltó tényezők:	fő
alacsony jövedelem	38
csonka család	35
fizikai származás	21
alkoholizmus	7
elhanyagolt nevelés	5

Az okok között sze-
repelt még:
gyenge középiskola
szülők betegsége
idegrendszeri labi-
lítás
bejárás vidékről
családi gondok
/gyermek/

A hátrányos helyzet felszámolását a következő módok al-
kalmazásával próbálják elérni:

1/c -

Segítség módjai	oktató/fő
fokozott egyéni törődés	35
anyagi helyzet javítása	39
szakmai fogl.- tanulópair	13

2.- Tanulmányai iránt kiemelkedő érdeklődést

441 hallgató mutat.

Ebből:

	fő	%
Fizikai származásu	167	41

A tárgyak megoszlása e tekintetben:

2/a -

Tárgyak:	Fő	%
Világnézeti t.	68	15
Pedagógiai	88	20
Szaktárgyak	248	56
Gyakorlati tanítás /III-IV./	37	9

Az utolsó esetben a 9 % viszonylag nem alacsony, mert csak az utolsó két évfolyamon fordul elő ez a tevékenységi forma /a III.éven 10 %-os a IV.éven 24 %-os az arány./

A szaktárgyak az első három évfolyamon kiemelkedő jelentőségűek, a IV.évfolyamon nagyon egészséges módon, a tanítások irányában "tolódik el" a figyelem.

A pedagógiai tárgyak iránt különösen a II.évfolyamon nagy az érdeklődés /28 %/.

A világnézeti tárgyak esetében az I.évfolyamtól csökken az érdeklődés. /18 % - 19 % - 11 % - 14 %/ Kiemelkedő az érdektelenség a III.évfolyamon. /11 %/

- Fenti jelenségek okát - különösen a két utóbbi esetben érdemes lenne további vizsgálat tárgyává tenni!

A fokozott érdeklődés realizálásáról, eredményeiről tudósít a 4. és 5. kérdés.

Az alapsz-ben:	fő	%
TDK-ban részt- vesz	276=100	
ODK-n díjat nyert	36	13
Fizikai szárm.	142	51

Az alapsz-ben	fő	%
Szakkörben dolgozik	446 = 100	
helyezést ért el	71	15
fizikai szárm.	176	39

Ugy tűnik, hogy a fizikai származásuak hamarabb "ledolgozzák" hátrányukat a szellemi munka területén, mint a sok éves előtanulmányokat, gyakorlást, automatizált készségeket kívánó tárgyakban. /Ének, rajz, testnevelés, - Helikon, Spartakiád/. Így fordulhat elő, hogy a TDK nagyon szép 51 %-val szemben a szakkörök tevékenységében csak 39 %-ban vesznek részt.

A kiemelkedő munkát végző hallgatókkal szemben a tanulmányaikban lemaradók számára és ennek feltehető okaira kérdezett rá a 3-as kérdés.

3. -

Évfolyam	I	II	III	IV.	Össz:	%
Eredménytelen	24	48	20	8	100	= 100

- Ime: a sokat emlegetett problematikus II.évfolyam itt is kiemelkedő "bizonyítékkal" szolgál. Az eredménytelen hallgatóknak csaknem a fele itt található, közülük kerül ki a legtöbb évfolyamismétlő vagy lemorzsolódó.

- Fenti tényezők miatt a II.évfolyam különleges vizsgálata feltétlen indokolt lenne. /Objektív és szubjektív nehézségek felderítése, kiküszöbölésük módjai./

Az előidéző okok a következők:

a/a -

Tényezők	fő	%
Laza munkafegyelem	36	36
betegség	21	21
gyenge előképzettség	14	14
családi ok	24	24
egyéb	5	5

Ha az évfolyamok - itt a terjedelem miatt nem közölt - arányait hasonlítjuk össze, ismét az ominózus II.évfolyam "magaslik ki" minden ismérvváltozat tekintetében. A laza munkafegyelem a többi évfolyamhoz viszonyítva megsokszorozódik /10 %/

Legmagasabb a megbetegedések száma: 8 %.

A legtöbb probléma a gyenge előképzettségből, illetve családi okból adódik. /10 % - 12 %/. - Érdemes lenne megvizsgálni, hogy a betegségek között milyen mértékű a kifáradásos neurózis aránya, amely főleg vizsgaidőszakban a kimerülés miatt következik be.

Az utolsó három kérdés az eszmei-politikai és a hivatástudatra nevelés igen fontos problémáakörével foglalkozik.

A 8-as kérdés arról tájékoztat, hogy hány alkalommal foglalkoztak az alapszervezetek politikai-világnézeti-erkölcsi problémákkal, témákkal

Az elmúlt tanévben a 60 alapszervezetben

összesen 211 alkalommal / = 100 %/

8.-

Évfolyamok	I.	II.	III.	IV.	Össz.
Alkalmak száma	58	44	74	35	211
Alkalmak %-a	27	21	35	17	100

Kiemelkedik az I. és III. évfolyam, - a II. évfolyam itt is lemarad, különösen ha figyelembe vesszük, hogy negyedéven a tanítási gyakorlatok, a szakdolgozattal kapcsolatos tennivalók stb. miatt az alapszervezeti munka lehetősége csökken.

- A 9. kérdésre adott válaszokból megtudjuk, hogy a patronáló tanár mit tett csoportja szakmai hivatástudatának erősítése érdekében

9.-

Szervezett formák	csoport	%
Tanulmányi kirándulás	30	27
szakmai rendezvények	30	27
szakmai társadalmi munka	29	26
tanítási órákon hospitálás	20	20

Az évfolyamok közötti összehasonlításból ismét az derül ki, hogy a legaktívabb kivétel nélkül minden területen a III. évfolyam, - ugyanezt ellentétes előjellel, szintén minden formában a II. évről mondhatjuk el. A IV. év a már említett okok miatt ismét kivételt képez.

Az elemzés utolsó kérdése a fenti tevékenységek közül a legfontosabbra, a szakmai társadalmi munka alkalmaira és fajtáira kérdez rá.

A 60 patronáló oktató közül alapszervezetében szakmai-társadalmi munkát szervezett: 55 fő = 92 %

6. -

Évfolyam	I	II.	III.	IV.	Összesen
résztvevők száma	280	198	244	118	840
résztvevők %-a	33	24	29	14	100

A már említett előző évi reprezentatív felmérésben - nagyjából azonos hallgatói létszám mellett és a főiskola 1973 márciusában tartott tanácsülésén elhangzott beszámoló adatai alapján - a következő megállapítást tettem: a főiskolán tanuló 1400 hallgató közül összesen 500 fő /36 %/ végzett társadalmi- közéleti tevékenységet. Ez az arány rendkívül rossz; a hallgatóknak csak kb. egyharmada vett részt ilyen tevékenységben. Hasonlítsuk össze ezt a felmérés adataival:

Tanév	1972/73	1973/74
hallgatói létszám	1400 fő	1450 fő
szakmai társadalmi munkát végzett	500 fő	840 fő
%	36 %	60 %

Ez az eredmény, - a részletesen és őszintén feltárt problémák és nehézségek mellett, azt hiszem egyértelműen önmagáért beszél. A különböző beszámolókból láthattuk, hogy ez a szám azóta sem emelkedett, inkább bizonyos csökkenés tapasztalható /1976./

A kérdőíven szereplő 20 kérdés közül 19 hasznos adatokat szolgáltatott a dolgozat számára. Egy kérdés feldolgozásától, ill. közlésétől eltekintek /12.pont/ mivel az ösztöndíjak, kollégiumi elhelyezések biztosításának, a jellemzések elkészítésének kritériumai és módjai központilag pontosan szabályozottak, kidolgozottak.

3.3. A párt patronáló tevékenység fejlesztésének lehetőségei és feltételei

A nevelési folyamat bipoláris jellegét, az egyes pólusok jellemzőit és a közöttük lévő kölcsönhatásban betöltött szerepüket - felkészültségem és lehetőségeim meghatározott keretei között - dolgozatomban bemutattam.

A téma sokrétűségének, terjedelmes voltának tudatában és mivel ismétlésekbe sem szeretek bocsátkozni - összegezésre nem, csak néhány lényegesnek tűnő gondolat exponálására vállalkozom.

Az eddigi gyakorlat ismeretében a nevelés témakörének elméleti oldaláról indulok ki. A felsőoktatási rendszer - elmélet jelentőségéről szeretnék néhány megállapítást tenni. Ez a lassan külön tudományaggá váló elmélet ma már világszerre a pedagógia segítségére siet a nevelési folyamatok, intézménystruktúrák, modellek rendszertani osztályozásával, majd ennek segítségével a gyakorlat szervezettebb, észszerűbb irányításának felépítésével.

Az általunk is tanulmányozott Coombs-könyv e rendszer-elemzés egyik polgári tudományosságon alapuló megoldását mutatja be. Marxista pedagógiai alkalmazásával a szovjet Koroljov, Arszenyev és Danyilov akadémikusok és Kuzmina professzornő próbálkozott. Lehetségesnek tartják nemcsak a képzés, de a szélesebb értelemben vett nevelés területén is a pályacéloknak megfelelő programozottságot, lépcsőzetes tervezést, a képzésen kívüli időszakok befolyásolását, indirekt pedagógiai vezérlését. /Széchy, 1972./

A szovjet felsőoktatási nevelési minta-program, - melyeket az egyes intézménytípusok saját képzési céljaiknak és igényeiknek megfelelően módosítanak, - nagy figyelmet fordít a társadalmi fejlődés előrejelzett elvárásaira, a terhelés arányosságára, az eszmei-politikai-erkölcsi nevelés és szakmai készségek fejlesztése szempontjából is valamennyi tényező összehangolt integrálására.

A nevelőmunka szervezése és irányításának megoldása az általános hazai helyzethez viszonyítva, de - jelen esetben - saját főiskolám gyakorlatát kivéve, eltérő vonásokat mutat. A tanulmányi feladatok állami-oktatási szervezése és irányítása mellett az általános nevelési feladatok megoldásában sokkal nagyobb szerepe van a mozgalmi jellegnek, a pártszervezetek és a Komszomol-szervezetek társadalmi, kulturális, sport, önképző és egyéb tanszékek öntevékeny, de pedagógiaiilag, távlataiban is nagyon átgondolt, megtervezett és összehangolt munkájának. A patronáló kurátori rendszer közös párt- és állami megbízáson alapszik, - módszerét tekintve erősen mozgalmi jellegű.

Az éves oktatási munkatervvel együtt minden évben elkészül az intézmény konkrét nevelési terve is, mely magában foglalja a társadalmi szervezetek, nevelési intézmények, alapszervezetek éves munkaprogramját. Ezt a pártszervezet vezetésével az állami irányítás hagyja jóvá, teszi az egész oktató testület kötelező pedagógiai feladatává.

A nevelési munka fejlesztésének ma már elmaradhatatlan bázisai a felsőoktatási intézményekben sorra kiépülő pedagógiai laboratóriumok. Ezek segítik az intézet didaktikai, metodikai és egyéb pedagógiai korszerűsítési munkálatait. Rendsze-

res oktatás, - nevelés, - és ifjúságszociológiai vizsgálódásokat folytatnak, konkrét tanácsokat adnak az állami oktatási, a párt és Komszomol vezetés munkájához.

E laboratóriumokban néhány jól felkészült pedagógiai, pszichológiai, szociológiai szakember dolgozik, nem másodállásban, hanem függetlenített státusban, de munkájukban részt vesznek a különböző tanszékek tantárgypedagógusai is. E laboratórium körül épül ki a pedagógiai továbbképzés kabinetje is, feladatuk az oktatók rendszeres pedagógiai továbbképzése.

Hazai vonatkozásban is megmutatkoznak az új társadalmi elvárások kielégítését szolgáló törekvések. Számos felsőoktatási intézményben a tananyag és a nevelési program integrálását tűzték ki célul, ill. valósították meg. /Külkereskedelmi Főiskola, P.M. Műszaki Főiskola/ jelenleg ezen dolgozik a Comenius Tanítóképző Főiskola. Ezek a komplex nevelési tervek tartalmazzák - többek között - a főiskola képzési koncepcióját /ált.cél/, az oktatás nevelési funkcióként felfogott tervezését, az intézményi nevelési feladatokat, a tantárgyi programokat és a patronálási programot. Konkrétan felsorolják a megkívánt szakmai képességeket és a megvalósításukat biztosító speciális nevelési feladatokat.

Nem szükségtelen megjegyezni, hogy a nevelés területei közül a kultúra egy-egy tartományának elsajátítására utaló feladatok mellett napjainkban egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a pszichikus folyamatok fejlesztésére utaló feladatrendszer. A pszichikus folyamatok, tulajdonságok, képességek harmonikus fejlesztése hangsúlyozottá, nélkülözhetetlenné teszi a pszichológiával foglalkozó szakemberek intenzív bevonását

a Komplex Nevelési Tervek elkészítésébe.

A nevelési bizottságok létrehozásával olyan állandó operatív testület megalakulását szorgalmazták a felsőoktatás irányító szervei, amely az állami és pártvezetés mellett rendszeresen segít a hallgatók soraiban végbemenő különböző folyamatok elemzésében, a pedagógiai következtetések levonásában és a különböző nevelési szervek programjainak kidolgozásában, összehangolásában. Ez a testület vállalja magára a rendszeres pedagógiai továbbképzés gondját, - segíti, ellenőrzi a patronáló hálózatot. Olyan munkacsoport, amely kezdeményezője, serkentője és szakszerű segítője a felsőoktatási intézmény tervszerű, céltudatosan szervezett és integrált nevelőtevékenységének.

Az elvárásoknak megfelelően főiskolánk Nevelési Bizottsága folyamatosan foglalkozik a felsőoktatási nevelőmunka exponált területeivel, felméri és elemzi nevelési folyamat jelenségeit, folyamatát és azok finomításához, fejlesztéséhez értékes ajánlásokat ad. Így került sor az elmúlt évben pl. "A hallgatók világnézeti-politikai-erkölcsi arculatának jellemzői és fejlesztésének lehetőségei" c. téma feldolgozására vagy jelenleg "A tanszékek és a KISZ alapszervezetek együttműködése a főiskolai hallgatók nevelésében" c. felmérésre. Mivel e téma összegezése feladatomból volt, a megfelelő helyen visszatérek néhány tanulságára. A gyakorlat finomítását szolgáló elméleti munkája mellett nevelési bizottságunk értékes segítséget adhatna a jövőben a párt patronusok továbbképzésének tervezésében és szervezésében.

Hazánkban a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont lehetne a központi intézménye, bázisa az egyes felsőoktatási intézményekben patronáló munkát végző oktatók számára rendezett tanfolyamoknak. Az itt kiképzett patronálók azután saját intézményük nevelési bizottságai segítségével hasznosíthatnák ismereteiket, helyi kurzusok vezetésével adhatnák tovább tapasztalataikat.

A tanszékek nevelőmunkájával kapcsolatos elvárások fejlődése egészen különleges módon ment végbe. Ez a fejlődés szoros összefüggést mutat a tanár-hallgató viszony fejlődésével.

Az 50-es évek autokratikus vezetési stílusa, az "oktatóiskola", az aktív tanár és a passzív befogadó, reprodukáló szerepre ítélt diák, a fölé- és alárendelés egyirányú, merev viszonya lehetetlenné tette még a felsőoktatásban is - kevés kivételtől eltekintve - a baráti légkör, a munkatársi kapcsolat kialakulását. Az utasítás, az adminisztratív módszerek alkalmazása, az, hogy a csoportvezető tanárokat az állami vezetés végrehajtó eszközévé tették, hogy valósággal megakadályozták a hallgatóság érdekképviselőjének ellátásában, a fiatal, lelkes, mozgalmi munkához és stílushoz szokott oktatókat érthető elkeseredéssel töltötte el.

Az állami vezetés elvárásainak megfelelően a tanszékvezetők is inkább hivatali-vezető szerepükkel azonosultak, a tanszéki oktatómunka és az előírt követelmények megvalósítása képezte tevékenységük gerincét. Mivel csak a szabályok betartása volt a fontos, nem azok belátása, a tekintélyelvű egy-személyes vezetés nem motiválta, hanem gátolta a tanszéki kollektíva és közvélemény, a nevelőtestület kialakulását. Ezen a

kereten belül sem a nevelés alapfeltételét jelentő személyes kontaktus, sem az alapviszonyát jelentő közösségi viszony nem tudott kialakulni a nevelőtestület és a hallgatók csoportja, ill. a nevelők és hallgatók között.

Ez a helyzet az idősebb kollegáknak természetesenk tűnt, a fiatalok pedig nem sok eredménnyel próbálták megváltoztatni.

A pedagógus társadalom legkiválóbb elméleti és gyakorlati szakemberei már az 50-es évektől irói és tanári munkásságukkal szorgalmazták a közösségi nevelés, az újfajta tanár-diák viszony kialakulását. Hatásuk először az ifjúsági mozgalomban kezdett kibontakozni, a felsőoktatásba is ezen az úton áramlott be. Az "új pedagógiai mozgalom" hívei igyekeztek az állami-tanszéki kötelékektől megszabadulni, legalábbis a nevelőmunka területén. A tanácsadó tanári rendszer, az oktatói KISZ-szervezet erre alkalmas fórumnak bizonyult. Megindult az új, dinamikusabb, a hallgatók elvárásainak is megfelelőbb csoportélet. Különös módon ezt az új együttműködést nemcsak az autokrácia hívei bírálták, hanem a közösségi megmozdulásokban egyéni függetlenségük és érdekük veszélyeztetését látó hallgatók is. A mozgalom azonban életképes, a KISZ-szervezet együttműködve a pártszervezet állandóan erősödő támogatásával "meghódítja" az állami vezetés bizalmát és a tanszékvezetők nagy részét.

A tanszékek azonban még mindig ellenállnak. Mivel a patronáló munkát elsősorban párt feladatnak, valamint tudományos-művészi munkájukat, egyéni érdekeiket veszélyeztető "idővesztésnek" érzik, mivel meg vannak győződve arról, hogy ez a tevékenység hozza számukra a legkevesebb erkölcsi- anyagi meg-

becsülést, - így nem nagy örömmel tesznek eleget a patrónusi megbízásnak, a hallgatók nevelésében való hatékony közreműködésnek.

Főigazgatónk az új pedagógiai mozgalommal kapcsolatban így nyilatkozott:

"... azt várjuk ettől az "új mechanizmustól", hogy a tanszékek, amelyek az oktatómunkának az alapsejtjei, a nevelőmunkát is jobban a sajátjuknak tekintsék, jobban hassanak a tanulócsoportok életére anélkül, hogy csorbítanak ezek önállóságát." /II.O.F.N.K. Debrecen 1969/

Ugyanezen a fórumon Széchy Éva a következőket mondotta:

"Változatlanul egyik legnagyobb feladat az, hogy a tanszéki oktató kollektívák megértsék és vállalják a szakképzési teendők ellátásán kívül a hallgatók általános emberi, jellemi, erkölcsi, világnézeti nevelésének tervszerű, tudatos végzését."

Az elvárások megfogalmazása tehát országosan és intézményi vonatkozásban is megtörtént.

A főiskolán működő 24 tanszék hallgatóságának KISZ alapszervezetei 12 vertikális szervezethez tartoznak. A tanszékvezetők és csúcspatrónusok feladatuk eredményes megoldása feltételezi, - tehát egyben motiválja, készíteti a tanszéki kollektívák kialakulását, - egységes, integrált nevelőmunka kibontakozását.

Feltételezhető még, hogy a vertikális szervezettel rendelkező tanszékek kiemelt nevelési központokká válnak, valamint, hogy a felgyűlt tapasztalatok birtokában ezek a tanszékek előremutató javaslatokat tesznek a rendszer, a gyakorlat

fejlesztésére. 1977 októberében 24 tanszéken végeztünk teljes körű felmérést a mellékelt 10 pontos kérdőív segítségével /5.sz.melléklet/ Az anyag feldolgozása során fenti hipotéziseink jó része igazolódott, ill. bizonyos kivételek is adódtak mindkét irányban.

A 12 vertikális szervezettel rendelkező tanszék közül az együttműködés legintenzívebb, legváltozatosabb formái 8 tanszéken valósultak meg, - a vertikálissal nem rendelkező 12 tanszék közül 3 tanszék oktatói végeztek kiemelkedő nevelő munkát. A további elemzés feladata lesz feltárni, hogy mi a "titka" a hatékony munkát végző tanszékeknek és vertikális szervezeteknek és mit lehet ezekből hasznosítani a kevésbé jól együttműködő 13 tanszék, ill. 4 vertikális szervezet tevékenységében.

A továbbfejlesztésre, módosításra tett javaslatok az elméleti - gyakorlati, konkrét - általános esetek széles körét ölelik fel. Közülük csak néhányat emelek ki:

- A KISZ feladatrendszere túlságosan szétágazó, ez az érdemi munkát hátráltatja,
- legyen több a hallgatókkal való indirekt, kötetlen együttlét,
- a tanszéki képviselők ismerjék saját közösségeiket, - megfelelő szinten és mélységben legyenek képesek az információ cserére,
- javasolják az együttműködés területeinek konkrét meghatározását, vállalják a KISZ politikai továbbképzési tervének elkészítését,
- ajánlják az egyes szaktanszékek konkrét tevékenységi formáira építve a nevelés sajátos teendőinek kidolgozását; a közös tanszékek speciális helyzetükből fakadóan együtt készíthetnék el a tanárképzés struktúrájára épülő konkrét tervüket

- végül javasolják egy komplex oktatási-nevelési keretterv kidolgozását. Ez a terv konkrétan tartalmazná a kétoldalú tevékenységformákat az egyes évfolyamok és szaktárgyak vonatkozásában, felmenő rendszerben.

A fenti javaslatokon kívül tanszékeink nagy része még számtalan lehetőséget és módot sorol fel a jelöltek személyisége - és hivatástudata fejlesztésére, a képzési cél megvalósítására.

Az állami- és pártvezetés, a KISZ-szervezet, a Nevelési Bizottság, a Kollégium, a tanszékek és a főiskola számos más szervezete permanens figyelemmel és sokféle eszközzel segíti elő, ill. vesz részt a hallgatók életpályára való felkészítésében.

A különböző területekről érkező, felhalmozódó nevelési hatások szelektálása befogadása, feldolgozása; - az általuk történő személyiségfejlesztés folyamata csak meghatározott feltételek mellett zajlik le eredményesen. A széleskörűen értelmezett tanítási-tanulási tevékenység korszerű megvalósítása során egyrészt tudást, ismeret-rendszereket adunk át, képességeket, készségeket fejlesztünk, másrészt magatartás- és személyiségváltozást szeretnénk elérni. Amennyiben igaz az, hogy a képzési cél, mint állami nevelési feladat egyben politikai cél is, mint párt- és KISZ feladat -, amennyiben belátható, hogy minden nevelőt./oktatót/, különösen pedig a párt patronálókat részesíteni kellene azokban a vezetéstudományi-, csoportdinamikai ismeretekben és gyakorlatban, amelyek a jelenlegi körülmények között a képzési-politikai cél minél eredményesebb megvalósítását biztosítanák. A csoportdinamika - túllépve a szabad demokra-

tikus vezetési stíluson, az irányítást nem egy vagy több vezető feladatának, hanem magának a csoportnak a funkciójává, az összes résztvevő feladatává teszi. Ugyanakkor a megfelelő pedagógiai beavatkozás nem csökkenti a csoport tagjainak önállóságát, egyéniségük, tehetségük kibontakozását, hanem elősegíti, hogy a spontánul adódó vagy tudatosan teremtetett "nevelési szituációk" kiaknázása, sikeres megoldása hozzájáruljon az alapszervezet közösségi élete javításához, a konfliktusokkal szembeni belső tolerancia kifejtéséhez és mintát adjon a tanárjelöltek számára a jövő hivatásuk gyakorlása közben feltételezhetően fölmerülő hasonló problémák megoldásához. A patronáló tanár tehát nem a csoporttagok fölé rendelt, domináló személy, de nem is kívülálló, csak az alapszervezet vezetőségével kapcsolatot tartó "eszmei-politikai tanácsadó", hanem a csoport egyik tagja, akikkel együtt és akik számára vezetői funkciót testesít meg, amit fokozatosan az egész csoportnak lehet és kell átvennie. Mivel a viselkedéstudományi technikák nyilvánvalóan nem felépítmény jellegű, nem osztálytartalmú nevelési elemek, bizonyos mértékben közömbösek tekintetben, milyen célok érdekében alkalmazzuk őket. Segítségükkel nagy hatású nevelési eszközök birtokába juthatunk, amelyek egyúttal megnövelik a nevelési célok és értékek megbecsülését, a nevelői felelősség és elkötelezettség mértékét.

A pedagógusképzés hatékonysága érdekében elodázhatatlan feladat, hogy az eddigi eredmények és tapasztalatok megőrzése mellett a párt patronáló tanári munka valódi tartalmának felismerésével minden módot és eszközt felhasználjunk a jelenlegi hiányosságok kiküszöbölésére és e munka eredményes továbbfejlesztésére.

I r o d a l o m j e g y z é k

- A diákközösség öntevékenysége a felsőoktatásban, 1969: Tankönyvkiadó, Budapest
- A felsőoktatási intézmények nevelőmunkája, 1968: Tankönyvkiadó, Budapest
- A felsőoktatási intézmények vezetőinek tanácskozása, 1972-1973-1975: 3. 4. 5. 7. kötet, Budapest
- A hallgató szabad ideje, 1970: F.P.K. Budapest
- A tanulócsoporthok kurátorai, 1973: Akadémiai Csoport, Moszkva
- A társadalomlélektan és a pedagógia, 1964: PIKK, Tankönyvkiadó, Budapest
- Ancsel Éva, 1970: Művészet, katarzis, nevelés, Tankönyvkiadó, Budapest
- Arday Lajos, 1971: A hallgatók megismerése. Felsőoktatási Szemle, 1.
- Az ifjúsági mozgalom nevelőmunkája, 1963: Ifjúsági Lapkiadó, Budapest
- Ágoston György, 1976: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Ágoston György, 1952: A tanulmányi csoportokkal foglalkozás a szegedi Pedagógiai Főiskolán. Felsőoktatási Szemle, 3.
- Ágoston György, 1970: Neveléstudomány. Tankönyvkiadó, Budapest
- Babodi Béla, 1971: A nevelési tényezőkkel kapcsolatos hallgatói elvárások. Felsőoktatási Szemle, 1-2.
- Bársony Jenő, 1973: A nevelés közösségi felfogása a felsőoktatásban. F.P.K.
- Bársony Jenő, 1976: Komplex nevelés és a tanulócsoporthok támogatása főiskoláinkon. Kandidátusi értekezés tézisei, Budapest

Bence László, 1976: Szocialista szakemberképzés a világnézeteti nevelés. Világosság, 8-9. 475-479.

Bessenyei - Némedi, 1975: Egyetemisták, egyetempolitika, cselekvés. Valóság, 8.

Bondavevszkij V.B. 1968: Tevékenyebben hassunk az iskolai oktatásra. V.V.S. No 4. 13-18.

Brocher, Tobias, 1975: Csoportdinamika és felnőttoktatás. Tankönyvkiadó, Budapest

Buda-Havas, 1974: A felnőttkor küszöbén. Tankönyvkiadó, Budapest.

Collier, Robert, 1967: Oktatók és hallgatók kapcsolata a felsőoktatásban. London, No 3.

Coombs, Ph. H., 1971: Az oktatás világválsága. Tankönyvkiadó, Budapest

Csukás István, 1969: A csoportfelelősi tanári rendszer tapasztalatai a JATE Bölcsészettudományi Karán. Felsőoktatási Szemle, 11.

Csukás István, 1975: A nevelési terv tanulságai. Felsőoktatási Szemle, 12. 742.

Dávid-Szitovszky-Varga, 1975: A nevelés tervezése és az eredményvizsgálatok módszere. Felsőoktatási Szemle, 7-8. 453-456.

Duró Lajos, 1972: A végző hallgatók személyiségének jellemzése mint felsőoktatási pedagógiai probléma. F.Sz. 1.

Falus Iván, 1972: A tanári hatékonyságról és a tanárképzésről. Pedagógiai Szemle, 12.

Farkas-Vörös, 1971: Az egyetemi hallgató. Két tanulmány. F.P.K. Budapest.

Fejldéslelektan és pedagógiai pszichológia, 1971: Kossuth, Budapest.

Ferge Zsuzsa, 1973: A pedagógusok képe az iskola társadalmi szerepéről. Valóság, 2.

- Garami László, 1970: Ahogyan az egyetemi hallgatók látják.
F.P.K. Budapest
- Gál Györgyné, 1974: A csoportvezető tanárok a Budapesti
Tanítóképző Intézetben. Felsőoktatási Szemle, 1974.2.
- Gertig Béla, 1961: A csoportrendszer szerepe főiskolai
nevelőmunkánkban. P.F. Évkönyve, Pécs
- G.Donáth Blanka, 1977: Az önismeret személyiségfejlesztő
ereje. Köznevelés, 28.
- Gyetvai András, 1974: A kurátori mozgalom a Bp-i Műszaki
E.Közlekedésmérnöki Karán. Felsőoktatási Szemle, 3.
- Győri György, 1976: Nincs nevelés ellentmondások nélkül.
Beszélgetés Kelemen László nevelésszichológussal.
Köznevelés, 33.
- Harsányi István, 1965: Önnévelés a felnőttkorban. Gondo-
lat, Budapest.
- Hausten H.J., 1973: A szubjektum-objektum dialektikájának
néhány pedagógiai aspektusa. Pädagogik, No 1. 44-52.
- Ifjúságkutatás, 1969: PIKK Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kardos Jánosné, 1975: A patronáló tanári munka a Kereske-
delmi és Vendéglátóipari Főiskolán. Felsőoktatási
Szemle, 2.
- Kasprzyk, P. 1970: Mentorok a külföldi egyetemi hallgatók
számára. Die Deutsche Universitätszeitung, No 4. 3-4.
- Kelemen László, 1969: A közösségi nevelés helyzete és
problémái a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Felsőok-
tatási Szemle, 7-8.
- Kelemen László, 1973: A tanári hivatásra nevelés helyzete,
problémái a KLTE-n. Felsőoktatási Szemle, 5.
- Kelemen László, 1966: Gondolatok a felsőfokú szakemberkép-
zés fejlődés - és neveléslélektani megalapozásához.
Felsőoktatási Szemle, 3.

- Kessel W., 1970: Tanárjelöltek és óvónőképzőintézeti hallgatók hivatástudatának vizsgálata. Psychologie, No 3. 55-62.
- Komlósi Sándor 1959: A szocialista erkölcsi nevelés a tanítási órán kívül. Felsőoktatási Szemle, 6.
- Koncz János, 1976: A pedagógus hivatás vizsgálata a fejlett szocialista társadalom építése követelményeinek szemszögéből. Kandidátusi értekezés tézisei. Szeged.
- Korcsmáros Iván, 1958; Főiskolai politikai nevelőmunkánk tapasztalatai. Felsőoktatási Szemle, 3.
- Kovaljov A.G., 1972: Személyiséglélektan. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kovács J. - Kovács K., 1976: Alkati jellemzők és a fizikai képességszint helyzete 18-22 éves koru hallgatóknál. Pedagógusképzés, 2. 54-64.
- Kozma Tamás, 1974: Bevezetés a nevelésszociológiába. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Lezák - Tigyi, 1975: A tanítási-tanulási folyamat elemzése az orvoscépzésben. Felsőoktatási Szemle, 12. 728.
- Lipák János, 1961: A kifáradásos neurózis tünetei az egyetemi hallgatóság körében. Magyar Pedagógia.
- Lopata, Ivan, 1973: A kommunista nevelés elmélyítése a főiskolákon. Felsőoktatási Szemle.
- Loránd Ferenc, 1975: Erősítsük a dialektika pozícióit. Köznevelés, 43.
- Lugossy Jenő, 1959: Köznevelésünk néhány időszerű problémája. Társadalmi Szemle, 10.sz.
- Magyarfalvi Lajos, 1975: A pedagógusképző intézmények nevelőmunkájának továbbfejlesztése. Felsőoktatási Szemle, 7-8.
- Murányi Mihály, 1974: Az értékorientációk fejlesztése. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nagy Sándor, 1967: Didaktika. Tankönyvkiadó, Budapest.

Nagy Sándor, 1973: Tanár-diák viszony a tanárképző főiskolán. Felsőoktatási Szemle, 11.

Nevelési tapasztalatok a felsőoktatásban, 1968: PFK. Budapest.

Nevelőmunka a felsőoktatásban, 1966: Tankönyvkiadó, Budapest.

Oláh - Székely, 1973: A KISZ-szervezet kollégiumi patrónálása. Felsőoktatási Szemle, 5. 299-303.

Orosz Mihály, 1976: Az egyetemi hallgatóság politikai arculata. Felsőoktatási Szemle, 2.

Pataki Ferenc, 1972: "Tanárszerep" és "diákszerep" a szocialista iskolában. Köznevelés, 13.

Pataki József, 1972: A tanulócsoport a közösségi nevelés színtere. Felsőoktatási Szemle, 4.

Pedagógiai szociálpszichológia, 1976: Gondolat, Budapest.

Petrikás Árpád, 1970: A KISZ-csoportok nevelőmunkájának problémái. Felsőoktatási Szemle, 11.

Petrikás Árpád, 1973: A nevelőképzés tényezői, hatásfoka és fejlesztésének szükségletei. Felsőoktatási Szemle, 7-8.

Petrikás Árpád, 1975: A nevelési folyamat közösségi jellegének értelmezéséről. Magyar Pedagógia, 2. 129-144.

Poszler György; 1976: Katarzis az iskolában. Világosság, 8-9. 487-494.

Puskás Lajos, 1976: Emeljük a pedagógusképzés színvonalát. Pedagógusképzés, 1. 43-48.

Radnai Béla, 1963: Az egyetemi hallgatók életkori sajátosságai. Felsőoktatási Szemle, 10.

Rizner Dezsőné, 1973: A hallgatók társadalmi munkája a Pécsi Tanárképző Főiskolán. Egyetemi dolgozat.

Rizner Dezsőné, 1971: Hogyan formálódik egy KISZ-alapszervezet közössége? Felsőoktatási Szemle, 6.

- Roger, Gerhard, 1969: Közösségi nevelés a felsőoktatásban. F.P.K. Budapest.
- Rubinstein, Sz.L., 1969: Lét és tudat. Kossuth, Budapest, 243.
- Salamon Zoltán, 1976: A tanári hivatásra nevelés az ELTE term.tud.karán. Felsőoktatási Szemle, 5.
- Sásdi Imréné, 1977: A családalapítás problémái a főiskolai hallgatóknál. Felsőoktatási Szemle, 4. 202-208.
- Scharnitzky Viktor, 1975: A patronáló tanárok. Felsőoktatási Szemle, 5. 296-298.
- Szczepanski, 1969: A felsőoktatás szociológiája. F.P.K. Budapest.
- Szemere György, 1974: A felsőoktatási nevelőmunka hatékonyságának növelése. Felsőoktatási Szemle, 7-8.
- Szentirmai László, 1975: Az egyetemi hallgatók életmódjáról. Valóság, 8. 40-48.
- Széchy Éva, 1976: A fejlett szocialista társadalom építése és a felsőoktatás. Felsőoktatási Szemle, 2. 69-75.
- Széchy Éva, 1971: A képzés és a nevelés korszerűsítésének tapasztaltai a brit felsőoktatásban. Felsőoktatási Szemle, 8-9.
- Széchy Éva, 1970: A nevelés korszerű rendszere kibontakoztatásának tendenciái felsőoktatásunkban. Felsőoktatási Szemle, 4.
- Széchy Éva; 1972: A nevelés rendszere fejlődésének új tendenciái a felsőoktatásban. F.K.P. Budapest.
- Széchy Éva, 1975: Makarenkó tanításainak időszerűsége a felsőoktatás szocialista korszerűsítésében. Pedagógiai Szemle, 5. 414 - 424.
- Szociálpszichológiai kutatások Magyarországon, 1976: Akadémiai Kiadó, Budapest.

Tamás Lajos, 1969: Az ifjúsági önkormányzás időszerű kérdései. Felsőoktatási Szemle, 5.

Tanárképző Főiskolák Nevelési Programja, 1972: Müvelődési Minisztérium, Budapest.

Tóth József, 1974: Nagy-Britannia felsőoktatási rendszere. F.P.K. Budapest 161-177.

Vajó Péter, 1967: Az egyetemi ifjúság társadalmi-közéleti aktivitása kibontakoztatásának kérdései. Felsőoktatási Szemle, 5.

Vastagh Zoltán, 1975: A tanácsadó tanári szervezeti nevelőmunka fejlődési tendenciái. Felsőoktatási Szemle, 11. 676-680.

Zana István, 1961: A csoportvezetői munkáról. Felsőoktatási Szemle, 1-2.

Zibolen Endre, 1971: Felsőoktatás és pedagógiai tudatosság. F.P.K. Budapest.

Zibolen Endre, 1974: Hivatásra való felkészítés a felsőoktatásban. Pedagógiai Szemle, 4. 351-359.

Zrinszky László, 1973: A neveléstudomány időszerű feladatai. Pedagógiai Szemle, 1. 33-40.

D o k u m e n t u m o k

1973: - Az I. éves hallgatók bevezetése a főiskolai életbe
- A KISZ-alapszervezetek patronálásának rendje
- A KISZ Bizottság beszámolója.

1974: - A KISZ néhány időszak feladatáról
- Beszámolók a vertikális csúcsszervekről
- Beszámoló a vertikális szervezetek tevékenységéről.

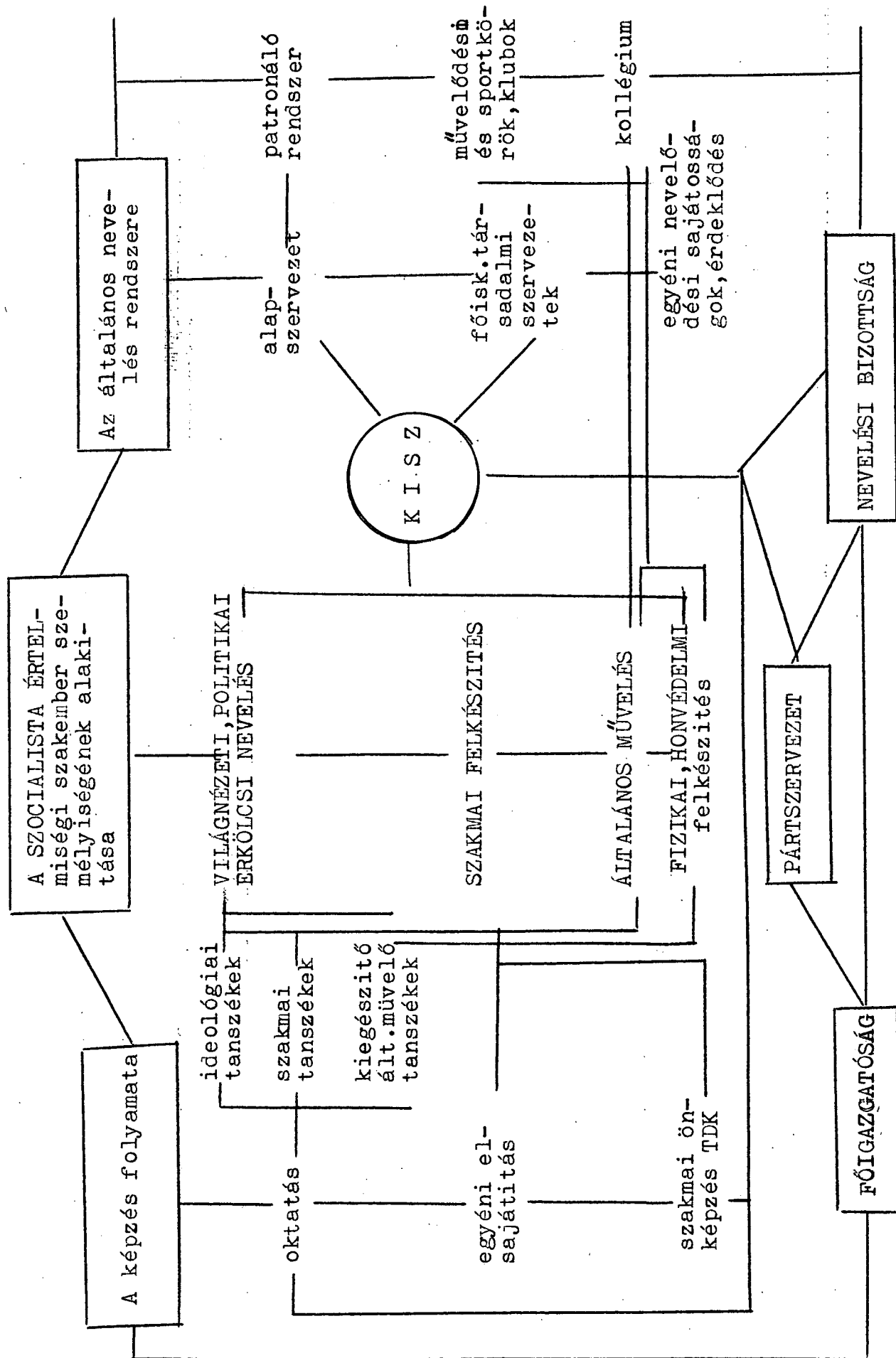
1975: - A párt patrónusi rendszer működésének tapasztalatai
és a továbbfejlesztés feladatai
- A párt patrónusok munkájának tartalma, módszerei és irányítása
- A pártszervezet és a KISZ együttműködésének néhány kérdése
- Módszertani útmutató a KISZ-szervezet szakmai jellegű társadalmi munkát szervező tevékenységéhez

1976: - A KISZ Bizottság beszámolója
- Tájékoztató a hallgatók intézményen kívüli közművelődési tevékenységéről

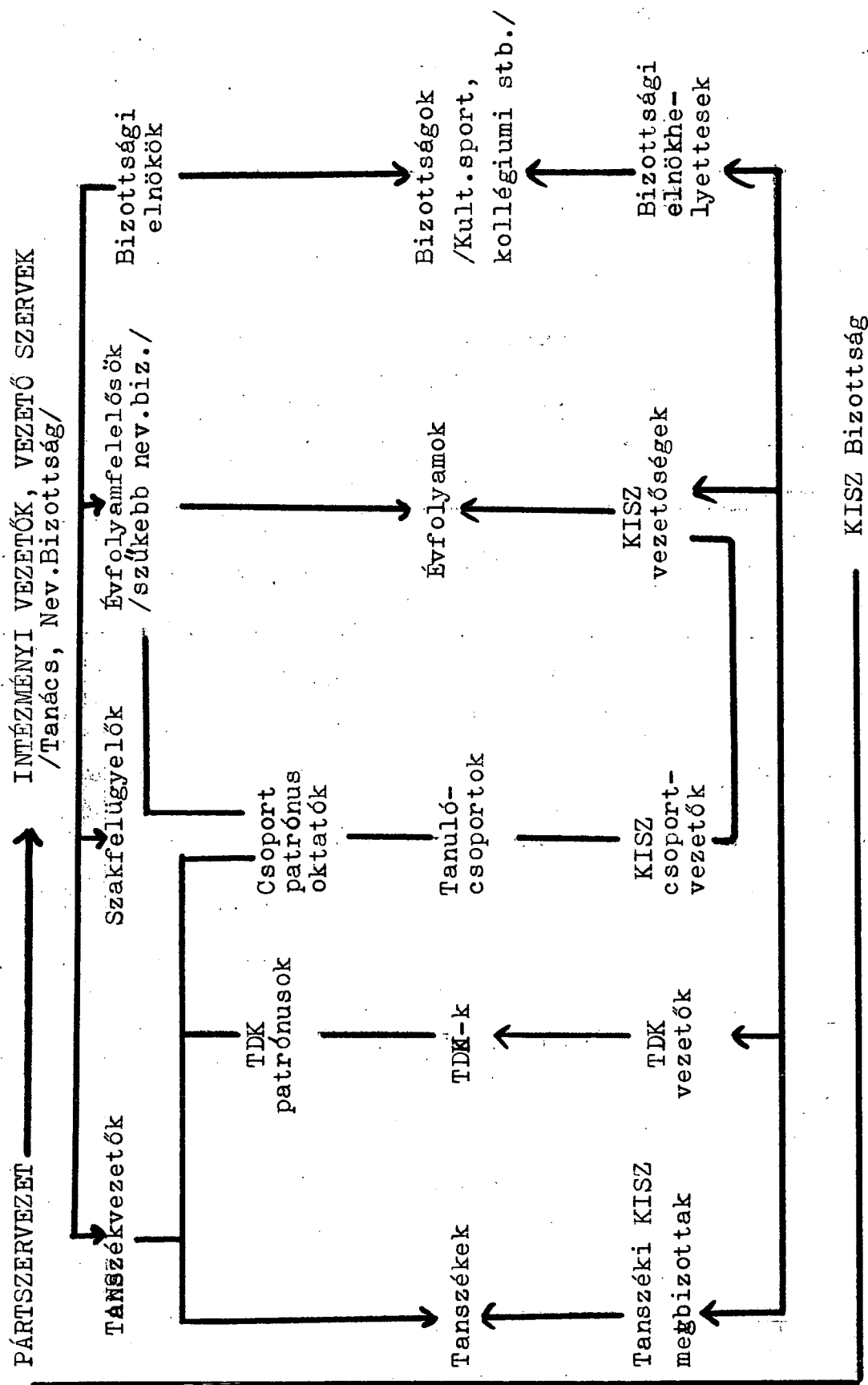
1977: - A kollégium tevékenységének elemzése és értékelése
- Módszertani útmutató a KISZ-szervezet tanulmányi munkát segítő tevékenységéhez

Munkatervek, akcióprogramok: 1973, 1974, 1975

Saját alapszervezeteim dokumentumai 1959-től 1977-ig



HAZAI FELSŐOKTATÁSI NEVELÉSÜNK RENDSZERE



A FŐISKOLAI NEVELŐMUNKA SZERVEZETE

2.sz.melléklet

Bársony Jenő /1976/ nyomán

/ Név /
KISZ tanácsadó tanár

A II.évf.tanácsadó tanárainak munkaértekezletét 1965.okt. 6-án d.u. 14 órakor tartjuk meg a főiskola Tanácstermében.

Szempontok a II.évf. tanárainak beszámolójához:

1. A hallgatók eszmei-politikai érdeklődése, tájékozottsága.

/Ismerik és helyesnek tartják-e a KISZ új követelmény-rendszerét? Milyen problémák mutatkoznak a gyakorlati megvalósításban? Milyen a csoport általános fejlettségi szintje?/

2. A hallgatók munkához való viszonya

/Milyen a csoport általános tanulmányi eredménye? A KISZ vezetőségi tagok tanulmányi színvonala? Milyen munkatervi feladatot vállal a csoport a tanulmányi eredmény javításáért? Milyen tapasztalatokat szereztek a társadalmi munka szervezéséről? Pl. részt vettek-e a nyári munkatáborban?/

3. Hogyan segítik egymást a hallgatók a főiskolai munka során?

/Gyengébb eredményt felmutató hallgatók segítése, pl. tanulóköri vagy más formában? Törődnek-e egymás munkájával? Milyen hatással van a csoport közvéleménye a hanyag, nemtörődöm hallgatókra? Tudják-e irányítani a vezetők a közösség munkáját?/

4. Milyen nehézségek adódnak a munkaterv elkészítésében?

/Az egyéni munkavállalásokban milyen mértékben sikerült kielégíteni a hallgatók érdeklődését, igényeit? Milyen módszerekkel sikerült a munkatervet a közösség ügyévé tenni? Sikerült-e biztosítani a megfelelő munkakedvet?/

5. Alkalmas-e a csoport valamennyi tagja a pedagógus pályára?

/Hivatásszeretetből jöttek-e a főiskolára? Hogyan igyekeznek elmélyíteni - tanárok és hallgatók - a hivatástudatot? Találnak-e elegendő alkalmat a pedagógus pályára megszerettetésére?/

6. Milyen javaslataik vannak?

Milyen fontosabb problémákra hívják fel még a tanácsadó tanárok figyelmét?

Milyen segítséget várnak még a Kabinettól?

KISZ Tanácsadó Tanári
Kabinet

Pécs, 1965.szept.20.

Csoportpatrónusi /tanácsadó tanári/ beszámoló

- 1973-74-es tanév

N é v :

Beosztása:

Tanszéke:

Csoportja /évfolyam, szak, létszám/:

1. a/ Hány fő csoportjában a hátrányos helyzetű hallgató: ...szám
b/ Milyen indok alapján sorolta ide /jelölje aláhúzással/:
- fizikai szárm.- alacsony jövedelem - csonka család -
- alkoholizmus - szigorú nevelés - elhanyagolt nevelés -
- egyéb:
c/ Mit tettek megsegítésükre: /megfelelőt aláhúzni/
- külön korrepetálás - anyagi helyzet javítása - fokozott
egyéni törődés - egyéb:
2. Hány hallgató mutat kiemelkedő érdeklődést tanulmányai iránt:
..... szám
Ebből hányan, hová sorolhatók:

Terü- letek	Vil.nézeti tárgyak	Ped.tár- gyak	Szaktárgyak	Gyakorlati tanítás	Fiz. szárm.
Szám					

3. Csoportjában hányan maradtak el a tanulásban: szám
Miért? /megfelelőt aláhúzni/ - túlzott követelmény - laza
munkafegyelem - egyoldalú megterhelés - betegség - egyéb:
.....
4. a/ Csoportjában hány hallgató végez tudományos diákköri
munkát: szám ODK-n díjat nyert: szám
b/ Ebből fizikai származású: szám
5. a/ Csoportjában hány hallgató végez szakköri munkát:szám
b/ Ebből fizikai származású: szám
c/ Hányan érték el helyezést: /Helikon, Spartakiád/ szám
6. Csoportjában szervezett-e szakmai, társadalmi munkát:
Igen - nem
Ha igen hol és hányan dolgoztak:
1/helyszám
2/helyszám
3/helyszám

7. Milyen téren igényli csoportja a patrónusi segítséget:
/megfelelőt aláhuzni/ - ötletadásban - előkészítésben -
- szervezésben - kivitelezésben - ellenőrzésben - értéke-
lésben. Ha nem igényli, miért:
.....
8. Milyen politikai-világnézeti-erkölcsi problémákat tárgyal-
tak meg e tanévben csoportjában?
1. 4.
2. 5.
3. 6.
9. Mit tett csoportja szakmai hivatástudatának erősítése érde-
kében: /megfelelőt aláhuzni/ - külön hospitálás - tanulmá-
nyi kirándulás - szakmai, társd.-i munka - szakmai rendez-
vény - egyéb:
.....
10. Volt-e a tanévben csoportkirándulás? Igen - nem .
Ha igen, hová, hány napos, részt vett-e benne:
.....
Ha nem, miért?
.....
11. Milyen közös kulturális programokon vett részt csoportjával:
/megfelelőt aláhuzni/ - irodalmi est - hangverseny - szin-
ház - fesztivál - egyéb:
.....
12. Milyen szempontokat vesznek figyelembe a tanulmányi ösztön-
díjak odaítélésekor:
.....
kollégiumi elhelyezések biztosításakor:
.....
a jellemzések elkészítésekor:
.....
13. Kitől kapott és kitől vár több elvi- módszertani segítséget
patrónusi munkájához? /Tegyen utána + jelet!/
.....

kapott többet vár

Pártszervezettől /KISZ

Nevelési Bizottságtól

Tanszékvezetőtől

14. Jelenlegi csoportját milyen módon ismerte meg? /megfelelőt
aláhuzni/ - oktatási órán - KISZ-gyűlésen - csoportrendezvé-
nyen - egyéni beszélgetésen - szociometriai felméréssel -
személyi anyag elolvasásával - szeniori beszámolóján - veze-
tőség információiból - egyéb:
.....

15. a/ Publikálta e eddig valahol csoportpatrónusi tapasztalatait? Igen - Nem .
Ha igen hol, mikor?
- b/ Saját használatára készítette-e írásbeli feljegyzéseket hallgatóiról? Igen - nem .
Ha igen, milyen szempontok szerint?
.....
16. a/ Szívesen végzi-e csoportpatrónusi munkáját? igen - nem
b/ Hány éven keresztül volt eddig csop. patrónusi /tanácsadó tanári/ megbízatása: év
c/ Erre a megbízatásra: /megfelelőt aláhuzni/ - önként vállalkozott - megbízást kapott - kijelölték - vagy:
.....
17. Hogyan értékeli patrónusi tevékenységét: megfelelőnek tartja-e jogainak és kötelességeinek, - felelősségének és elismerésének /megbecsülésének/ arányát? Igen - nem .
Ha nem, milyen téren vár javulást?
.....
18. Véleménye szerint felettes szervei eddig megfelelően értékelték-e patrónusi munkáját: Igen - nem . Ha nem, milyen kívánalmak vannak: /megfelelőt aláhuzni/ - erkölcsi - anyagi - mindkettő - óraszámcsökkentés - időszakos megbízatás - önkéntesség fokozása - célprémium kiírása pályázati rendszer alapján - egyéb:
.....
19. Szükségesnek tartja-e a patronáló tanárok időszakos továbbképzését: Igen - nem . Ha igen, milyen területen /megfelelőt aláhuzni/ politikai - ideológiai - lélektani - pedagógiai - vezetéselméleti - tapasztalatcsere - egyéb:
.....
20. A közösség kialakulása szempontjából milyen létszámú csoportot tart ideálisnak: 15.....szám.

Kiegészítő megjegyzések:
.....

Határidő: 1974. május 25.

.....
aláírás

A tanszékek és a KISZ alapszervezetek együttműködése
a főiskolai hallgatók nevelésében

1. Tanszékén összehangolták-e és milyen a nevelőmunka

a/ tervezését - Igen - Nem - Részben

b/ megvalósítását - Igen - Nem - Részben

c/ értékelését - Igen - Nem - Részben

A tanszék hallgatóit összefogó KISZ alapszervezetekkel?
/Megfelelő választ kérjük aláhuzni/

2. A nem-pártparókus oktatók milyen módon szereznek tudomást,
ill. vesznek részt a közös tanszéki és alapszervezeti feladatok megoldásában?

A 3-9-ig terjedő kérdések megválaszolásakor kérjük, hogy az alábbi szempontokra szíveskedjen kitérni:

a/ szervezeti formák; b/ tartalmi sajátosságok; c/ az eredményesség mutatói; d/ az együttműködés hiányának indokai
/nemleges válasz esetén/.

3. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a világnézeti - politikai - társadalmi - közéleti tevékenységre nevelést?

4. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a tudományos /értelmi/ nevelést?

5. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a közösségi életre nevelést?

6. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a munkára, fegyelemre nevelést?

7. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a szocialista hazafiságra, internacionalizmusra nevelést?

8. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a kulturális esztétikai nevelést?

9. Milyen közös tevékenységi formákban valósították meg a pedagógushivatásra nevelést?

10. Miben látja az együttműködés jelentőségét, - melyek az együttműködés fejlesztésére tett javaslatai?

Pécs, 1977. október 11.

sz.melléklet